

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 27.

Onsdagen den 10 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman *J. A. Eriksson*, Ökna, på grund av sjukdom (influenta) under cirka 4 veckor är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet. äntygas på heder och samvete.

Ed den 4 mars 1920.

P. Lovén,
t. f. provinsialläkare.

§ 3.

Herr *Bergströms* i Bäckland på kammarens bord liggande motion, nr 343, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt andra lagutskottets utlåtande nr 19.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område dels ock i anledning därav väckta motioner.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.

Genom en den 23 januari 1920 dagtecknad proposition, nr 38, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 27.

Ang. rätt till
indölen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

Ifrågavarande lagförslag var i nedan intagna delar av följande lydelse:

1 §.

Har en för viss tid, överstigande tjugu år, till brukande upplåten del av en fastighet så bebyggts, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelsetidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöriga byggnader, vid upplåtelsetidens slut berättigad lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukande upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslagenhet.

2 §.

Har, utan att avtal, avseende upplåtelse för viss tid eller för livstid, visas föreligga, del av en fastighet den 1 januari 1919 sedan mer än tjugu år innehafts av annan än ägaren till brukande eller eljest för ändamål, varom i 1 § sägs, och har ej jordägaren före nämnda dag för innehavarens skiljande från det innehavda området vidtagit åtgärd, som därefter leder till sådan påföljd, äge vad i denna lag stadgas om upplåtelse, som i 1 § första stycket avses, motsvarande tillämpning, och skall vad nedan i denna lag sägs om nyttjanderättshavare tillämpas å innehavare av område, varom i denna paragraf förmäles, allt i den mån här nedan ej annorlunda stadgas.

5 §.

Har område, som i 1 § avses, under upplåtelsetiden vunnit förbättring därigenom att nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare, vars rätt övergått på honom, nedlagt arbete eller kostnad å området utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt, och vill jordägaren begagna sig av honom enligt 3 § andra stycket tillkommande rätt, vare pliktig att till nyttjanderättshavaren gälda ersättning även för nämnda förbättring, i den mån denna ej uppenbarligen är främmande för det med upplåtelsen avsedda ändamålet.

Ersättning, som nu sagts, skall beräknas efter det ökade värde, området till följd av den åstadkomna förbättringen kan anses äga, då den upplåtna nyttjanderätten upphör, men må ej överstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 215, av herrar *Lindhagen* och *Winberg*, samt

inom andra kammaren:

nr 317, av herr *Karlsson* i Nynäshamn *m. fl.*

Ang. rätt till lösen i vissa fall av under upplåterätt område.
(Forts.)

Herrar *Lindhagen* och *Winberg* hade i sin motion föreslagit, bland annat,

dels under punkten 3 i motionen, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag till sådant tillägg i lagen, att, då lösningsrätt avvisats på grund av avsevärd olägenhet för huvudfastigheten, lägenhetsinnehavaren skulle kunna i skäligen fall berättigas flytta byggnaderna till annat för huvudfastigheten tjänligt område, som då i stället finge lösas;

dels under punkten 4 i motionen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till sådant tillägg till lagen, att kontraktsbestämmelse, enligt vilken lägenhetsinnehavares husbyggnader vid upplåtelsetidens slut tillföle jordägaren utan lösen, måtte när skäl därtill förefunnes kunna förklaras ogiltigt samt lägenhetsinnehavaren berättigas att enligt lagens föreskrifter i övrigt lösa till sig marken med bibehållande av byggnaderna helst utan annan ersättning för de senare än som kunde anses vara honom beredd genom andra förmåner.

Uti den av herr *Karlsson* i Nynäshamn *m. fl.* väckta motionen hade yrkats, att 1 § i lagförslaget måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Har en för viss tid till brukning upplåten del av fastighet över fem år i följd innehafts av annan person än ägaren, och har området så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelsetidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde området med därå befintliga byggnader äger belöper å brukaren tillhöriga byggnader, berättigad att vid upplåtelsetidens slut lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukare upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslägenhet;

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Porta.)

att den i 2 § förekommande tidsbegränsning av tjuugu år måtte nedsättas till fem år; samt att i 5 § orden »men må ej överstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad» måtte utgå.

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å ovanberörda motioner, måtte bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande proposition.

Reservationer hade likväl avgivits:

- 1) av herrar *von Sydow, Boberg* och *Magnusson* i Skövde; samt
- 2) av herrar *C. E. Svensson, Sandegård, Linder, Magnusson* i Kalmar, *Carlsson* i Frosterud, *Johansson* i Sollefteå och *Johansson* i Vittinge, vilka ansetts,

A) att herrar *Lindhagens* och *Winbergs* motion i förevarande ämne borde så vitt anginge yrkandena nr 3 och 4 i motionen vinna bifall; och

B) att herr *Karlssous* i Nynäshamn m. fl. motion i förevarande ämne borde vinna bifall samt 1, 2 och 5 §§ i förevarande lag erhålla av motionärerna föreslagen lydelse.

Sedan herr talman anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *von Sneidern*, som yttrade: Herr talman! Med avseende å föredragningen ber jag att få hemställa, att först föredrages lagförslaget paragrafvis och därefter utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölls.

Det av Kungl. Maj:t framlagda, av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

1 § föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Magnusson* i Kalmar: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra medlemmar av utskottet reserverat mig vid den första paragrafen i föreliggande lagförslag. Det gäller här att se till, att man får denna lag så effektiv som möjligt, och det är också det, som departementschefen i sin motivering i propositionen uttalat, när han å sin sida föreslagit en ändring av 1918 års lag. Jag för min del finner, att den icke blir tillräckligt effektiv, i vad gäller att tillgodose lägenhetsinnehavarnas på ofri grund anspråk på att få friköpa sina lägenheter, om man sätter tiden, som här är föreslaget, till tjuugu år. Vi ha därför yrkat på en tid av fem år.

Utskottet säger med hänsyn till vår motion och vår uppfattning i sitt utlåtande, »att de fall, i vilka åbyggnader vid kortare upplåtelsestid än tjuugu år uppförts på ofri grund, torde höra till undan-

tagen och antalet dylika lägenheter sålunda vara alldeles för obetydligt, för att hänsyn behöfve tagas till dem. Ja, det är verkligen ett naket uttalande, som utskottet presterar, utan något som helst bevis för, huru många lägenheter det finnes, när det gäller en upplåtelse-tid av fem år eller en upplåtelse-tid av tjugu år. Man har uttalat, att det ej skulle vara så många lägenheter, men man har ej bevisat, hur många det är. Och om det skulle vara så, att det endast är ett fåtal --- något, som utskottet utgår från --- anser utskottet, att man ej behöver taga hänsyn till detta fåtal lägenheter, när de gäller möjligheten att friköpa dem. Jag anser, att om det endast är ett fåtal lägenheter, det dock beror så mycket för dessas innehavare på, att de få friköpa dem, så att man bör taga hänsyn till fåtalet likaväl som till flertalet. Ty det betyder för dessa personer räddandet av deras hem. Och är det ett fåtal fall, anser jag, att hänsynen bör vara lika stor till detta fåtal fall som till det flertal, som man beräknar komma att falla över tjuguårstiden.

Med hänsyn till denna omständighet, herr talman, skall jag be att få yrka på den ändringen i första paragrafen, att »tjugu år» utbytes mot »fem år».

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast göra den bemärkningen vid denna lag, att den nu har återkommit i precis samma skick, som den antogs av kammaren för endast ett år sedan. Under sådana omständigheter, då kammaren icke undergått någon större förändring, så har såväl vid propositionens framläggande som vid utskottets behandling av ärendet man utgått från den synpunkten, att man föreställt sig, att kammaren nu icke vill ställa sig på annan ståndpunkt än den, på vilken den så nyss ställt sig. Att ärendet återkommit beror, som vi veta, på att första kammaren avslog propositionen förra året. Jag skall därför icke nu ingå på någon längre framställning av de skäl, som gjort det nödvändigt att nu framlägga detta lagförslag så kort efter det 1918 års lag blivit av riksdagen antagen.

Den anmärkning, som den föregående ärade talaren gjorde mot utskottets motivering, den är även besvarad genom det påpekande jag nu gjort. Det är i ett citat ur förra årets utskottsutlåtande, som detta framhållits, visserligen med gillande av detta årets utskott, men det är även således någonting, som härleder sig från den föregående behandlingen. Den tid av tjugu år, som av Kungl. Maj:t föreslagits, har man ansett vara en lämplig sådan för att just träffa det, som med lagen äsyftas. Det är nu icke fråga om någon längre gående expropriationsrätt för jordbrukslägenheter och dylikt. En sådan är föremål för behandling av jordkommissionen. Detta är en provisorisk lagstiftning till förmån för lägenhetsinnehavare, d. v. s. att göra det möjligt för en bostadsinnehavare på ofri grund att friköpa lägenheten. Det är dem man vill hjälpa, och då har det gällt att mäkla rätt mellan de olika intressen, som här kunna göra sig gällande, dels husägarens och dels markägarens.

*Ang. rätt till
indosen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)*

Ang. rätt till
inlösen i väska
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

Med dessa korta ord ber jag att för tillfället få sluta och yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Om man ser på detta andra lagutskottets utlåtande, så finner man reservanter från båda sidor. Det har ju också en och annan gång yttrats här i kammararen, att när man finner, att så är förhållandet, den, som står mitt emellan dessa, intar den rättaste ståndpunkten. Jag hyllar naturligtvis icke den satsen i och för sig, men nog finner man, att beträffande de frågor, som här beröras, nämligen jordfrågorna, om man aldrig så litet så att säga flyttar sig från medelpunkten så blir man anfallen synnerligen hårt.

Här befinna sig 10 reservanter bland 16 medlemmar. Det är nog ett allvarligt tecken. Jag tror, att det om den ärade förste talaren i någon mån gäller, att han icke trängt så till djupet av den här frågan, som det hade varit önskvärt. Ty om man går så långt som han, att man yrkar, att endast 5 års arrendeinnehav skall vara grundläggande för tvångsavlösning, då kommer man ut på spörsmålet om tvångsavlösningen i hela dess vidd. Och under det år, jag haft äran tillhöra jordkommissionen, har jag allt för väl fått erfara, att detta spörsmål måste tagas i djupt och ingående övervägande. Det gäller icke blott att se till, vem som skall erhålla en jordbit genom tvångsavlösning, utan det är så många andra förhållanden, som här behöva tagas i betraktande.

Här är det ju så, att om man följer den kungl. propositionen och utskottet, så är det verkligen sådana lägenheter, som i viss mån så att säga redan ha framgått på den linjen, att de skilts från huvudlägenheten. Det är ju den långa besittningstiden, som konstituerat dem till en klass för sig. Jag tror, det är detta, som de sju reservanterna icke riktigt tagit i betraktande, ty icke lär det gå för sig att bestämma tvångsavlösning i stort i vårt land på de ytterst primitiva grunder, som detta lagförslag innehåller för nu ifrågasatt avlösning. Jag erkänner gärna, att de kunna räcka för en så begränsad del, som det här är fråga om, men de duga icke att komma med, när det gäller att taga ståndpunkt till den stora frågan, huru långt en klokt avvägd tvångsavlösning i vårt land skall gå.

Det är detta, som jag velat understryka här, och på samma gång vill jag giva de sju reservanterna ett erkännande, och det är, att de hållit sig på äganderättens grund. Eljest när man på det hållet så starkt legat i selen för den tryggade besittningsrätten, så har man här icke varit så mycket inne på *det* kapitlet.

Jag skall med talmannens tillstånd be att få beröra en kommande punkt, som sålunda icke gäller denna första paragraf. Där ha herrar reservanter kommit in på ett annat problem, då de gått med på herr Lindhagens yrkande i tredje punkten av hans motion, däri han föreslår, att i vissa fall på skiftesväg den jordbit, som brukningshavaren innehar, må kunna läggas ut till annat ställe av ägarens jord. Det är att koppla samman själva skiftesförfarandet med denna lag,

vilket jag finner vara synnerligen olyckligt. Huru vi skola skifta et vår jord, får bestämmas efter andra grunder och synpunkter. Det kan icke ske genom att man slungar fram ett förslag på en eller annan rad i en reservation. Och jag tycker, att herrar reservanter skulle kunna vara lugna för att jordkommissionen icke kommer att förbigå dessa saker i framtiden. Herr Lindhagen är ju ledamot av densamma, och det kommer sålunda icke att saknas vare sig möjliga eller omöjliga projekt, som från det hållet komma att framläggas, så att herrarna skola icke tro, att frågan är bragt ur världen med detta.

Jag finner det sålunda icke i sin ordning, att vid denna lags avgörande, de synpunkter, som reservanterna anlagt, böra få gälla. Därigenom skulle avlösningen utsträckas till en sådan omfattning, att det bleve fråga om en allmän avlösning, som sålunda komme att beröra områden, beträffande vilka utredning ännu icke föreligger om verkningarna av en sådan avlösning.

Med detta uttalande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g e: Herr talman! De socialdemokratiska reservanterna — till vilka även herr Magnusson i Kalmar och min suppleant herr Johansson i Sollefteå höra — och utskottets majoritet ha naturligtvis utgått från olika utgångspunkter, när det gäller att bedöma denna sak. Utskottets majoritet har i viss utsträckning utgått från *ägandets* faktum, när det gäller att bedöma denna sak, under det däremot utskottets socialdemokratiska reservanter ha utgått från *brukandets* faktum och från denna utgångspunkt påyrkat en rätt till tvångsavlösning. Utskottets majoritet betonar naturligtvis på ett ofantligt mycket starkare sätt, att den omständigheten, att en person *äger* jorden, skall vara — med vissa inskränkningar — utslagsgivande för huruvida han i fortsättningen får äga denna jord eller icke. Reservanterna däremot gå ut från det faktum, att här existera vissa små jordbrukare, som *bruka* jorden och till och med ha uppfört bostadshus på denna jord. Detta faktum, att dessa personer *bruka* en viss jordbit och där skaffat sig ett hem, anse reservanterna vara det grundläggande för rätten att få tvångstillösa sig jorden. Reservanterna utgå från den enligt min uppfattning nationalekonomiskt riktiga synpunkten, att den som brukar jorden, den som verkligen avviner jorden en avkastning, det är *den* som skall gynnas framför den verkliga ägaren till jorden. *Han* skall gynnas på *det* sättet, att så fort det kan konstateras, att han på denna jord har uppfört bostad, konstituerar detta förhållande för honom en rätt att få tvångstillösa sig jorden.

Från den utgångspunkten utgår också herr Lindhagen i sin motion. Vi ha dock för vår del av rent tekniska skäl icke vågat gå så långt, därför att vi förstått, att det är omöjligt att få igenom en sådan ståndpunkt, och därför hava vi i vår motion föreslagit, att *fem* års innehav av jorden tillsammans med det faktum, att man uppfört ett bostadshus och att man brukar jorden, skall konstituera rätt att tvångstillösa sig jorden. Den ståndpunkten är enligt mitt förmenande

Ang. rätt till
avlösning i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtel
område.

(Porta.)

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Porto.)

nationalekonomiskt både nyttig och riktig, därför att den medför, att man gynnar de personer, som genom att avvinna jorden avkastning, driva en nationalekonomiskt nyttig verksamhet. Den ståndpunkten tycker jag är så stark, att även personer, som icke alls ha någon socialistisk åskådning, borde kunna anse den riktig. Jag hade en gång ett samtal med en person, som till och med tillhörde ett av de s. k. jordbrukareförbunden, och han tyckte, att det dock låg någonting ganska riktigt i en sådan åskådning som den, jag här har framlagt.

Från denna utgångspunkt, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Carl E. Svensson, Sandegård, Linder, Magnusson i Kalmar m. fl.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av Kungl. Maj:ts utav utskottet tillstyrkta förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av nämnda paragraf, med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Karlsson i Nynäshamn m. fl. väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteeringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i Kungl. Maj:ts ifrågavarande, av andra lagutskottet tillstyrkta förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Karlsson i Nynäshamn m. fl. väckta motionen.

Omröstningen utföll med 96 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Härefter föredrogs 2 §; och yttrade därvid:

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till vår reservation, såvitt den avser § 2. d. v. s. att »20 år» utbytes mot »5 år». Jag yrkar, att paragrafen godkännes med denna ändring.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkände kammaren paragrafen i den lydelse, som av Kungl Maj:t och utskottet föreslagits.

Ans. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.

(Forts.)

3 § föredrogs härpå; och begärdes ordet därvid av

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande antecknat en blank reservation, vilken huvudsakligen hänför sig till denna paragraf. Inom utskottet förfäktade jag den meningen, att den rättighet, som den ursprunglige jordägaren har, i någon mån borde utsträckas, nämligen på det sättet, att icke lösningsrätt skulle inträda, då den fastighet, som kunde bli föremål för inlösen, låge inom 200 meter från jordägarens tomt eller trädgård.

Visserligen kan jordägare enligt föreslagna lydelsen vägra nyttjanderättshavare att inlösa, men då är ägaren skyldig att själv inlösa nyttjanderättshavarens hus. Nu är det icke alltid förhållandet, att jordägaren är den ekonomiskt starkare parten. Det händer ofta, att de äro likställda, och även att jordägaren är den ekonomiskt svagare och således icke är i tillfälle att inlösa nyttjanderättshavarnas hus. Jag känner till åtskilliga sådana förhållanden, där det icke gärna är möjligt för jordägaren att inlösa dessa hus. Han har emellertid köpt sin fastighet under den bestämda beräkningen, att det upplåtta området efter viss tid skall tillfalla fastigheten, och betalat denna i förhållande därtill. Så kommer denna lag. Han kan icke återvinna jordområdet, och han får mot beräkning för alla tider tätt in på knutarna en granne, vilket kanske icke alltid är så trevligt, och som ned-sätter huvudfastighetens värde. Därigenom synes det mig, att det sker jordägaren en betydande orättvisa.

Det var emellertid icke möjligt att få gehör för denna mening inom utskottet. Jag förmodar, att det är lika omöjligt inom denna kammare, och jag skall därför icke göra något bestämt yrkande.

Jag vill emellertid, då jag nu har ordet, göra en annan liten deklaration. Jag har icke reserverat mig mot lagen i dess helhet. Det är med tillfredsställelse, jag konstaterar, att man från socialdemokratiskt håll åtminstone i detta fall håller på jordäganderätten, men jag vill också säga, att man givetvis icke bör från något håll gå så långt, att det i själva verket endast blir en överflyttning av jordäganderätten till en ny jordägare. Om man utsträcker denna inlösningsrätt allt för långt, så som man velat från åtskilliga håll, blir ju följden, som jag antydde, endast den, att man tager äganderätten ifrån den ursprunglige jordägaren och tillägger den en annan. Detta kan knappast vara riktigt eller nyttigt.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande att göra vid denna paragraf. Jag har endast velat påpeka, att jag icke anser den tillfredsställande.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

4 §.

Godkändes.

Sedan 5 § nu föredragits, yttrade:

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag ber att få yrka, att denna paragraf godkännes med den ändring, som föreslagits i vår reservation.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan i § 5.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och godkändes paragrafen i enlighet med Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

6—20 §§.

Godkändes.

Härpå föredrogs 21 §. Därvid yttrade:

Herr Hamrin: Herr talman! Som herrarna beinagade finna, så innehåller § 21 en bestämmelse om undantag dels för den mark, som tillhör kronan eller ingår i tomtindelningar, dels ock för mark i samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser. Nu är det på det sättet, som herrarna känna, att städerna särskilt under de senaste decennierna utvidgat sina områden betydligt och inkorporerat hela landskommuner, vilkas befolkning äro rena jordbrukare och vilkas jord sålunda är att likställa med den jord, som eljest ligger inom landskommuner. Enligt de undantagsbestämmelser, som här stadgas i § 21, blir det icke möjligt för den, som har ett område upplåtet till nyttjanderätt, att inlösa detsamma i överensstämmelse med de stadganden, som av riksdagen antagits. Detta förhållande har också beaktats av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, och herr statsrådet anför ju också till statsrådsprotokollet, såsom framgår på sid. 11 i den kungl. propositionen, att önskemål i den riktning, som jag här antytt, från flera håll framställts, men att det skulle fordras en så genomgripande omarbetning utav lagen, för att den skulle bli gällande jämväl för de jordområden, som jag här talar om, att det icke är möjligt att i detta sammanhang åstadkomma denna omarbetning.

Jag har endast, herr talman, velat understryka detta uttalande av statsrådet, under förhoppning att frågan snarast möjligt måtte upptagas till förnyad prövning och att för riksdagen måtte framläggas ett förslag, som gör det möjligt för nyttjanderättshavare av jord, jämväl belägen inom städernas område, att kunna använda sig av detta institut och tillösa sig sina innehav.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
måttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

Herr von Sneidern: Ja, de önskemål, som av den förre talaren framfördes, äro även enligt min uppfattning synnerligen behjärtansvärda, och för min del vill jag kraftigt understryka de synpunkter, som framhållits angående önskvärldheten av att denna fråga snart skall komma till prövning och framläggas för riksdagen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Löfgren: Jag kan givetvis för dagen icke utfästa något för regeringen, men jag vill lämna den upplysningen, att den fråga, som berörs i de sista anförandena har samband med den utredning av sakkunniga, som för närvarande pågår rörande ny skiftes- och styckningslagstiftning. I det sammanhanget kommer denna sak enligt de anvisningar, som hittills äro givna, att upptagas, och man har hoppats, att frågan om ny skiftes- och styckningslagstiftning i hela dess vidd skulle vara färdig hos de sakkunniga, som hålla på med denna sak, i vår, så att man till hösten skulle kunna få fram den till lagrådet. I så fall skulle, om lyckan är god, även ett förslag i syfte att få en jämkning i den av herr Hamrin berörda punkten kunna framläggas för 1921 års riksdag.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Slutstadgandet; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Sedan *utskottets hemställan* nu föredragits anförde:

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som under punkt A avgivits av herr Carl E. Svensson m. fl.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan även i denna del.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande frågan om avlåtande, på sätt föreslagits under punkterna 3 och 4 i herrar Lindhagens och Winbergs förutnämnda motion, av skrivelser till Kungl. Maj:t rörande vissa med förevarande lagförslag sammanhängande önskemål, nämligen dels på bifall till vad i berörda avseende föreslagits i mom. A) av den utav herr C. E. Svensson m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Vidare blev efter av herr talmannen given proposition utskottets hemställan bifallen i vad den icke blivit besvarad genom kammarens förut fattade beslut.

§ 6.

Vidare föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse ävensom i ämnet väckta motioner; och

första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till polisman för skada å kläder.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 7.

Herr statsrådet *Löfgren* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 170, angående provisorisk förhöjning av de enligt reglementet för arméns avlöning under fred i vissa fall utgående dagtraktamenten;

nr 171, angående pensionsförbättring åt f. d. musikfanjunkaren E. J. A. Schliwa;

nr 172, angående pensionsförbättring åt f. d. musikfanjunkaren G. E. Johnsson;

nr 173, angående pensionsförbättring åt f. förrådsvaktmästaren J. A. Hammar;

nr 174, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre verkmästaren S. J. Blomgren;

nr 175, angående pension å allmänna indragningsstaten åt skomakeriarbetarna G. E. Larsson och J. E. Eriksson; och

nr 183, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa arbetare vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 8.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för länsman C. I. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestriidande av kostnader för utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge—Ström att utbetala ersättning för viss skada.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 9.

A föredragningslistan fanns härpå upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringskatt m. m. även som i ämnet väckta motioner.

(Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordräntestegringskatt m. m.)

Genom proposition, nr 22, av den 7 januari 1920, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringskatt;

dels ock till täckande av de med en sådan uppskattning förenade kostnader bevilja ett belopp av 1,000,000 kronor samt därav anvisa vissa belopp.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nämligen nr 172 inom första kammaren av herr *Johansson* i Kälkebo m. fl. och nr 267 inom andra kammaren av herr *Svedberg* m. fl., i vilka motioner hemstälts, att riksdagen icke måtte antaga förevarande av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslag ävensom att i samband därmed stående begäran om anslag måtte avslås.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringskatt med vissa av utskottet föreslagna ändringar däri.

Därjämte anmälde utskottet, att utskottet framdeles komme att avgiva särskilt yttrande beträffande den del av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, som avsåge täckande av de med uppskattningen förenade kostnader.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar friherre *Fleming*, *Jespersen* och *Lithander*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte avslå Kungl. Maj:ts föreliggande proposition;

av herr *Boman*, som instämt i det yrkande, som gjorts i den av friherre *Fleming* m. fl. avgivna reservationen;

av herrar *Wohlin*, *Jonsson* i Hökhult och *Olsson* i Kullenbergs-
torp, vilka förklarar, att de icke kunde biträde utskottets förslag utan yrkade avslag å Kungl. Maj:ts proposition; samt

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m.

(Forts.)

av herrar *Wijk, K. A. Nilson och Olsson* i **Ramsta** mot viss del av utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **L i t h a n d e r** : Herr talman! Vid det här betänkandet har jag tillika med friherre Fleming och herr Jesperson anmält en reservation, i vilken vi uttala våra betänkligheter mot ett bifall till den kungl. propositionen. Vi ha nämligen den uppfattningen, att när finansministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet anfört, att första förutsättningen för anordnandet av den ifrågasatta markuppskattningen vore ett principiellt ställningstagande till frågan rörande jordvärde- eller jordrättestegringskatt, så vore det icke möjligt att redan vid denna första undersökning rörande en sådan taxering taga principiell ställning till själva huvudfrågan beträffande denna skatt. Vi anse nämligen, att man därmed utan vidare godtager ett beskattningssystem, som kommer att innebära, att skatten kommer att verka såsom en typisk kapitalbeskattning. Detta ha vi, som sagt, icke kunnat vara med på.

Vidare ha vi ansett, att man i samband med denna undersökning, angående i vad mån det kan vara möjligt att gå fram på den nu föreslagna vägen, bör taga i övervägande, om icke klokheten bjuder att i högre grad än nu använda sig av de indirekta skatterna. Vi ha ansett, att de metoder, som för närvarande användas med en mycket skarp direkt beskattning, verka i realiteten såsom en indirekt skatt, men ha den nackdelen, att de hindra näringslivet, det industriella livet och annat i icke önskvärd grad.

Slutligen ha vi ansett, att kommunalskattefrågans svävande läge har gjort, att man icke nu bör principiellt godkänna det föreliggande förslaget.

Jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till den av friherre Fleming m. fl. avgivna reservationen.

Herr **O l s s o n** i **Kullenbergstorp**: Herr talman, mina herrar! Då jag vid fjolårets lagtima riksdag rätt ingående yttrade mig i föreliggande fråga och ingenting sedan dess har förekommit, som förändrat frågans läge — kammaren är icke nyvald sedan dess, utan det är med mycket få undantag samma ledamöter, som fortfarande äro närvarande — så skulle det vara att missbruka herrarnas tid, om jag nu upprepade det anförande, jag då hade. Jag vill därför nu endast, så att säga, gå att sammanfatta de slutsatser, jag då kom till.

I sådant avseende vill jag först framhålla, att jag är icke alls övertygad om att den direkta beskattningens väg i fråga om den oförtjänta jordvärdestegringen är den rätta, utan tvärtom lutar jag mera åt den åsikten, att det indirekta skattesystemet är både rättvisast och klokast. Jag bestrider icke lämpligheten av skatten, och för sig, ty den tror jag behöves, och den är enligt min åsikt också berättigad. Men att man, såsom det här förslaget nu är lagt, skulle göra en uppskattning, utan att ha i minsta mån klart för sig, hur långt man vill

låta skattskyldigheten sedan sträcka sig, utan att alls ha några kon-
 turer givna, huru lagen skall närmare utformas och huru den skall
 träffa sina objekt, det kan jag icke finna vara riktigt. Jag har aldrig
 funnit, att det är klokt att gå fram med förarbeten, förrän man egent-
 ligen vet något både i fråga om det mål man vill uppnå och om de
 medel man vill använda, för att uppnå detta mål.

Nu kan man visserligen trösta sig med att, om man en gång gör
 den här ingångsuppskattningen, så är den gjord. Jag framhöll emel-
 lertid i fjol, att om denna uppskattning nu icke kommer att omfatta
 allt vad den bör omfatta, så är man hänvisad till att göra en tilläggs-
 uppskattning. Men att göra två uppskattningar vid två olika tillfäl-
 len fann jag synnerligen betänkligt, ja orättfärdigt. Om priskurvan
 skulle avsevärt förändra sig under tiden, bleve det ju nämligen helt
 olika ingångsvärden, som man utgick ifrån. I det avseendet vore det
 möjligt att värdet på 4—5 år skulle falla en tredjedel efter att ha
 stigit mycket mera på några år. Skulle man då tänka sig, att den
 ena grannen fick uppskattningen verkställd efter förhållandena vid
 1919 års slut, medan den andra åter finge uppskattningen gjord vid
 en tidpunkt 5—6 år fram i tiden, så komme man enligt min mening
 till ett långt ifrån rättvist resultat. Därför bör enligt min uppfatt-
 ning uppskattningen, när den skall göras, genomgående göras på det
 hela. Ingen har nämligen den profetiska gåvan, att han kan säga,
 att det och det området kommer att få ett ökat värde såsom byggnads-
 jord, och det är därför uteslutet att taga detta värde till ingångsvärde.
 Hela saken synes mig i och för sig vara orimlig.

Det är en annan bestämmelse, mot vilken jag i fjol inlade mitt
 bestämda veto, och det gäller den bestämmelsen, att riksdagen själv
 skall direkt utse ledamöter i den där uppskattningsövernämnden. Det
 är en olycklig väg att slå in på, om riksdagens kamrar skulle direk-
 t ingripa i förvaltningen. Man har grävt upp ett gammalt betän-
 kande, t. o. m. 40 år gammalt, där man funnit sådana tankar uttryck-
 ta. Eljest tyckes man icke mycket bry sig om sådana gamla hand-
 lingar, men nu, då man händelsevis funnit någonting i den riktnin-
 gen, då skall man gudbevars taga det till bevismaterial. Å nej, låt
 oss akta oss för något sådant, som att riksdagen skulle bli både be-
 slutande och verkställande. Vi ha sannerligen tillräckligt med att be-
 sluta angående allt både möjligt och omöjligt, som förelägges oss.
 Jag vågar påstå, att om vi nu skulle komma att härvidlag direkt in-
 gripa i förvaltningen, så kunna vi ej överblicka konsekvenserna. För
 egen del vill jag ej gå med på den vägen.

Jag har, som sagt, blott nu velat upprepa dessa korta erinringar,
 såsom förslaget nu är lagt. I princip erkänner jag för övrigt, att
 skatten bör utgå, men att binda sig för att genomföra detta förslag på
 sätt som man här vill göra, det kan jag ej vara med om. Och jag an-
 ser, att dessa detaljfel äro så stora, att vi ej kunna gå med på för-
 slaget, sådant det föreligger.

Då jag sålunda, herr talman, står på samma ståndpunkt som i
 fjol, ber jag att få yrka avslag på det föreliggande lagförslaget.

*Om uppskatt-
 ning av mark
 för taxering
 till jordvärde-
 eller jordrönte-
 stegringskatt
 m. m.*

(Forts.)

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m.
(Forts.)

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner, har jag jämte herrar Wijk och K. A. Nilson reserverat mig mot viss del av motiveringen. Det är så, att utskottet i sin motivering bundit sig vid att gå fram på den direkta beskattningens väg med avseende å jordvärde- och jordrättestegringskatten. Vi, som reserverat oss, ha ansett, att det är synnerligen oklokt att i förväg binda sig härför, när man går att göra en sådan taxering, för att sedan bestämma, om vi skola upptaga en jordvärde- eller jordrättestegringskatt, det är oklokt att binda sig i avseende å det sätt, på vilket skatten skall upptagas. Vi vilja därför endast med denna reservation ha förbehållit oss fria händer, när en gång denna fråga skall föreläggas för riksdagen.

Jag tar mig därför friheten, herr talman, att yrka, att på sid. 26 i utskottets betänkande följande ord måtte utgå: »De skäl av principiell art som, enligt vad ovan återgivits, bestämde utskottets ställning förra året, synas alltför äga giltighet. Det nuvarande bevillningsutskottet ansluter sig i allo till desamma», och att i stället måtte insättas följande: »Dock vill utskottet ej därmed ha uttalat sig i fråga om de principiella linjer, som vid ett framtida lagförslags utformande böra följas.»

Herr Olsson i Kullenbergstorp har förklarat dels i sin reservation och dels i sitt nyss hållna anförande, att han principiellt går med på en sådan jordvärde- och jordrättestegringskatt, men att han ej kan nu biträda förslaget, på grund därav att han anser att det icke är möjligt att bestämma, i huru stor utsträckning en sådan taxering nu bör äga rum. Herr Olsson påstår, att om vi ta denna taxering i för liten omfattning, så kommer det att vålla en eftertaxering rätt snart, och då kommer denna eftertaxering att grunda sig på andra värden än den första taxeringen. Ja, herr Olsson, huru man än lägger en sådan taxering, så lär det nog bli så, att det uppstår nya förhållanden undan för undan, som föra med sig nya områden, vilka bli föremål för jordvärde- eller jordrättestegringskatt. Det skälet kan jag sålunda ej finna avgörande för herr Olssons ståndpunkt i denna fråga, när han över huvud går med på det berättigade i upptagandet av en sådan skatt.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som jag här föreslagit.

Herr Svedberg: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, så har jag i denna kammare väckt en motion, vari jag yrkar avslag å den kungl. propositionen, som innehåller förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt.

Vad som för mig är det mest motbjudande i den kungl. propositionen och nu uti utskottets utlåtande, det är framskapandet av hela denna vidlyftiga apparat. Utan att därför med ens kunna ta bestämd ställning till lämpligheten av en skatt av denna natur, som jag anser, att det nu föreliggande utskotts-förslaget ofrånkomligt pekar hän på, så måste jag dock på grund av den osäkerhet, som

ställes i utsikt taga avstånd från principen, såsom den nu förts fram. Från fastighetsinnehavarens sida måste man ställa sig mycket betänksam mot det föreliggande förslaget. Ett bifall hertill, anser jag, skulle innebära, att man reservationsfritt gillar principen och jordvärde- och jordrättestegringskatt i oanad utdräckning. Det blir en skatt, som man icke vet hur den kommer att läggas eller uttagas. Vissa åtydningar i utskottet varsla om att även stegringar av fastighets jordbruksvärde kommer att bli föremål för beskattning, således ytterligare en skatt, som ställes i utsikt förutom den, som bebådas i det nya kommunalskatteförslaget.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m.

(Forts.)

Allt talar för, att, hur sympatiskt man än kan ställa sig till en skatt å oförtjänt jordvärdestegring, så kan man därför icke frivilligt gå med på principen med alla dess konsekvenser. Det förefaller märkvärdigt, att man i denna fråga skall behöva gå en så bakfram väg, att man först skapar en uppvärderingsinstitution, innebärande för alla, som bidragit till detta skapande, ett principiellt erkännande med framtida bindande verkan. Varför icke först lösa frågan, hur den blivande jordvärde- och jordrättestegringskatten skall komma att läggas eller uttagas? Jag ser visserligen i utskottets betänkande föredragande departementschefens uttalande i dessa frågor, och jag ser även utskottets svar, som lyder: »Utskottet har böjt sig för departementschefens skäl och ifrågasätter ej annat än bifall till propositionen i denna del.» Detta uttalande anser jag förutsätta, att även inom utskottsmajoriteten opposition åtminstone i någon grad förekommit, men som ändå resulterat i dessa eftergifter.

Då jag väckte min motion, hade kommunalskatteförslagets innehåll ännu ej blivit bekant, och jag ansåg därför, att detta kunde vara ett skäl för att icke genomföra enstaka skattesystem, utan samtidigt bör hela vår skattefråga i ett sammanhang lösas; och det kan med fog ifrågasättas, om det är önskvärt att belasta samhället med ett flertal skattesystem. Nu, sedan kommunalskatteförslaget är tillgängligt och man har möjlighet att, så långt man orkar, intränga i detsamma, så blir man ännu mera betänksam, då man där ser den allmänna tendens, som gör sig gällande, att lägga tyngsta skattebördan på jordbruket, till straff för att detta möjligen förut haft det lindrigare i skatteavseende. Man måste fråga sig: är det riktigt att utgå från dessa synpunkter, då det gäller att bestämma den nuvarande bärkraften i skatteavseende? Jag kan icke fatta det.

Det är en allmänt känd sak, att det var dessa orsaker, som vållade, att det goda samarbetet mellan liberaler och socialdemokrater sprack sönder, naturligtvis beroende på lantmannaelementen inom det liberala partiet, som vid denna tidpunkt funno det synnerligen motbjudande att svälja det kommunala skatteförslaget.

Även om man under vissa förutsättningar är än så sympatiskt stämd till förmån för en särskild beskattning vid oförtjänt jordvärdestegring, så kan man ändå icke se på det här föreliggande förslaget med samma sorglösa resignation, vittnande om en gränslös trovisshet, att allt kommer att gå bra, som präglar utskottets utlåtande.

Den strävan, som gjort sig gällande i det nu tillgängliga kommu-

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt
m. m.
(Forts.)

nalskatteförslaget, nämligen att tungt beskatta jordbruket, kommer säkerligen att gå igen i ett framtida utformat skatteförslag i avseende å jordvärdestegring; det är särskilt denna sak, som har så svart att framtrada till paseende och granskning. Finnes då ingen möjlighet att komma ifran dessa konsekvenser? Jag anser det knappast; och fastän jag icke är motståndare till principen om en oförtjänt jordvärdestegringskatt, dock under förutsättning av klara papper på bordet, måste jag likväl nu gent emot det föreliggande förslaget och under återopande av de synpunkter, jag här anfört, säga nej.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets betänkande och bifall till min motion.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Den ärade representant på Skånebanken, som nyss yttrade sig i denna fråga, hade utan tvivel fullständigt rätt, när han angav såsom anledning till sitt korta anförande, att ingenting nytt i sak inträffat, sedan ärendet behandlades i riksdagen i fjol, och därför hänvisade helt kort till den utförliga motivering, som han då hade för sitt avslagsyrkande här i kammaren.

Jag ber att ur samma synpunkt få yrka bifall till utskottets hemställan och framhålla, att de skäl, som vid 1919 års riksdag föranledde bevillningsutskottets majoritet att yrka bifall till propositionen och denna kammare att sedermera fatta beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan, ännu den dag som idag är äro lika avgörande.

Det synes som om numera i denna kammare knappast längre finnes något egentligt motstånd att införa en skatt, som drabbar den oförtjänta jordvärdestegringen. Det är endast rörande vissa detaljer i vilka man är av olika mening. Men jag tillåter mig stryka under, att i och med antagandet av den föreliggande propositionen, så binder man sig icke på något sätt, om denna skatt i framtiden skall vara en statsskatt eller en skatt till kommunen, och i det senare fallet om skatten skall vara fakultativ eller obligatorisk. Det enda, man binder sig vid genom ett bifall till utskottets hemställan och ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, är, huruvida denna skatt i framtiden skall vara direkt eller indirekt, och detta är så vitt jag kunde fatta av herr Olssons i Kullenbergstorp anförande, huvudledningen till att han vid detta tillfälle yrkade avslag å utskottets hemställan.

Från en ärad talare på Sörmlandsbanken yrkades visserligen bifall till utskottets hemställan, men i detta yrkande ingick ävenledes förslag på uteslutning av en punkt på sid. 26 i motiveringen. Där har utskottet i år i likhet med i fjol gjort ett principuttalande, varigenom utskottet och riksdagen därest densamma bifaller utskottets hemställan, göra gällande, att den direkta beskattningsprincipen skulle godkännas.

I herr Olssons yrkande ingår sålunda icke något avslag å Kungl. Maj:ts och utskottets hemställan, utan yrkandet innebär endast, att man skall hålla frågan öppen huruvida skatten skall vara direkt eller indirekt. Men i motsats till herr Olsson i Ramsta anser jag, att

riksdagen nu kan taga ståndpunkt till denna detalj; och rörande denna detalj har ingenting i ar inträffat, som bör föranleda andra kammaren att franga det uttalande, som kammaren gjorde i fjol.

Det har visserligen statt strid bland de sakkunniga under årens lopp, vilken väg skulle vara lämpligast att gå på detta område, den direkta eller indirekta beskattningens väg. Man har redan från början ansett, att det riktigaste hade varit att acceptera den direkta beskattningen, om man även medgivit, att vissa praktiska skäl tala för att gå den andra vägen. Under årens lopp ha likväl de sakkunniga allt mer och mer övergått till att förorda den direkta beskattningens väg.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordrönte- stegringskatt m. m.

(Forts.)

Det ligger en mycket stor principiell skillnad i, vilken väg man väljer. De personer, som önska gå den indirekta beskattningens väg, vilja därigenom fastslå, att denna skatt först skall träffa en person, när hans egendom byter ägare, och sålunda skall skatten egentligen bli en beskattning av uppkommen vinst, då däremot alla de, som önska gå den direkta beskattningens väg, anse, att fastigheten i fråga bör beskattas redan det år, då den oförtjänta värdestegringen uppstår.

Om vi antaga, att en person äger en fastighet i Stockholm eller i Stockholms närhet, vilken fastighet får ett helt annat värde därigenom att kommunen drager en spårvägslinje förbi densamma, då kan det knappast vara riktigt, mina herrar, om denna skatt skall införas, att denna person undgår beskattning för den värdestegring, som sålunda uppkommit, till dess fastigheten byter ägare. Ty slår man in på den indirekta beskattningens väg, kommer husägaren icke att drabbas av skatten ifråga, förrän vinst uppstår genom försäljning eller överlåtelse av egendom till annan. Däremot borde, enligt min och många andras samt även flertalet av de sakkunnigas mening, skatten upptagas redan det år, då fastigheten, genom att i detta fall en spårvägslinje drages förbi densamma, kommer upp i ett högre värde. Att personen i fråga icke med detsamma vill göra det ökade värdet inkomstdragande, utan föredrager att själv behålla fastigheten i oförändrat skick anser jag icke bör föranleda, att han icke drabbas av skatten för den tid, han själv innehar fastigheten.

Jag anser därför, att andra kammaren icke har någon som helst anledning att frånga det uttalande, som gjordes i fjol, och på dessa skäl, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Lindman: Herr talman! Det har sagts här och senast av bevillningsutskottets ordförande, att det icke inträffat något sedan i fjol, då vi debatterade denna fråga i riksdagen. Ja, jag får också säga, att det icke inträffat något, men jag skulle med ett visst beklagande vilja säga, att det icke inträffat något, ty det kunde ha inträffat något. När kungl. Maj:t eller regeringen i fjol erfor det motstånd, som i alla fall restes mot denna lag, visserligen ett motstånd, som icke segrade i andra kammaren, men som segrade i första, så synes det mig, att det varit en viss hänsyn mot riksdagen, om Kungl. Maj:t begagnat det fulla år, som gått, sedan saken debatterades, till att

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m.

(Forts.)

bringa till slut utredningen i själva huvudfrågan, angående hur man skall lägga denna jordvärdestegringskatt.

Nu stå vi återigen inför det orimliga. Jag säger orimliga i att antaga en lag, enligt vilken vi skola göra en uppskattning av mark, som sedermera kommer att läggas till grund för en jordvärdestegringskatt, utan att Kungl. Maj:t behagar tala om för oss, hur Kungl. Maj:t tänkt sig, att denna jordvärde- eller jordrättestegringskatt skall vara beskaffad. Vad vi få veta, är i varje fall utomordentligt litet. Nog är det väl, efter vanligt bruk hos oss här i Sverige och i riksdagen, något högst egendomligt att förfara på det sättet, att man lägger grunden till denna jordvärdestegringskatt, utan att på ringaste sätt tala om, hur man sedan tänker bygga upp skatten i fråga. D. v. s. i ett fall har ju Kungl. Maj:t varit oförbehållsamt; Kungl. Maj:t har måst taga ställning till frågan om denna skatt skall vara direkt eller indirekt. Men några starkare skäl för vare sig det ena eller andra systemet får man icke, utan man får endast veta, att det är behöfligt med avseende på den nu föreslagna uppskattningen, att man väljer ståndpunkt till frågan, om skatten skall vara direkt eller indirekt. Nog borde man väl kunna ha fått ett fullständigt principuttalande från Kungl. Maj:t, varför Kungl. Maj:t anser, att skatten skall vara direkt.

Nu ger sig bevillningsutskottets ordförande in på en förklaring av detta, och han gör det på ett utomordentligt enkelt sätt. Han talar om, att här kan ligga en liten egendom och så drages där en spårväg förbi, och så stiger egendomen i pris. Alltså, säger bevillningsutskottets ordförande, är det alldeles klart, att det skall vara direkt beskattning, ty om ägaren väntar med att sälja egendomen, dröjer det många år, innan staten får in denna skatt. Jag skulle vilja fråga: Har bevillningsutskottets ordförande tänkt på dem, som icke alls vilja sälja? Här sitter t. ex. en person, som kanske med ganska stora uppoffringar byggt ett hus, låt oss säga här utanför Stockholm. Så drages där fram en spårväg förbi hans hus, och så kommer staten och säger: Här skall bli jordvärdestegringskatt, och den skatten skola vi ha tvärt. Den kommer att utgå i form av en viss årlig avgäld. Vart femte år skall det bli en uppskattning, och avgälden skall beräknas efter vad stugan stigit i värde. Och så skall ägaren, fastän han bor kvar i sin stuga och aldrig tänkt på att sälja densamma, betala denna skatt. Herr Röing tänker bara på att folk säljer sina tomter, jag tänker på att folk behåller och bor kvar i sina fastigheter, ty det är väl det normala, det som i det övervägande antalet fall kommer att inträffa. Nu skall det emellertid bli en sådan här avgäld, men hur den skall vara beskaffad vet man icke, ty det får man icke någon klarhet om av förslaget.

Sedan kommer man in på frågan, om det skall vara statlig eller kommunal skatt. Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag går in på detta, men jag har svårt att gå förbi den saken, fastän jag talade om den i fjol. Vi få icke något besked om detta. Vi få icke veta, därest beskattningen nu skall bli kommunal, huruvida den är avsedd att bli fakultativ eller icke. Följaktligen kommer här en mängd jord, även

jordbruksjord, att uppskattas, och om det nu blir så, att skatten blir kommunal och fakultativ, så har alltså en mängd jordbruksjord blivit uppskattad, som icke alls behövt bli uppskattad. Staten har härigenom åsamkat sig en mängd onödigt besvär och onödiga kostnader. Nog är det en ganska opraktisk anordning att gå till väga på detta sätt. Nu måste man taga med så mycket jord, att man täcker alla möjliga eventualiteter. Man skall taga med så mycket jord, att om det blir en skatt, som är obligatorisk, all jord, som skall drabbas av skatten, även blir uppskattad. Men man tänker icke på, att det kanske icke blir på det sättet.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordräntestegringskatt m. m.

(Forts.)

Vidare vill jag säga: Hur skall det bli med jordbruksfastigheter? I följande riktade jag den frågan till statsrådsbanken, men fick icke något svar på den. Jag skulle vilja fråga bevillningsutskottets ordförande nu, hur han tänkt sig och hur herrarna, som stå för betänkanget, tänkt sig, att det skall ordnas med jordbruksfastigheterna i detta hänseende. Man kan ju läsa § 2, den är naturligtvis tydlig och klar. Paragrafen säger det, att sådan jordbruksfastighet skall uppskattas, som »på grund av efterfrågan å mark för bostads-, industriell eller därmed jämförligt ändamål äger värde utöver det, som fastigheten eller fastighetsdelen har i sin användning såsom jordbruksfastighet». Jordbruksfastighet skall alltså endast uppskattas, om den har större värde för annat ändamål, än den har som jordbruksfastighet. Alltså, bor en bonde intill ett municipalsamhälle och marken stiger däromkring, så att han kan sälja tomter till så högt pris, att han om han säljer sitt hemman, skulle få högre priser för detta som tomtmark än som jordbruksmark, då skall han, om han vill behålla det som jordbruksfastighet, vara tvungen att betala dessa högre avgifter, fastän han icke säljer det till tomtmark utan sitter kvar som bonde.

Men det är icke bara det att under vissa förhållanden jordbruksjord kommer in under bedömandet, det är en annan fråga, som man med skäl kan göra sig: Är det icke meningen att driva detta längre och komma till att all jordbruksjord skall komma in under dylik uppskattning, så snart över huvud taget en jordvärdestegringskatt kan bestämmas? Läser man det Landenska yttrandet, framgår däraf, att han utgår ifrån att endast statens jord samt kommunens jord inom kommunen skall undantagas från beskattning. Jag kan icke få annan uppfattning av hans yttrande, än att meningen är den, att all jordbruksjord så småningom skall komma in under denna beskattning. Det är väl för övrigt ganska sannolikt att om man väl fått in denna skatt på all annan fastighet, jordbruksegendom också kommer in under detta, så snart den undergått värdestegringen.

Jag nämnde ett ord om hur skatten skall utgå. Det var en sak, som herr Röing icke tycktes vara på det klara med, men av de sakkunnigas utlåtande framgår, att meningen är att få en slags jordränta under fem år och sedan ny uppskattning. När sedan fem år ånyo gått till ända, gör man en ny uppskattning, och så blir det ny jordränta. Ja, herr talman, vad blir detta annat än en på jor-

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordräntestegringskatt m. m. den utgående jordränta eller en på jorden vilande grundskatt. Jordden har ökat i värde, följaktligen blir det en skatt, som lägges på den och som skall betalas varje år. Det är kontentan av det hela.

I propositionen uttalar man sig ju, också om denna jordbruksjord. Man säger att meningarna äro delade, huruvida en stegring av fastighetens jordbruksvärde bör underkastas beskattning eller icke. Kungl. Maj:t medger alltså att meningarna äro delade. Sedan kommer Kungl. Maj:t in på frågan om en fastighets värdestegring till följd av att en järnvägsanläggning går fram förbi fastigheten. Bör det icke då, säger Kungl. Maj:t i propositionen, vara någon skillnad på, om denna värdestegring beror på möjligheten att sälja tomter eller på möjligheten att få lättare avsättning för sina jordbruksprodukter och att följaktligen kunna sälja dessa till högre pris? Men å andra sidan säger Kungl. Maj:t att genom att draga jordbruksjorden in under detta beskattningsförfarande, blir det svårigheter och kostnader och sannolikt ringa utbyte av skatten. Sedan Kungl. Maj:t gjort denna lilla utläggning, som jag nyss relaterat, säger Kungl. Maj:t, att vi icke kunna taga någon ställning till detta.

Detta är alltså vad riksdagen får veta om Kungl. Maj:ts uppskattning angående huruvida jordbruksjorden skall ingå i den blivande beskattningen eller icke. Kungl. Maj:t vill således icke intaga någon slutlig ståndpunkt i frågan, och vi få följaktligen icke veta vad Kungl. Maj:t menar. Jag frågade om den saken i fjol, och det skall jag be att få göra i år också, men jag är alldeles säker, att jag lika litet får något svar nu som då.

Jag skulle, herr talman, vilja gå in på de särskilda anvisningar, som finnas här. Det står i dessa anvisningar, att när man bestämmer markens värde, skall, »där det befinner uppenbart, att marken med hänsyn till konjunkturer och efterfrågan är lämplig och begärlig för annat mer avkomstgivande ändamål än det, för vilket den vid uppskattningstillfället användes, markvärdet efter sådan grund uppskattas».

Ja där är jag inne på det jag nyss talade om, nämligen att om jag har en egendom, som jag brukar för ett visst ändamål, nämligen jordbruk, men det sedan visar sig, att den egendomen har större värde som fabriksomt eller något sådant, så skall jag vara tvungen att betala jordvärdestegringskatt i form av en årlig avgäld, därför att jag behåller den som jordbruksegendom. Mig synes detta vara ganska orimligt.

Slutligen kan jag icke underlåta att tala om en sak, som framfördes i fjol och som rör uppskattningen av marken. Jag syftar på det sätt, varpå Kungl. Maj:t föreslår, att denna uppskattningsövernämnd skall sammansättas. Man slår här in på fullständigt nya principer, vilket jag finner mycket märkvärdigt. Här skall, herr talman, skapas en ny väg för denna uppskattning med fullständigt nya nämnder. Först skall det finnas en uppskattningsnämnd, sedan över denna en granskningsnämnd i varje län och slutligen en uppskattningsövernämnd, alltså hela denna procedur med olika in-

stanser, liksom vi nu ha det ordnat med de vanliga beskattningsärendena, som gå upp i kamrarrätten och regeringsrätten. Här skall nu uppdragas en parallellinje vid sidan av våra hittillsvarande administrativa myndigheter, vilka dock äro inrättade för dylika frågor. Beträffande uppskattning-övernämnden skall även den nyheten lanceras, att riksdagen skall utse ledamöter i densamma. För min del anser jag, att detta är ett förfarande, som jag icke på något sätt kan understödja eller godkänna eller ge min röst, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordrättsstegringskatt m. m.

(Forts.)

Häruti instämde herr Larsson i Kroken.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! Det är kanske onödigt av mig att taga till orda i denna fråga. Jag uppkallades emellertid av herr Lithanders anförande, som jag icke kan undgå att med några ord bemöta, så kort det än var.

Han sjöng där på en visa, som dag för dag börjar bli allt högljuddare. Jag medger ju, att det i hans anförande finns ett visst gryn av sanning, men vi måste skilja mellan ett gryn av sanning i stora säckar av misstag och absoluta sanningar.

Herr Lithander motiverar sin hållning endast därmed, att vi icke skola gå vidare på den direkta skattens väg och icke äta upp till kommunala och statliga ändamål vad vi ha. Jag vill minnas hans ord föllo så. Så långt äro herr Lithander och jag ganska ense, så långt nämligen som detta låter sig förena med en rättvis och förnuftig skattepolitik i övrigt. Det är klart, att de medel, som man kan göra räntebärande och som kunna förkovras i samhällets tjänst, dem bör man naturligtvis icke förtära, lika litet som en bonde eller en arbetare bör förtära allt vad han får in, utan spara en smula, den ene för att lägga ned i sitt jordbruk, den andre för att ha ett stöd på sin ålderdom. Men därifrån och till att man skulle gå ifrån den direkta skatten och icke utbygga den vidare för att i stället övergå till den indirekta skatten, mellan dessa båda poler är det ett förfärligt hopp, som jag naturligtvis icke på något sätt kan vara med om. Detta gäller framförallt, när det är fråga om direkta skatter, som vi icke behöva hålla en varsam hand över, och dessa äro enligt mitt förmenande av två slag, arvskatt och värdestegringskatt.

Nu anser jag, att förmögna människor icke äro önskvärda i ett samhälle, och fattiga människor äro icke heller önskvärda. Det heter i bibeln: — och det är en klok och bra bok — »fattigdom och rikedom gif mig icke, men låt mig min avskilda del av spis få.» Då man anordnar samhällen, och hushåll efter de principerna, tror jag, att man kommer till de bästa resultaten och till den bästa materiella och andliga hälsa. Då jag alltså håller på att arvskatten skall tagas och tagas ordentligt, menar jag icke, att den skall ätas upp av tjänstemän och ämbetsmän eller slarvas bort på militära utgifter, utan den skall läggas ned i företag, som äro inkomstbringande och i sin tur

han mottog kronan, var ställningen sådan, att ärkebiskopen i Uppsala hade en årlig inkomst, som endast med 2,000 mark understeg den svenska kronans årliga inkomster. En massa andra dylika potentater funnos också. Bland de företeelser, som på den tiden funnos i Sverige, voro de s. k. sänjebreven ganska intressanta. Vad var då ett sänjebrev? Jo, det innebar, att det och det landskapets eller den och den traktens bönder och allmoges vid vissa tillfällen gjort staten tjänster eller helt enkelt uppvaktat konungen eller någon av de förra riksföreståndarna, t. ex. under 1400-talets strider, då alla lågo i luven på varandra och ville härska. Då utfärdade konungen eller riksföreståndaren ett sänjebrev t. ex. för en sockens bönder, varigenom de befriades från skatt. Så hopades dessa sänjebrev och i den lilla hopen av skattskyldiga bönder blev det stora öar, hela skärgårdar av bönder, som hade sänjebrev. Gustav Vasa ingrep emot detta ofog och frågade dem, då de pockade på sänjebrev, om de trodde, att lybeckarna ville taga sänjebrev i räntor också. Jag tror, man får framställa samma fråga nu, då alla vilja hava avdrag och friheter: »Tron I, att ämbetsmännen vilja med avdrag och skattefriheter betalade varda?» Vi få nog tänka på att tämligen snart göra reda för varandra: vad vill du betala, och vad kan du betala, och det får enligt mitt förmenande drivas på annat sätt än hittills. Vi skola hava reda på huru mycket var och en vill betala och huru mycket var och en kan betala, och så mycket skola de också betala.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordbräntestegringskatt m. m.

(Forts.)

Herr Lindman säger, att man här lägger en grund men icke gör klart för sig, hur det hus skall se ut, som skall föras upp därpå. Jag tror kammaren kan vara ganska lugn för framtiden, ty det är ju kammaren och riksdagen, som skola uppföra huset på denna grund. Gudskelov ännu har det icke kommit så långt, att man kan uppföra huset genom beslut ifrån Kungl. Maj:ts kansli, utan fortfarande är det i varje fall till formen så, att man uppför skattesystemets hus här i kamrarna; och då den dagen kommer, då vi skola börja med det arbetet, få vi väl resonera om huru stor del av skatten, som skall bli statsskatt, och huru stor del, som skall bli kommunalskatt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall icke följa den föregående ärade talaren, ty han ville visst ha ingångsvärdet till beskattningen bestämd efter förhållandena på Gustav Vasas tid, och det är väl ändå litet för långt tillbaka. Men jag skall ge honom det erkännandet, att han ville ha litet ordning och reda på hur man skall ha det i skatteväg, och i den punkten skall jag följa honom utan förbehåll. Det är just för att man icke har det i det föreliggande förslaget, som jag icke kunnat gå med på detsamma.

Utskottets ärade ordförande gav mig en eloge för att jag tagit saken mera koncentrerat i mitt anförande i år. Jag skulle vara mycket glad, om jag kunde ge detta omdöme tillbaka till herr ordföranden, men han svävade åtskilligt på sidan av ämnet och höll sig bra litet till saken. Det är nämligen här fråga om, huruvida det är skäl i att göra denna ingångsuppskattning, som Kungl. Maj:t före-

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordrättsregistreringsakt m. m.
(Forts.)

slår, nu, då man icke har den minsta aning om huru lagen skall se ut utan det enda man fått reda på, är att man skall lägga beskattningen direkt.

Min ärade kamrat i utskottet, herr Olsson i Ramsta, fann skäl i att nu reservera sig emot en del av förslaget, som han gjort även i utskottet, och nu framställde han ett särskilt yrkande, för att han skulle ha framtidsmöjligheterna öppna. Detta erinrar mig om hur man gick till väga i en annan fråga. Då tog man hela frågan i princip, och nu försöker man hålla uppe möjligheterna till en ändring. Ja, det är ju ett sätt. Men värderar man sina ändringsförslag något, då kanske man går samma väg som jag och säger: det beror på, huruvida ändringarna genomföres, om jag kan gå med på förslaget. Då sätter man någonting in på sina ändringsyrkanden, men i annat fall, om man är med på förslaget i vilket fall som helst, kan jag icke kalla ändringsyrkandena annat än fraser. Jag vill fråga: betyder ett ändringsyrkande under sådana förhållanden någonting i och för sig?

För övrigt skall jag icke förlänga debatten. Jag vill blott framlägga den synpunkten och ännu en gång understryka den, att jag icke tror, att det är lyckligt att först lägga grunden till ett hus och sedan reflektera på, huruledes huset skall vara i olika hänsenden. Så gör man just här, och jag går ut ifrån att det är absolut omöjligt att göra denna ingångsvärdering på rätt sätt, att taga med tillräckligt och att utesluta lagom mycket, då man icke alls ser, huru denna skatt skall bli beskaffad, som detta arbete med taxeringen skall vara det ingående momentet för. Det är i det fallet, jag förenar mig med herr Månsson, men i motsats mot honom vill jag hava litet reda och klarhet, huru vi skola ha det, då vi börja företaget, och icke efteråt, då vi genomfört åtskilliga saker.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande sade, att frågan om jordrättsregistreringens uttagande direkt eller indirekt endast är en liten detaljfråga, som han icke tvekade, att nu genast fatta ståndpunkt till, synnerligast som de skattesakkunniga förorda den direkta beskattningens väg. Ja, herr Röing, det är ju så, att vi haft tillfälle att nu läsa ett kommunalskatteförslag, utarbetat av byråchefen i finansdepartementet Nothin, och han stöder också sitt förslag på de skattesakkunnigas uttalande, att man nu bör gå fram efter två beskattningsprinciper: 1) principen om skatt efter förmåga och 2) principen på skatt efter intresse. Samtidigt som dessa förorda principen om skatt efter intresse ha vi emellertid i denna skattelagstiftning gått fram på den renodlade principen om skatt efter förmåga. Då jag går att fatta ståndpunkt till ett skatteförslag, bryr jag mig emellertid icke om vad de skattesakkunniga säga, utan då måste jag vara auktoritet själv och själv bedöma saken.

Det är icke en så liten detaljfråga, om man skall taga ut skatten direkt eller indirekt. Vi kunna taga ett exempel. Vi antaga, att ett bolag och några kommuner besluta, att bygga en enskild järnväg.

Så börjar det byggas där omkring, pensionärer och andra slå sig ner där och bygga egna hem. Marken är då billig. Så kommer järnvägen, och tomlerna stiga i pris. Skola vi gå fram på den direkta beskattningens väg, skola vi då fastställa detta och pålägga dessa fattiga egna-hemsägare en skatt, ehuru de faktiskt icke ha någon inkomst av stegringen och endast sin lilla pension att leva av. Men om några är händer det, att järnvägen inte går med vinst längre. Det kanske är något bruk, som egentligen varit upphovet till järnvägen, och detta bruk lägges ned, till följd varav också järnvägen måste läggas ned. Därmed försvinner hela den där höjningen i fastigheternas tomtvärde. Men vem skall då ge dessa små pensionärer tillbaka den skatt, de fått betala ut, om man gått fram på den direkta beskattningens väg? Frågan är, herr Röing, inte så enkel, att man på förhand bör avgöra, om vi skola slå in på den direkta beskattningens väg eller icke. Vi måste väl i all rimlighets namn förbehålla oss fria händer, till dess vi gå att definitivt pröva detta skatteförslag.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt m. m.
(Forts.)

Jag vidhåller, herr talman, det yrkande om ändring i motiveringen, som jag förut framställt.

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag begärde ordet till följd av herr Lindmans anförande för en stund sedan. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet var då ännu icke anländ till kammaren.

Herr Lindman medgav visserligen, att herr Olsson i Kullenbergstorp och jag hade fullkomligt rätt i att egentligen i sak ingenting inträffat, sedan frågan behandlades i kammaren i fjol. Men han uttalade sin förvåning över att vid utarbetandet av denna proposition hänsyn inte tagits dels till den debatt, som fördes här i andra kammaren i fjol och dels till det beslut, som då fattades av första kammaren. Jag berör denna sak, därför att jag antar, att herr statsrådet icke har kännedom om den förvåning, som herr Lindman sålunda uttalade. Jag är dock för min del övertygad om att herr statsrådet har övervägt de skäl, som då framfördes under debatten, men icke funnit dem vara av den betydelse, att han ansett dem böra föranleda honom att i år göra någon ändring i propositionen. Men, herr Lindman, det har verkligen inträffat en sak, sedan ärendet behandlades i kamrarna i fjol, och det är nyvalen till första kammaren, vilka medfört en majoritet, om vilken man har anledning antaga, att de synpunkter, som framförts i år liksom i fjol i propositionen komma att av densamma beaktas på ett helt annat sätt än av den gamla majoriteten i första kammaren.

Herr Lindman påstod vidare, att inga skäl anförts i propositionen till förmån för den direkta beskattningen. Jag anser, att herr Lindman gör herr statsrådet orätt och att i propositionen utvecklats de skäl, som tala för att vi böra gå den direkta beskattningens väg.

Dessutom framställde herr Lindman till mig i egenskap av bevillningsutskottets ordförande en eller ett par frågor, som jag

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt m. m.

(Forts.)

skall tillåta mig att besvara, om jag än antar, att kammarens ledamöter ha bra litet intresse av att erfara min personliga åsikt. Herr Lindman, så vitt jag fattade honom rätt, hade den åsikten, att det skulle vara önskligt, att regeringen och sedermera riksdagen, innan beslut fattas i denna fråga, hade bestämt sig för huruvida denna skatt i framtiden skall vara en statsskatt eller en kommunalskatt. Men å andra sidan — anse andra, t. ex. herr Olsson i Ramsta, att regeringen gått för långt, när den redan nu bundit sig rörande den direkta beskattningen — och att det är lyckligast om man binder sig så litet som möjligt om hur denna skatt i detalj i framtiden skall vara. Men vill herr Lindman veta min personliga uppfattning, så anser jag, att mycket tungt vägande skäl kunna anföras för att denna skatt i framtiden bör bli en kommunalskatt. Men å andra sidan finnas utan tvivel också sakskaäl, som tala för att skatten i framtiden bör bli en kobinerad komunal- och statsskatt. Jag tillåter mig därvidlag att hänvisa till det exempel, som framfördes, om jag inte missminner mig, under debatten här i kammaren i fjol, när det pekades på förhållandena uppe i Porjus, där egendomen, innan staten beslöt utbygga vattenfallet, hade praktiskt taget intet värde. Där har genom statsmakternas beslut en oförtjänt värdestegring ägt rum, och om den skulle komma att beskattas enligt en sådan lag, som här är ifrågasatt, så är det uppenbart, att det i ett sådant fall är med rättvisa och billighet överensstämmande, att staten får en del av dessa skatteintäkter.

Sedan ville herr Lindman — jag antar i avsikt att försöka skrämja en och annan lantman från att rösta för detta förslag — göra gällande, att om vi ta detta förslag — om också inte orden föllo precis så — ja, då kan man frukta, att följden blir, något som herr Lindman läste ut ur landskamrer Landéns yttrande, nämligen att praktiskt taget all oförtjänt värdestegring på all jord, av vad slag den vara månne, kommer att drabbas av en sådan beskattning. Jag ber gentemot detta påstående få hänvisa till frågans faktiska läge. 1907 års sammansatta bevillnings- och lagutskott har uttalat inom vilken ram en dylik beskattning bör ske och ansett, att föremål för densamma borde bli »endast mark, som ägnade sig för bebyggande, byggnadsgrund, men detta oavsett om den vore bebyggd eller obebyggd, läge i stad eller på landsbygden». Och departementschefen har anslutit sig till detta 1907 års sammansatta utskotts uttalande. Så nog kan man tryggt påstå, att gränserna för beskattningen äro uppdragna i den kungl. propositionen.

Till sist ansåg herr Lindman, att jag hade uttalat som min åsikt, att det vore önskligt, att ägare av fastigheter, villaegendomar och dylikt, skulle sälja sina egendomar och villor så ofta som möjligt och inte behålla dem i sin ägo. Detta är ju att antingen van- tolka mina ord eller också missförstå dem. Men nog finns det sådana fall, herr Lindman, då ägare av fastigheter borde just ur samhäll- lig synpunkt göra vissa förändringar och tillbyggnader, emedan bostadsförhållandena i samhället äro sådana, att man önskar erhålla flera lägenheter. Dessa fastighetsägare borde då icke få sitta och

låta sina egendomar vara i oförändrat skick och ändå förbli skattefria för det ökade värdet av egendomarna, vilket ökade värde uppstått därigenom att kommunen vidtagit vissa åtgärder, utan de borde i stället få betala en jordvärdestegringskatt, vilken kanhända kunde föranleda dem att göra de förändringar, som önskades. Jag skall tillåta mig att taga ett litet exempel. Någon av er mina herrar, äger 25,000 kronor, och ni beslutar placera dessa 25,000 kronor i, låt oss säga, aktier. Ni är affärsman och skall vid deklarationen intill sista öret upptaga, vad dessa aktier äro värda enligt noteringen på fondbörsen den sista december föregående år, och ni får sedan skatta för varje öre av aktiernas värde. Men antag nu i stället att Ni för dessa 25,000 kronor köper en liten stuga eller en liten enkel villa i ett förstadssamhälle — t. ex. Äppelvikén. Ni gjorde detta, när Äppelvikén grundlades. Sedan har staden byggt elektrisk spårväg ditut, och egendomarna ha stigit i värde, så att villan ifrån 25,000 kronor kommit upp i 75,000 eller 100,000 kronors värde. Är det då för mycket begärt, är det då så upprörande orättvist, mina herrar, att en skatt då skall utgå årligen på det ökade värde, som uppstått genom oförtjänt värdestegring? Jag anser, att man icke bör uppskjuta beskattningen av en sådan ökning i förmögenheten, tills villan byter om ägare, vilket skulle bli fallet, i händelse man sloge in på den indirekta beskattningens väg. Jag ser, att det finnes medlemmar av denna kammare, som anse — och dit hör den ärade talare, som hade ordet för en stund sedan och vilken har väckt en särskild motion i frågan med instämmande av några grupp-kamrater, liksom också några hans meningsfränder i första kammaren väckt en liknande motion — att det är ett avsteg från en riktig beskattningsprincip, om man inför här i landet ett flertal olika skattesystem. Men det anser jag vara en stor fördel och ett skäl, som ytterligare talar till förmån för propositionen. Det är bland det olyckligaste ett land kan besluta sig för, om det accepterar single-tax-systemet och tror, att man får en rättvis beskattning genom att bara ha en enda eller så få skatter som möjligt. Nej tvärtom, ty till och med en orättvisa i en viss beskattning kan upphävas just genom att man inför en annan beskattning. Man bör enligt min uppfattning söka få ett väl avvägt skattesystem med både direkta och indirekta skatter — det tror jag är det för landet lyckligaste.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr V e n n e r s t e n: Herr talman! I likhet med den förste ärade talaren håller jag före, att en långt uttänjd diskussion i detta ämne vid innevarande års riksdag är skäligen överflödig, då vi på ett så uttömmande sätt behandlade spörsmålet i fjol. Jag har emellertid icke deltagit i ärendets behandling i utskottet och anser mig därför skyldig tillkännagiva, att jag, därest jag varit med, icke skulle kunnat ansluta mig till utskottsmajoriteten, ehuru väl jag är en varm anhängare av jordvärdestegringskatt och även, såsom herrarna veta, på sin tid har motionerat i ämnet. Jag beklagar blott,

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt m. m.

(Forts.)

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordrättsstegringskatt m. m.
(Fortis.)

att saken nu kommit därhän, att anhängarna av principen splittrat sig på grund av att man i den kungl. propositionen har ansett sig nödsakad att fastläsa som sin mening, att skatten bör utgå såsom en direkt skatt. Herrarna ha säkert av den förda diskussionen i följ och i dag förstått, att den saken är ganska omtvistlig. Jag har själv varit medlem i den första kommitté, som Kungl. Maj:t på sin tid tillsatte. Vi vågade skälen för och emot direkt eller indirekt beskattning, så gott vi kunde, och man satt inne, vågar jag påstå, med rätt goda möjligheter att bedöma frågan då så väl som nu. Enligt min upplåtning ha de herrar rätt, som säga, att det är farligt att nu binda sig för den direkta beskattningen. Min mening är den, att genomförandet av en sådan direkt beskattning skulle såsom här har påpekats, komma att medföra åtskilliga påtagliga orättvisor, vilka man kan undvika, om man tillgriper den praktiskt taget rationellare indirekta beskattningen. Jag bestrider härmed icke, att icke förhållanden kunna förekomma, då man icke når en verkligen förefintlig vinst genom tillämpning av den indirekta metoden. Och därför tror jag, att om Kungl. Maj:t och riksdagen nu icke bunde sig vid den direkta beskattningen, så skulle man komma fram till en kombination av direkt och indirekt beskattning, som skulle uppfylla, så nära ett skatteförslag över huvud taget kan göra det, allan rättfärdighet.

På dessa grunder, herr talman, anhåller jag att nu få yrka avslag på det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att gentemot herr Röing få anföra, att jag hade icke begärt, att Kungl. Maj:t skulle i det förslag Kungl. Maj:t nu lade fram, taga någon hänsyn till de åsikter, som uttalas av mig och av mig politiskt liktänkande, utan vad jag har uttalat var, att jag tycker, att Kungl. Maj:t kunde visat oss den hänsyn, att Kungl. Maj:t lagt fram litet närmare vad Kungl. Maj:t verkligen tänkt i själva huvudfrågan, så att vi icke behöft komma tillbaka återigen i år utan att få veta, vad Kungl. Maj:t verkligen menar i det fallet.

Men det är väl så, som herr Röing säger, att det verkligen inträffat någonting. Första kammaren har undergått en förändring, och därmed har regeringen majoritet i båda kamrarna, och då är det ytterligare anledning att icke bry sig om att visa den hänsynen, att tala om hur man tänker det skall bli i huvudfrågan, därför att det icke behövs — man har ju sin majoritet. Jag tycker, att det är ganska krasst av herr Röing att resonera på det sättet, men jag förstår så ofantligt väl, att han gör det.

Herr Röing var inne på frågan, huruvida denna skatt skulle vara en kommunalskatt eller en kombinerad stats- och kommunalskatt. Det visade, att han som ordförande i bevillningsutskottet icke har i huvudfrågan kunnat fatta någon ståndpunkt till det spörsmålet. Kungl. Maj:t har icke gjort det, och jag vet icke, om över huvud taget någon annan gjort det. Vi sväva alldeles i okunnet om dessa förhållanden. Vi skola besluta om att sätta i gång

en stor apparat med uppskattning, men vi få icke till ledning för vårt omdöme veta vad Kungl. Maj:t tänker om detta.

Herr Röing kom in på den där stackars lille hemmansägaren i Porjus, som krigsministern talade om i fjol, vilken förtjänat 20,000 kronor, för vilka han naturligtvis skulle betala jordvärdestegrings-skatt; det var alldeles orimligt att han inte skulle göra det. Om han då också skall bli avgörande för huruvida det skall bli kommunalskatt eller statsskatt, ja, då tycker jag verkligen, att detta enstaka fall uppe i Porjus fått väl stor betydelse. Ty inte skall det väl vara beroende på vad som i det fallet förekommit om skatten skall bli kommunalskatt eller statsskatt. Jag tycker nu förresten, att den där mannen gärna kunde få behålla den där lilla förtjänsten.

Men jag återkommer till frågan om jordbruksjorden. Det är bara den mark, påstår man, som står omnämnd i 2 §, som skall bli föremål för uppskattning. Alltså får jag utgå från, att herr Röing menar så, att om t. ex. en järnväg drages fram genom en rik jordbruksbygd, som haft mycket dåliga kommunikationer förut, så skall där ej bli jordvärdestegringsbeskattning. Men om en jordbruksfastighet ligger på ett ställe, där det växt upp ett municipalsamhälle, så skall den jordbruksfastigheten undergå den jordvärdestegringsbeskattningen. Eller om tilläventyrs en fabrik bygges upp i en by, så skall där befintlig jordbruksjord undergå jordvärdestegringsbeskattning. Är det någon av herrarna, som ser rättvisa i det? För mig är det fullkomligt omöjligt att se någon. Det är icke någon rättvisa i att på det sättet, såsom resultatet blir, så småningom all jordbruksjord kan undergå jordvärdestegringsbeskattning, naturligtvis efter samma grunder som för andra fastigheter.

Till yttermera visso vill jag påpeka för herr Röing något, som han i själva utskottsbetänkandet underskrivit, nämligen, att Kungl. Maj:t uttryckligen förklarar, att meningarna äro delade beträffande huruvida en stegring av fastighets jordbruksvärde bör underkastas beskattning eller ej. Och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarar beträffande den saken, »att för egen del är jag icke beredd att nu taga slutlig ståndpunkt i denna fråga». Han gör icke det. Alltså hava vi icke reda på, huruvida herr statsrådet vill, som herr Röing t. ex., låta en sådan där jordbruksfastighet, där det drages fram en järnväg, slippa ifrån jordvärdestegrings-skatt, eller om herr statsrådet har den uppfattningen, att jordbruksjord över huvud taget så småningom skall komma att dragas in under denna jordvärdestegringsbeskattning.

Det är denna oklarhet, mina herrar, som gör, att vi verkligen borde vara litet betänksamma och begära av Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville komma med ett förslag, i vilket Kungl. Maj:t verkligen lägger fram för oss, på vilka grunder man ämnar bygga den blivande jordvärdestegrings-skatten. Det hava vi rätt att begära.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Thorsson**:
Herr talman! Det har gjorts invändningar mot att Kungl. Maj:t

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordvärdestegrings-skatt m. m.
(Forts.)

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordrättsstegringskatt m. m. framlagt detta förslag till kamrarnas omprövning, innan Kungl. Maj:t kunnat i detalj utlinjera, dels i vilken omfattning den ifrågasatta skatten skall påläggas vissa skatteobjekt och dels vilket system direkt eller indirekt man vill tillämpa för att realisera vad man i propositionen ifrågasätter.

(Forts.)

När jag hade att taga ställning till denna fråga redan vid avfattandet av propositionen till föregående riksdag, fattade jag frågan så, att för att över huvud taget man skall kunna pålägga en skatt av nu tänkt art, man måste ha en utgångspunkt, från vilken man kunde bedöma hur man vidare skulle förfara. Det måste nämligen åstadkommas ett ingångsvärde, för att man rätt skall kunna tillämpa denna skattemetod i fortsättningen. Man kan naturligtvis gå mer eller mindre bryskt fram, men jag hade icke ansett mig böra medverka till ett förslag, som ej kunde i sin slutliga utformning byggas på en fullt riktig grund. Därför ansåg jag, att det viktigaste, som borde göras, vore att åstadkomma en sådan taxering, som grundlade ingångsvärdet. Mellan denna taxering och den därpå följande taxeringen skulle ligga en intervall av fem år, för att man över huvud skulle kunna bilda sig en riktig uppfattning om de värden, som skola extra beskattas. Från dessa utgångspunkter måste jag då känna det angeläget att till riksdagens omprövning först få fram förslaget om taxering.

Nu är det ju så, att detta spörsmål har varit föremål för överläggningar mellan sakkunnigt folk under en tidrymd av icke mindre än tolv år, och de personer av mycket, mycket skiftande politisk uppfattning ha ju varit eniga i själva principfrågan om att införa en värdestegringskatt. Jag kunde därför aldrig drömma om, att denna fråga skulle röna ett så starkt motstånd. Såsom skäl för denna ståndpunkt anföres den omständigheten, att Kungl. Maj:t förelagt riksdagen att taga ställning till principfrågan, om skatten skall tagas ut på direkt väg eller på indirekt. Jag har vid prövningen av detta ärende kommit till den uppfattningen, att en skatt lagd efter uttagning på indirekt väg skulle på ett obehörigt sätt gynna sådana innehavare av fastigheter, som i lika hög grad som varje annan inkassera alla fördelar, som ligga i en allmän värdestegring, men som på grund av sin ekonomiska ställning icke ha behov av att realisera sina fastigheter och följaktligen därigenom kunna släkt efter släkt, höll jag på att säga, på ett eller annat sätt komma lindrigare undan än andra. Varje skatt synes mig böra så läggas, att den icke framkallar berättigade anmärkningar mot dess tillämpning. Från dessa utgångspunkter har jag ansett, att den direkta vägen för värdestegringskattens uttagande vore den förmånligaste, och jag har därför tillåtit mig i propositionen upptaga detta förslag.

Nu har herr Lindman i sitt anförande sagt, att Kungl. Maj:t icke tagit någon hänsyn till deras uppfattning, som under fjolåret ställde sig avvisande till förslaget. Vid förnyad omprövning av förslaget har Kungl. Maj:t i huvudsak biträtt den mening, som vederbörande utskott vid föregående riksdag utformade och som också vann denna kammars bifall.

Det har sedan diskuterats, huruvida denna skatt skall vara en kommunerna förbehållen intäkt eller vara en statsskatt. Det är klart, att det kan anföras starka skäl för båda meningarna. Ett rent psykologiskt moment, som talar till förmån för kommunernas beskattningsrätt i detta fall, är naturligtvis det, att kommunens medlemmar genom sin sammanflytning och genom sina anordningar vidtagit sådana förberedelser, som verkat värdestegrande, och därför anser kommunen, att denna bör få rätt att utkvittera de belopp, som en sådan skatt kan giva. Men det finns onекligen mycket starka skäl för att icke enbart förbehålla kommunerna denna skatteintäkt utan låta även staten få något med av densamma och det speciellt med hänsyn till de strävanden, som allt starkare och starkare framträda i lagstiftningsarbetet, gående ut på, att staten ur rent kulturella och ur rättvisesynpunkter gentemot dessa människor, som leva ute i mera glest bebyggda delar av landet, skall känna det som en plikt att med sin samlade styrka giva dessa människor behöfliga kommunikationer för att därmed sätta dem i förbindelse med andra orter. Nu är det uppenbart, att, om staten med klart medvetande härom lägger ned hundratals miljoner kronor för att skapa nya förbindelsevägar, genom vilka dessa människor komma i bättre ställning, dels ur rent personlig synpunkt och dels och framför allt därigenom att deras egendom stiger från förut obetydligt värde till avsevärt högre, staten måste på ett eller annat sätt tillföras någon del av denna ökning av värdena. Men detta spörsmål bör väl kunna hinna övervägas och behandlas under den intervall, som ligger mellan den första ingångstaxeringen och den tidpunkt, när man anser sig behöva framlägga förslaget till förnyad prövning för riksdagen.

Jag fäste mig särskilt vid herr Olssons i Ramsta yttrande om dessa enskilda tecknare i en enskild järnväg och hans pensionärer, för vilka han redan nu hyste ett livligt intresse. Denna enskilda järnväg är antagligen tillkommen även genom vissa samfälligheters medverkan. Jag hade för någon tid sedan uppgiften att pröva, huruvida vissa kommuner skulle få ikläda sig borgensansvar för tecknade bidrag i en tänkt järnväg. Om Kungl. Maj:t biträder den föreliggande framställningen, skulle i 3 eller 4 av dessa kommuner skattebördan plötsligt ökas med mellan 5 och 6 kronor per bevillningskrona. Nu skulle jag ifrågasätta, om herr Olsson i Ramsta av omsorg för de där pensionärerna, som flyttat dit, kanske sedan järnvägen kom till, skulle vilja förhindra, att en del av de andra skattedragarna, som måhända äro fattigare än hans älsklingsbarn, skulle kunna få någon lindring uti deras tryckande skattebördan genom att den oförtjänta värdestegringen, som tillförts fastigheterna just genom järnvägens tillkomst, bure en del av kommunens skatte-tryck. Jag tror, att det är att se för ensidigt, om man bara skulle anlägga den synpunkten, som den värderade talaren lade på frågan.

Låt vara att det är så, att en kommunikationsled tillkommer på enskilda personers initiativ i samband med större eller mindre samfälligheter: men man får komma ihåg, att hädanefter icke många

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärde- eller jordvärde-stegrings-skatt m. m.

(Forts.)

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordräntestegringskatt m. m.
(Forts.)

sådana kommunikationsleder byggas, utan att man direkt vänder sig till statsverket, för att staten som sådan skall bära en viss del av anläggningskostnaderna. Under sådana omständigheter kunna både stat och kommun vara i viss mån berättigade att få del av avkastningen på det mervärde hos fastigheterna, som uppstår genom denna samfällda åtgärd. Och den lilla anpart, som den lille pensionären eller den lille löntagaren i egenskap av fastighetsägare skulle komma att avstå till denna gemensamma skatt, den får man naturligtvis icke taga såsom skäl för att fritaga alla de övriga, som äro betydligt bärkraftigare, från att bära sin andel. Ty går man ut från de synpunkterna, då är det fullständigt slut med möjligheten att avväga skattebördorna i samhället.

Jag skall taga ett annat exempel, som kan visa för dem, som hålla alldeles styvt på att det skall vara enbart en kommunalskatt, att det kan vara starka skäl, som tala för att man icke för hårt binder sig på den punkten. I första kammaren anförde en av dess talare, att för en kostnad av omkring 2 eller 3 miljoner kronor håller statsverket nu på att bygga en järnväg från Umeå stad till Holmsunds hamnplats. Samtidigt bygger Umeå stad en hamn vid denna hamnplats, som kostar staden en miljon kronor. Om man nu strikt tillämpar den principen, att det skall vara liksom på förhand fastslaget, att det är en kommunal inkomstkälla, så har staten bidragit med 2 miljoner kronor, Umeå stad bidragit med 1 miljon kronor, och Holmsunds kommun eller den kommun, inom vilken Holmsunds nya utvecklade samhälle uppstår, skulle därigenom få en present. De kunna ha mycket stort behov av den, men det kan över huvud taget icke sägas vara riktigt och rätt, att staten å ena sidan och ett annat samhälle å andra sidan skall på ett så utmärkt sätt bidraga till frambringande av nya skatteobjekt utan att få någon ting med av dem. Även ur den synpunkten menar jag, att man får låta den frågan stå öppen till något längre fram, och man får tänka sig att efter noggrann omprövning kunna komma till ett resultat, varigenom denna inkomstkälla någorlunda avväges i förhållande till resp. parters gjorda insatser till ökande av skatteintäkterna.

Då jag icke har någon som helst anledning antaga annat än att ett bifall till utskottets förslag skulle på ett lyckligt sätt lösa den föreliggande frågan, så ber jag, herr talman, att få uttala den önskan, att kammaren ville biträda utskottets förslag.

Innan jag lämnar ordet, skall jag dock be att få säga ett par ord med anledning av själva taxeringsförfarandet. Även om icke riksdagen sedermera skulle vilja i samma utsträckning, som nu ifrågasättes i propositionen, medverka till en ytterligare utveckling av frågan, så är själva den omständigheten, att man får en taxering till stånd efter de grunder, som här äro skisserade, av bestående fördel. Ty, mina herrar, vid denna taxering blir det två intressen, som samverka med varandra. Fastighetsägaren, som har att få sin fastighet upptaxerad, har ett intresse av att vid detta tillfälle få fastigheten taxerad till så riktigt pris som möjligt, och det därför att det ingångsvärde, som nu sättes, skall kontrolleras om fem år

och det värde, som ligger mellan vad som sättes nu och om fem år, blir föremål för den strängare beskattningen. Således hava både statsmakten, kommunen och fastighetsägaren ett gemensamt intresse att få fastigheten riktigt taxerad. Jag har hört talare — icke i denna kammare men i första kammaren — som tyckt, att detta är en sådan stor kostnad, så att vi skola draga oss för den. Men en riktig värdering och riktig taxering av fastigheter är värd bra mycket mer än denna miljon, som här är ifrågasatt. Och jag får verkligen säga, att om icke beslutet skulle lända till någonting annat än en taxering efter de grunder, som här äro skisserade, så skulle detta vara en behållning, som icke är föraktlig varken för staten eller kommunen. Enbart ur dessa synpunkter tror jag det kan vara riktigt, att kammaren allvarligt reflekterar på det föreliggande utskottsbetänkandet.

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordärendestegringskatt m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag håller icke för otroligt, att det kan vara berättigat och även rättvist, att en värdestegringskatt införes i de stora samhällen, där kommunerna lägga ned betydande belopp för deras utveckling, varigenom vissa skatteobjekt kunan få fördel. Jag står däremot tveksam, huruvida denna värdestegringskatt bör användas i våra små stationssamhällen mot mindre husägare, som byggt sig egna hem. Men när frågan kommer upp till ny prövning, då själva förslaget skall behandlas, då får man även taga denna del av frågan under övervägande.

Jag kan däremot icke vara med om, att riksdagen redan i dag intager sin principiella ställning till frågan, att den redan i dag fastslår riktlinjerna, efter vilka denna skatt bör utgå, redan i dag fastställer, huruvida man skall slå in på direkt eller indirekt beskattning, huruvida denna skatt skall utgå till kommunen eller till staten. Dessa frågor böra vi uppskjuta, tills det slutliga avgörandet skall träffas. Jag antager, att riksdagen skulle ångra sig, ifall den redan nu, så litet beredd som frågan föreligger, toge ställning till densamma.

Av denna anledning ber jag att få ansluta mig till herr Olssons i Ramsta yrkande. Första kammaren har såvitt jag kan förstå beslutat i enlighet med detta yrkande genom att biträda herr Wijks reservation. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till nämnda yrkande.

Herr *A k e r l u n d*: Herr talman! Jag kan icke biträda det föreliggande förslaget helt enkelt av den orsaken, att jag icke kan förstå att det skall behövas en så vidlyftig, krånglig och dyrbar apparat, för att stat och kommun skola få de skatter de behöva. För mig ligger saken så, att det i första hand gäller att se till, att man tvingar fram ärlighet i fråga om deklARATIONERNA. Hade vi kunnat få sådana under de nu gångna åren, skulle herr finansministern sannerligen icke ha suttit i den klämman han nu gör. Och det veta herrarna, att ofantligt många gånger ser man saker, som man måste vara synnerligen bekymrad för.

Det andra är, att taxeringarna ske rättvist och enligt vad billig-

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt m. m.

(Forts.)

het kräver samt att var och en får skatta efter sin inkomst och skatta progressivt efter sin inkomst. Naturligtvis är det min tanke, att förmanerna av de fastigheter, som det nu är fråga om att taxera, skola beskattas, så att fastigheterna skattas högre, om de äro belägna vid järnvägar och andra kommunikationsleder, och lägre, om de äro sämre belägna. Den principen hyllar även jag.

Vidare vill jag säga, att man har klagat — och jag icke minst — över detta ohyggliga jobberi med Sveriges jord, som jag anser vara helt enkelt ohyggligt. Vad tro herrarna det blir för resultat, om man sätter en sådan skatt som här är tänkt? Jo, det kommer att tvinga en hel massa människor att giva sig ut på jobberi för att få pengar till att betala skatten med. Jag kan nämna ett exempel från Stockholms närhet. Det är en jordegendom, som kunde inbringa ungefär 3,000 kronor i arrende, sedan ägaren undantagit fri bostad och trädgård. Denna egendom — den ligger för resten på Lidingön — tager man sig för att uppskatta efter tomtvärde, därför att det ligger tomter i närheten. Jordägaren vill emellertid ha sin egendom kvar för jordbruk. Och jag tror, att det är lika viktigt för Sveriges utveckling, att man brukar jorden som att man skaffar tomter. Emellertid har man upp-taxerat den egendomen till 1,200,000 kronor. Hade prövningsnämnden varit lika vidunderlig som taxeringsnämnden, så hade naturligtvis ägaren fått gå därifrån och blivit utfattig. Hade det nu varit efterfrågan det ju progressiv skatt, men i alla händelser kunna personer sitta och skaffat pengar genom försäljning. Men det gick icke heller för sig. Och för resten, skall man tvinga folk att sälja den egendom de ha i stället för att bruka den på det för landet allra bästa sättet?

Ifråga om taxeringarna hade jag en gång i världen, då jag väckte motion — jag minns nu icke vilket år det var — om införande av progressiv beskattning, det yrkandet, att lättare förvärfvad förmögenhet skulle beskattas högre än sådan, som man arbetat sig till. Nu blev det ju progressiv skatt, men i alla händelser kunna personer sitta och bara genom att skriva några namn taga in miljoner, utan att man kommer åt dem mer än övriga medborgare.

Dessutom ber jag att i allo få biträda det uttalande, som herr Fabian Månsson hade, att arvsskatten bör vara ett lämpligt objekt för staten för att tillgodose sig litet mer på än hittills.

Jag kan icke biträda utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vill först blott säga till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. — jag vill upprepa, vad jag sade till herr Röing. — nämligen att jag har icke begärt, att Kungl. Maj:t skulle taga någon hänsyn till vad jag och med mig liktänkande sade i fjol. Det hade jag aldrig trott, att herr statsrådet skulle vilja vara benägen att göra, och alltså skulle det varit enfaldigt att begära något sådant. Men vad jag sagt det är, att Kungl. Maj:t haft ett helt år på sig att tala om för oss, huru över huvud taget Kungl. Maj:t tänker sig denna jordvärdestegrings-skatt. Och det var det jag sade, att det visar, att ganska liten hänsyn tagits till dem, som hade en annan mening i fjol. Nu visar

det sig emellertid klart, huru riktigt det varit, vad som anförts här. Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordvärdestegringskatt m. m. (Forts.)

när vi sagt, att huvudfrågan få vi ingen reda på. Men lika fullt gå herrarna in på huvudfrågan. Herr statsrådet gick in på huvudfrågan. Bevillningsutskottets ordförande talar också om huvudfrågan. Och vice talmannen gör det. Det är direkt eller indirekt skatt det rör sig om. Jag ber dock att få påpeka, när vice talmannen säger, att han vill icke binda sig för direkt eller indirekt skatt, att statsrådet och chefen för finansdepartementet dock säger i propositionen, att direkt skatt är en förutsättning för en ingångsvärdering över huvud taget. Alltså, skall man icke binda sig för direkt skatt, såsom vice talmannen vill, att man icke skall göra, då är, anser herr statsrådet, förutsättningen för hela denna lag bortfallen. Varför, kan jag icke förstå, men så står det. Herr statsrådet yttrar det i propositionen.

Sedan giver sig herr statsrådet in på diskussion av en hel del olika fall. Han talar om den enskilda järnvägen, som går fram i en bygd, vilken herr Olsson i Ramsta berörde, och säger, att ett sådant fall kommer icke att inträffa, därför att enskilda och kommuner komma icke att bygga ensamma, utan de skola ha statsunderstöd också. Och då är det klart, att stat och kommun också skola få någonting med av frukterna, den nya järnvägen medför åt fastigheterna. Ja, där är herr statsrådet åter inne på huvudfrågan, då han säger, att om det drages fram en järnväg, så skall det alltid bli jordvärdestegringskatt o. s. v. i strid mot vad bevillningsutskottets ordförande höll före. Det är en huvudfråga detta, men man har olika meningar på den punkten.

Sedan talade herr statsrådet om ett ganska egendomligt fall, där staten och Umeå stad i förening försägo Holmsund med järnvägsförbindelse. Då vore det väl underligt, säger herr statsrådet, om icke Holmsund skulle vara med och betala för den jordvärdestegring, som inträffar i Holmsund. Alltså måste herr statsrådets mening vara, att i Holmsund skulle upptagas en jordvärdestegringskatt, som skulle gå dels till staten och dels till en annan kommun, Umeå stad.

Jag tycker detta blir så komplicerat, att även från den synpunkten det vore bäst, att riksdagen sade nej, och bad Kungl. Maj:t att till nästa års riksdag komma fram med klart besked, vad Kungl. Maj:t vill. Nu ser det nästan ut, som om man ville med flit undanskjuta hela huvudfrågan, för att riksdagen skall fatta ett beslut om uppskattning av markvärdet, och så säger man sedan: Ni ha ju redan beslutat att uppskatta markvärdet och därpå nedlagt stora kostnader; ja, då är det väl klart, att det skall bli någonting av också.

Herr R ö i n g: Herr talman! Herr vice talmannen lämnade kammaren nyss det meddelandet, att första kammaren biträtt ett förslag av herr Wijk, som står i överensstämmelse med det förslag, som frambars i diskussionens början av herr Olsson i Ramsta. I den händelse kammaren skulle biträda utskottets hemställan, skulle detta

lande, att man skulle slå fast, att den direkta skatten är nödvändig, så skulle det ha litet mer betydelse, än det nu visar sig ha.

Jag vill även konstatera, att de allra flesta talare, som yttrat sig, ha berört, huru en eventuell lag om jordvärdestegringskatt skulle se ut.

Jag vill också konstatera, att herr statsrådet icke gav något bestämt svar på de frågor jag uppställt även i fjol.

Jag har icke heller fått något svar på min fråga, varför riksdagens kamrar skola utse ledamöter i uppskattningsövernämnden. Det förstår jag icke. Och då det har en utomordentligt stor principiell betydelse, så förmodar jag, att detta blott är inledningssteget till att vidare fortsätta på den vägen.

Utskottets ärade ordförande är nu så starkt på glid och har icke några säkrare linjer att följa. I fjol yrkade jag avslag för att få en verklig ledning för avgörandet, så att man skulle kunna se huru långt meningen var att driva uppskattningen t. ex. i fråga om jordbrukarejord i det fall att man hade att räkna med anläggandet av en järnväg i dess närhet. Men någon sådan ledning ha vi ännu icke fått, jag understryker detta mycket starkt. Herr Olsson i Ramsta sade, att alltid uppstår det någonstans punkter, där man behöver komplettera. Men här är det icke fråga om kompletteringar, utan frågan gäller huru mycket som skall tagas med i princip. Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för finaansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*: Det tycks ha kommit litet oro åstad i vissa läger, att jag i egenkap av statsråd och chef för finansdepartementet tillåter mig att, när ärendet skall slutligt avgöras och det föreligger ett beslut i den ena kammaren, då fatta situationen sådan den är och säga, att jag för min del biträder hellre ett beslut i den riktningen än att icke få något beslut alls. Det är väl icke första gången något sådant sker. För mig är motivet det, att jag vill verkligen ha ett beslut i frågan, som möjliggör igångsättandet av den ifrågasatta taxeringen.

De stridiga meningar, som här hava yppat sig i fråga om det skall vara lämpligt att gå på enbart direkt beskattning eller enbart indirekt beskattning eller kombinerad direkt och indirekt beskattning, få herrarna slutligen taga ställning till, när ärendet återkommer. Jag har angivit min ståndpunkt, men den har icke accepterats av herrarna. Jag anser dock, att jag kan ha rätt att yrka instämmande i ett förslag, som dock för frågan något närmare sin lösning.

Den siste ärade talaren framställde en fråga, varför riksdagen skulle få rätt att insätta vissa representanter i denna nämnd. Jag får härpå svara, att jag fann detta ärende så grannlaga i avseende å utförandet, att jag ville även vid tillsättande av denna nämnd bereda riksdagen ett mera direkt inflytande på dess sammansättning. Detta är anledningen och ingenting annat.

Herr *Lithander*: Herr talman! När herr finansministern sade, att det icke borde förvåna oss, att han fattat situationen och

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde- eller jordvärdestegringskatt
m. m.

(Forts.)

Om uppskattning av mark för taxering till jordvärde eller jordvärdestegringskatt m. m.

(Forts.)

yrkat bifall till vad första kammaren beslutat, så må det så vara, men det innebär i alla fall, att herr statsrådet tager avsteg i fråga om en sak, som herr statsrådet har förklarat vara absolut nödvändig för att vi skola hava någon utgångspunkt.

Herr talman! Jag ber att få biträda friherre Flemings yrkande, som innebär avslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag väntade med en viss spänning på vad herr statsrådet skulle svara med hänsyn till det som herr statsrådet förut själv uttalat, ty här står, som jag nyss sade, i hans uttalande, att den direkta skatten är en förutsättning för denna ingångsvärdering. Nu har herr statsrådet sagt, att han kan vara med om att taga bort denna förutsättning. Har det icke betytt någonting, vad herr statsrådet själv skrivit i propositionen, och är det icke riktigt, när det där står, att detta är förutsättningen? Är det oriktigt, som bevillningsutskottet sade i fjol, att man måste taga ställning till denna sak? Detta underlät herr statsrådet att svara på. Jag vill endast konstatera detta, så att kammarens ledamöter hava det klart för sig, att vi nu icke veta, huruvida det som herr statsrådet uttalat i propositionen är rätt eller icke, nämligen om det är en förutsättning för ingångsvärderingen eller icke är en förutsättning. Är det så, som det står i statsrådsprotokollet, så är det en förutsättning, och om vi gå in på detta förslag, som vi skola rösta om en liten stund härefter, då ha vi bundit oss vid att det skall vara en direkt beskattning. Det komma vi icke ifrån, försåvitt icke herr statsrådet vill tala om, varför det står på detta sätt i propositionen, så att vi få veta anledningen, varför det kommit dit, och anledningen, varför herr statsrådet nu kan gå ifrån det.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Ramsta; 3:o) bifall till den av friherre Fleming m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 4:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) angivna propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 4:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 19 med den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Olsson i Ramsta, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 117 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Olsson i Ramsta.

Den av utskottet gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 10.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 176, med förslag till förordning angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län;

nr 184, angående statsbidrag till jordbrukarungdomens förbund;

nr 187, angående disponerande av 1919 års avkastning av statens hästavelssfond;

nr 189, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 190, angående anslag till statens reproduktionsanstalt;

nr 196, angående anslag till ökade kostnader för dagtraktamenten under år 1920 för vissa under jordbruksdepartementet hörande statsinstitutioner och tjänstemän.

nr 197, angående anslag å tilläggsstat för vissa byggnadsarbeten vid statens skogsskolor;

nr 198, angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen;

nr 188, angående införselmonopol å socker;

nr 192, angående täckande av uppkomna överbetalningar å vissa ordinarie reservationsanslag för år 1919;

nr 193, angående medel till försök m. m. med olika slag av gördelkonstruktioner å artilleriprojektiler; och

nr 194, angående rätt för underofficeren av 3:e graden R. S. Karlsson att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig vissa tjänsteår m.m.

Ifrågavarande propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion om anslag till inrättande vid Stockholms högskola av en personlig professur för filosofie doktorn E. T. Akmar blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Härefter förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om iakttagande av viss angiven grundsats vid utredning rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp.

Ang. bestämmelserna om skatteköp.

(Forts.)

Ang. bestämmelserna om skatteköp.
(Forts.)

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 154, som behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Wohlin* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den ifrågasatta eller påbörjade utredningen rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp den grundsatsen måtte följas, att personer, vilka själva brukade och bebodde jordbruksfastighet, måtte erhålla rätt att enligt förut gällande bestämmelser till skatte lösa av dem under stadgad åborätt innehavd jordbruksfastighet jämte för jordbrukets bedrivande nödig hagmark och skogsmark.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Westman*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *O l s s o n* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t vid fjolårets urtima riksdag framlade en proposition om suspenderande av skatteköp, så skedde det vid en tidpunkt, som låg blott några dagar före landstingens sammanträde. De handlingar, som då voro tillgängliga för särskilda utskottet i och för ett bedömande av den kungl. propositionen i vad det gällde de egentliga gamla skatteköpen, voro så otillfredsställande, att det var alldeles omöjligt att därpå grunda en motion i de delar, där man hade en avvikande mening. Jag tillät mig därför i utskottet begära, att man skulle infordra kompletterande handlingar. Men innan dessa anlände, blev det tid för landstingen att sammanträda. Då upplöstes praktiskt sett utskottet. När landstingssammanträdena sedan voro slut, var motionstiden ute, och då var ingenting att göra i saken. Jag tillät mig i utskottet att göra den hemställan, att utskottet skulle vidtaga den förändringen i den kungl. propositionen, att Kungl. Maj:t skulle få rätt att under den tid utredningen varade i särskilda fall på ansökan medgiva skatteköp för dem, som i likhet med egentliga åbor hittills haft skatteköpsrätt men icke begagnat sig av densamma, innan suspensionen trädde i kraft. Detta vann visserligen åtskilligt understöd inom utskottet men avslogs av utskottsmajoriteten, och då ägde icke den enskilde ledamoten av utskottet rätt att i en reservation göra något yrkande. Detta har just varit anledningen, varför motionen i år väckts.

Då det på alla håll inom utskottet och i kamrarna här gjorts uttalanden om att det väl aldrig kunde vara meningen, att detta lilla fåtal av egentliga åbor, som fanns kvar och icke begagnat skatteköpsrätten, icke skulle få skatteköpa, sedan utredningen skett, så ha vi icke förstätt, varför man skulle vara så rädd för att i särskilda utskottets utlåtande och även nu i lagutskottets utlåtande bestämt uttala, att man anser, att de böra hava denna rätt, som

deras kamrater bland jordbrukarna haft sedan år 1789. Det finns verkligen några sådana åbor kvar som ej ännu skatteköpt men icke så många, och jag kan icke inse annat, än att man gör en rent blodig orätt mot dessa människor, om de icke få skatteköpa på samma villkor som deras kamrater hittills gjort. Jag fick själv under landstingssammanträdet exempel på att det då ännu skedde skatteköp. Här finns således fortfarande verkligen sådana fall, som till följd av omständigheterna ännu icke blivit uppklarade. Utskottet har nu sagt — det sker visserligen icke precis i de ordalagen, men utskottet synes dock ställa sig på den ståndpunkten — att man bör gå den vägen. Då förstår jag icke, varför man icke vågar säga rent ut, att så bör ske och denna rätt bibehållas samt att utredningen får taga märke därpå, just därför att rättvisa skall vederfaras den gamla åboklassen.

Då denna tanke tagit sig uttryck i herr Westmans reservation, skall jag, herr talman, be att få yrka av-lag på utskottets hemställan och bifall till denna reservation.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är en mycket liten fråga, icke därför att det är ett fåtal, som beröres av densamma, ty rättvisa och billighet böra naturligtvis icke mätas efter kvantitativa grunder, utan man bör tillse, att var och en kommer i åtnjutande därav. Men det är en liten fråga, därför att skiljaktigheten mellan utskottet och reservanterna förde vara synnerligen liten. Jag hänsyftar då närmast på särskilda utskottets förhandlingar i höstas, vari både den föregående ärade talaren, motionären och jag deltagit. Där hade jag den uppfattningen, att det icke skulle hava förelegat större svårigheter att komma till enighet, såframt det minsta tillmötesgående hade visats från reservanternas sida. Men man höll absolut på, att man icke kunde tänka sig någon annan lösning än bibehållandet av precis samma rätt för dessa åbor, som de då innehade. Vi å vår sida gävo det största erkännande åt tanken, att den skulle vederfaras all rättvisa och all den billighet, som kunde vara lämpligt. Utskottet sade: »Särskilt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att vid utarbetandet av ett sådant förslag toges under omprövning, huruvida icke åboar, vilka själva bruka sin jord, eller med dem likställda kunna bibehållas vid lämpligt anordnad lösningsrätt till inägojord samt att jämväl tillses, att deras husbehov av skog kan tillgodoses.» Det var väl ungefär vad just reservanterna också ville. Jag tror, att om man visat något mera tillmötesgående från deras sida, hade man även fått en formulering, som ännu mera täckt vad de önskade. Men deras beslut att gå fram med reservation tycktes nästan vara fattat på förhand, åtminstone fick jag det intrycket vid utskotts-förhandlingarna.

Beträffande den skatteköpsrätt, som man önskar bibehålla, är det ju så, att vi veta, att det knappast kan talas om ett köp, då det numera nästan är fråga om en gåva. Då framställer sig den frågan: skall man för dessa enstaka fall bibehålla formaliteterna, eller kan det icke ske i form av något slags skatteöverföring, som tillämpas

Ang. bestämmelserna om skatteköp.

(Forts.)

Ang. bestämmelserna om skatteköp.
(Forts.)

beträffande vissa andra lägenheter av liknande art uppe i Norrland? Den ärade reservanten, herr Westman, säger — fastän det icke upprepades av den föregående talaren — att genom detta beslut skulle upptagas frågan, huruvida icke dessa åbor skulle kunna erhålla sina lägenheter under besittningsrätt. Jag vet icke var reservanten fått detta påstående ifrån; det ligger naturligtvis inom möjlighetens gränser, men det finns ingenting antytt, som giver ett särskilt direktiv för en utveckling i denna riktning. Vi ha inom utskottet haft till förfogande en promemoria, som upprättats till ledning för den utredning, som skall verkställas, och där finnes icke särskilt angivet något sådant, men man har understrukt de synpunkter, som av särskilda utskottet förra året och därjämte av riksdagen underströkos, nämligen att särskild hänsyn skulle visas dessa gamla åbor, som själva sitta på sin jord och bruka densamma. Jag tror därför, att de önskemål, som reservanten och även motionären uttalat, komma att bli till fullo tillgodosedda på den väg, utskottet har gått. Men vad man icke velat göra, är att, när utredningen sattes i gång, giva dessa bestämda direktiv för densamma, utan man har lämnat denna fråga öppen för en lösning på bästa och lämpligaste sätt såväl för statens intressen, som skola tillgodses, som ock för dessa gamla åbor. Det är väl ingen, som önskar, att de i fråga om sitt innehav skola komma i en dålig ställning, något vari de enligt reservanternas uppfattning hotas genom denna utredning.

När riksdagen så sent som för några månader sedan var med på det slut, vartill utskottet kommit, har utskottet svärigen kunnat tänka sig, och icke heller jag, att man nu vill företaga någon ändring i det beslut, som då fattades. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande tycks förutsätta, att vi avgivit reservation blott för reservationens egen skull, och att vi över huvud taget icke skulle hava varit tvungna att framgå med reservation, misstager han sig grundligt. Jag tror också, att han förgätit den linje vi ville gå fram på, sedan vi återkommit från landstingen och hade något klarare för oss, huru frågan verkligen låg för åborna, nämligen att vi ville, att Kungl. Maj:t skulle hava rätt att för varje särskilt fall medgiva skatteköp för dem.

Men det var en sak, jag fann så utomordentligt märkvärdig, att de, som representera regeringspartierna skulle ha en sådan förskräckelse för Kungl. Maj:t, att de icke skulle vilja medgiva Kungl. Maj:t rätten att medgiva skatteköp, vilket gjorde, att man blev misstänksam gent emot vad som kunde ligga därunder.

Jag tror icke, att utskottets ordförande har rätt, då han säger, att vi icke ville vara tillmötesgående. Jo, det ville vi nog, men den som var med vid ett visst tillfälle i utskottet — om vilket jag icke har rätt att yppa något — fick allt för väl klart för sig, varför vi icke kunde visa det tillmötesgående, som vi gärna skulle önskat visa. I den ärade talarens ord skymtar fram, och han vill naturligtvis ha

ålet så, att statens rätt och den eventuella skatteköparens rätt borde tillgodoses. Ja, i huru hög grad statens rätt skall sättas före kan man vara tveksam om, men man kan icke komma ifrån att statens rätt kan dragas ut så långt, att skatteköparens rätt blir nog lika med intet. Vi vilja ha uttalat, att det icke är meningen, att de skatteköpare, som bebo och bruka sin jordbit, icke kunna få skatteköpa på samma villkor som deras kamrater fått under ett 100-tal år. Det är det som man icke vill krypa fram med, som man icke vill gå med på och det har här kunnat konstateras. Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. bestämmelserna om skatteköp.
(Forts.)

Herr H a g e: Jag vill bara i korthet uttrycka min förvåning över att den föregående talaren tyckte det vara lugnare att överlämna den här saken åt Kungl. Maj:t. Ty från den föregående talarens utgångspunkt borde det väl kännas mera beklämmande — med den Kungl. Maj:t, som nu kommer — än att överlämna saken åt riksdagen. Jag tycker alltså, att från *den* talarens utgångspunkt skulle det kännas mycket lugnare att överlämna avgörandet i denna fråga åt riksdagen.

I övrigt vill jag säga, att inom utskottet har man kommit i tillfälle att taga del av de utredningsdirektiv, som föreligga och äro fastställda för utredningskommissionen. Efter allt att döma ligger saken så, att man alldeles säkert vinner vad herr Olsson i Kullenbergstorp vill vinna. Jag tror alltså icke, att det finnes någon anledning att göra denna sak till en så stor fråga, som herr Olsson i Kullenbergstorp gör. För min del tror jag, att herr Olsson i Kullenbergstorp kan vara alldeles lugn för att de, som han vill arbeta för, komma att få — det var en allmän känsla inom utskottet — denna lösningsrätt, han strävar för. Från den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Ja herr talman, den siste ärade talaren nödgar mig att här göra ett uttalande. Jag har icke någon förskräckelse vare sig för den nu avgångna eller för den kommande regeringen. Jag tror icke heller, att den ärade talaren själv var så rysligt rädd för den dåvarande regeringen heller. Men därför tycker jag också, att majoriteten i utskottet, som representerar regeringspartierna, icke borde varit så rädd för Kungl. Maj:t. Det var det jag fann anmärkningsvärt.

Då det just nu säges ännu en gång, att detta är en liten fråga, är det sant, om man ser frågan i stort, ur statens synpunkt, då det gäller för staten att eventuellt kunna draga till sig något från dessa stackare som det här gäller, men däremot för den enskilde, som icke har att bruka mer än den jordbiten, kan det bliva en rätt stor och avgörande fråga. Däri ligger sakens kärna, och därför har jag tagit upp striden för densamma, framför allt för att den icke riktigt skulle glömmas bort. Så mycket nytta kanske det ändå gör.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad gav herr tal-

Ang. bestämmelserna om skatteköp.
(Forts.)

mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Ang. ändring i bestämmelserna rörande försäljning av ecklesiastik boställsjord m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av ecklesiastik boställsjord i syfte att bereda större möjligheter för dylik jords upplåtande till egna hem, dels ock väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt lägenhetsinnehavare å kyrkojord av ärftlig och tryggad besittningsrätt till lägenheterna. Därvid yttrade:

Herr Torgén: Den motion, som jag väckt, åsyftar att få så snart som möjligt en lycklig lösning på en fråga, på vars lösning så många väntat här i landet, en lösning som möjliggör för dem, som själva bebott och under generationer brukat sin jord, att lösa till sig dessa tomter på vilka de byggt sina hus. Det är kändedomen om huru många som sökt en sådan rätt men vilka alla fått avslag av Kungl. Maj:t, som gör, att varje väntan blir lång. Man hade verkligen hoppats, att i något avseende få se en handling från den kommission, som blivit tillsatt i och för denna fråga, någon handling, som åtminstone skulle ge någon liten förhoppning åt alla de många ute i bygderna. Under tiden har gång efter annan ett tiotal ansökningar avslagits, sedan de ställt sitt hopp till Kungl. Maj:t eller vederbörande myndigheter och sedan de kostat på en del kartor och utredningar o. s. v. Nästan varje ecklesiastiskt boställe i vårt land torde i detta fall ha några och kanske rätt så många, vilka vänta på en lösning av frågan. Under denna riksdag ha till mig kommit några sådana ansökningar med begäran om hjälp. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att läsa upp dem. Det är 11 stycken från Lits socken, och vi ha också ett ganska betydande antal från Offerdals socken. Samtliga ha endast en dom att få, nämligen avslag. När man då vädjar till riksdagen, får man också här avslag, visserligen i mycket förmildrad form under en hänvisning till att frågan ligger under utredning. Det är ett gammalt ordstäv som säger, att »medan gräset växer dör kon», vilket jag tror vara tillämpligt i detta fall.

Jag har emellertid funnit en liten skillnad emellan den remiss till utredning, som förefanns år 1915, och den motion, som jag i dag avgivit. Jag har nämligen motionerat om »att större möjligheter skulle vinnas för dylik jords upplåtelse till egna hem». Det är en vidare utsträckning än att de nuvarande innehavarna skulle kunna få rätt att lösa till sig jorden. Ty i den ordalydelse, i vilken remissen år 1915 skrevs, heter det »i vilka fall och under vilka villkor torpare och lägenhetsägare å ecklesiastiska boställen skulle kunna i vidare mån än nu är medgivet beredas möjlighet att förvärva av dem brukade jordområden». Det är således icke allenast dem som nu äro

brukare, som jag avser med min motion, utan jag vill här träffa själva grunden, nämligen att kunna få till egna hem upplaten den för dylika hem så utmärkt välbelägna och av många begärliga jorden, vilken mycket väl skulle kunna avstas. Jag hade också anledning till att göra en dylik utvidgning i min motion i de sakkunnigas yttrande, som överlämnats av kronolägenhetskommissionen. De säga nämligen: »Med nu gällande författningar rörande den ecklesiastika boställsjordens disposition borde någon nämnvärd egnahemsbildning å dylik jord icke kunna äga rum.»

De säga vidare, att det torde få bli beroende på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, om en sådan rätt skall kunna medgivas. Därmed ha dessa sakkunniga givit full rätt åt det befogade i en utredning och beviljandet av en sådan rätt. Vidare säga de sakkunniga: »Emellertid torde de ecklesiastika boställenas oftast centrala läge inom bysamhällen och i närheten av stationer eller industriorter i ovanligt hög grad inbjuda till styckning i smärre lägenheter. Boställsjordens användning för egnahemsändamål lärer ock i högre grad än hittills varit fallet bringas i åtanke, då det vid samhällslivets återgång till mera lugna förhållanden gäller att tillgodose de krav, som därvid helt visst komma att framställas på ökad jordstyckning och lättare tillgång till jord för bildande av egna hem eller småbruk.» Och så framhålla de längre fram i sitt utlåtande, att frågan kräver en snar lösning. I anledning av detta gå de sakkunniga vidare in på förslaget om en utarrendering av denna jord och uttala, att denna utarrendering måtte ske på kortast möjliga tid för att möjliggöra en sådan lösning, som de tänkt sig och som denna kommission kanske skulle få anledning att framlägga för Sveriges riksdag. Av detta framgår emellertid, att de inskränkt förslaget just till de nuvarande innehavarna, och att det icke omfattar den möjlighet som förefinnes till styckning och försäljning av ecklesiastik boställsjord till bildande av egna hem.

Jag skulle i dag kunnat göra ett särskilt yrkande om bifall till min motion och om remiss av densamma, om jag icke genom utskottets ärade ordförande fått ett meddelande, som ger vid handen, att kommissionens ordförande skall ha uppfattat kommissionens uppdrag så, att det jämväl skall kunna komma att omfatta det av mig i motionen omnämnda spørsmålet, och vid sådant förhållande har jag icke anledning att vidare taga upp denna fråga utan endast att få till protokollet antecknat, att kommissionen själv uppfattat sitt uppdrag att omfatta det hela, vilket jag också hoppas, att utskottets ordförande efter mig kommer att vitsorda, för att ännu mer styrka, att anledningen är given och behovet föreligger likaså. Jag har därför, herr talman, att på grund av den av mig nämnda anledningen icke annat att göra än att för det första uttala den förhoppningen att kommissionen mycket snart kommer med en utredning och vidare att en utredning måtte giva möjlighet icke allenast för de nuvarandet innehavarna att få lösa till sig sina lägenheter utan jämväl till bildandet av nya egna hem.

*Ang. ändring
i bestämmel-
serna rörande
försäljning av
ecklesiastik
boställsjord
m. m.*

(Forts.)

Ang. ändring
i bestämmel-
sorna rörande
försäljning av
ecklesiastisk
boställsjord
m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman! Jag kan icke låta denna fråga gå förbi utan att i likhet med den föregående talaren uttala ett beklagande över att den liksom så många andra viktiga frågor skall ligga fastlåst i en kommission under utredning, så att icke bildandet av egna hem kan få bedrivas fortare, ävensom en förhoppning, att det snart nog måtte komma därhän, att dessa torpare och lägenhetsägare å ecklesiastiska löneboställen måtte komma i tillfälle att få lösköpa sina lägenheter. Man är sålunda på det klara med att de icke komma åt att få köpa in sina lägenheter, och jag har oupphörligt fått brev ifrån sådana, som önska friköpa sina lägenheter. Jag har bland annat här brev ifrån en som skriver: »Det synes fortfarande lika mörkt för oss små, som byggt egna hus och ecklesiastiska boställen, då frågan sammankopplas med friköp för torpare. Det går ju ej godsägarne och de större hemmansägarne med på, varföre de olika förhållandena bort vara åtskilda. Det skulle kännas skönt på ålderns dagar att kunna säga: Denna lilla biten har jag odlat upp från en ofruktbar skogsbacke och nu kan jag lämna det till arv åt min son. Men detta synes föfångt.» Samma klagomål höras från många håll.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra men vill såsom den föregående talaren uttala den förhoppningen, att så snart som möjligt förslag skall komma, så att torpare och lägenhetsägare skola själva få äga den jord, som de redan odlat upp på dessa boställen.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag tror, de önskemål, som framförts av de två föregående talarna, att man snart borde komma till en lycklig lösning av denna fråga, skola bli tillgodosedda. Efter vad jag inhämtat, torde nämligen en sådan möjlighet föreligga.

Vad den ärade motionären framhöll rörande frågan, huruvida lösningsrätten skulle omfatta endast de nuvarande innehavarna eller det även skulle ske upplåtelse till nya egna hem, kan jag även säga, att jag ifrån kommissionens sida fått den försäkringen, att deras arbete fullt täcker det yrkande, som av motionärerna framförts. Jag tror även, att det skulle ställa sig svårt att göra den skarpa åtskillnad, motionären här gjorde sig till tolk för. Ty det är ju dock så, att det icke föreligger någon fast begränsning för alla tider av dessa lägenheter, utan sådana kunna ju alltjämt bildas. Även om torpen möjligen äro historiskt givna, upplåtas lägenheter på ecklesiastisk jord oavbrutet, ehuru på viss begränsad tid. Då skulle det väl vara väl mycket formellt lagt att först låta lägenhetsinnehavarna förvärva denna nyttjanderätt och först därefter tillåta dem tillösa sig samma rätt till jorden, som äldre brukare bli berättigade att förvärva.

Jag tror därför, att de båda föregående ärade talarna kunna vara

i så måtto lugna att deras önskingar äro av kommissionen behjärtade och till alla delar uppmärksamade, samt att de även kunna hoppas på att snart få se förslag, i denna riktning framlagda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring i bestämmelserna rörande försäljning av ecklesiastisk boställsjord m. m.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för inrättande i Sverige av rationellt organiserade barn- och ungdomsdomstolar biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 15.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anskaffande av kompetenta lärare för skolorna i obygdén m. m.

Ang. anskaffande av kompetenta lärare för skolorna i obygdén m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 280, hade herrar *Berglund* och *Ericson* i Funäsdalen hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t skyndsamt ville låta verkställa utredning om, vilka åtgärder som av statsmakterna borde vidtagas dels för att till obygdens skolor anskaffa vederbörligt meriterade lärare och dels för att tillförsäkra de rena landsbygdsskolorna i allmänhet goda lärarekrafter, samt till riksdagen inkomma med de förslag var till denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Berglund*, som ansett att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att i samband med den på grund av riksdagens skrivelse nr 369 vid 1917 års riksdag igångsatta utredningen måtte tagas i övervägande de i motionen framförda önskemålen, i den mån de icke kunde anses innefattas i riksdagens ovannämnda skrivelse.

Utskottets hemställan upplästes, varpå

Herr *Berglund* yttrade: Herrarna torde ursäkta, att jag i en sådan här, till synes tämligen betydelselös fråga upptager kammarens tid, men nu är det så, att jag som motionär för min del anser frågan vara värd en mera vittgående behandling, än den fått, och jag skulle

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 27.

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.

därför litet utförligare vilja framlägga de synpunkter, jag velat få fram i denna motion.

Utskottet vitsordar till en början, att det spörsmål, jag här fört fram, är ett av de viktigaste och mest aktuella i frågan om folkundervisningens utveckling, och vidare säger utskottet på sidan 4 på grund av sitt instämmande i motionens syfte: »Av det anförda torde framgå, att utskottet helt delar motionärens mening, att åtgärder böra vidtagas i detta syfte», och därmed måste jag väl anse mig belåten.

(Forts.)

Men nu har utskottet ansett, att saken redan är föremål för utredning, och därför har utskottet hänvisat till den riksdagsskrivelse, som blev resultatet av en motion år 1917 av herr Kristensson m. fl., i vilken skrivelse riksdagen kräver utredning om, vilka åtgärder, som böra vidtagas för bildandet av ett tillräckligt antal folkskollärare, på det att vederbörligt meriterade lärare må kunna anställas överallt å folkskolestadiet. Den utredning, riksdagen i denna skrivelse begärt, är igångsatt inom skolöverstyrelsen, och frågan blir då vilken ställning, den nu föreliggande motionen intager till riksdagsskrivelsen 1917 och därmed till nämnda utredning. I början av min motion har jag hänvisat till denna utredning, men också framhållit, att utredningen icke kommer att omfatta just det jag i motionen framfört. Nu är det ju möjligt, att utredningen kommer att beröra åtminstone ett av de yrkanden, som återfinnas i motionens kläm. Det första av dessa två yrkanden rör utredning om åtgärder för anskaffande av vederbörligen meriterade lärare till obygdens skolor, och det andra rör utredning om vad som från statsmaktens sida bör göras för att åt de egentliga landsbygdsskolorna i allmänhet skaffa kompetenta lärarekrafter. Det är tydligen med hänsyn till det första yrkandet, som utskottet kommit till sin avböjande ståndpunkt.

Innan jag går in på vad utskottet sagt ifråga om andra delen av motionen, vill jag litet uppehålla mig vid de utvägar, utskottet har förordat, för att obygdsskolorna skulle få sin lärarefråga löst. Utskottet har förmenat, att, om man kan råda bot på den i allmänhet rådande lärarebristen, skola också obygdens skolor få kompetenta lärare. Jag vill naturligtvis icke förneka, att detta resonemang innehåller en viss del av sanningen, men, märk väl, endast en del. Ty även om det skulle lyckas att få lika många lärare, som antalet tjänster, kommer ändå en stor del av obygdsskolorna att bli utan kompetenta lärare. Ty det är min tro, att ifråga om utbildningen av lärare kunna vi åtminstone icke på lång tid nå idealet: lika många kompetenta lärare som läraretjänster. Jag förutsätter, att ingen önskar att vi skola utbilda flera lärare än antalet tjänster. Nej, jag tror vi få vara glada, om vi så att säga kunna nå underkanten av det erforderliga antalet lärare. Den oupphörliga tillkomsten av nya skolor kommer vidare att medföra, att en viss lärarebrist under långa tider framåt kommer att förefinnas. Resultatet blir naturligtvis då, att de mest ogynnsamt belägna skolorna, d. v. s. obygdsskolorna, bli utan kompetenta lärare. Det är just med hänsyn därtill, som jag yrkat på särskilda åtgärder för att locka lärare till dessa skolor. Nu är det ju möjligt, att just denna synpunkt kommer till beaktande i den ut-

redning, som pågår, och då utskottet alltså med visst fog kunnat hänvisa till denna utredning, inser jag, att det icke går att nå längre nu, och får alltså i denna punkt vara nöjd.

Jag kan däremot icke vara lika belåten med behandlingen av den senare delen av motionen, som åsyftar en för landsbygden förmanligare fördelning av de kompetenta lärarna. Utskottet yttrar på sidan 5: »Den åtskillnad, som förefinnes i riksdagskrivelsen av år 1917 och motionärernas yrkande, då den förra talaren om 'vederbörligt meriterade lärare' och den senare om 'goda lärarekrafter', lärer väl ej heller vara så betydelsefull, att denna åtskillnad ensam skulle föranleda ny riksdagskrivelse.» Jag kan icke förstå, att utskottet kan vilja reducera saken till den olika tolkning, dessa uttryck kunna bli föremål för. Det kan hända, att det ställer sig svårt, att av motionens kläm få en fullt klar uppfattning av vad jag syftar på, men jag tror, att motivering i det fallet lämnar tillräckliga upplysningar, för att syftet med motionen skall framstå fullt tydligt och klart. Men nu kan det ju hända, att utskottet även i den punkten anser, att den utredning, det pekat på, även skulle taga den saken under övervägande. Det tror jag emellertid icke kommer att ske. Här pekar utskottet på utredningen och säger: »Utskottet kan ej finna annat, än att de spörsmål, motionärerna framfört», således de, som finnas i motionen, »sålunda i allt väsentligt ingå i den utredning, riksdagen redan begärt, och som av skolöverstyrelsen ingångsatts. I överstyrelsen har man också förklarar, att lösandet av landsbygdens lärarefråga måste betraktas som en av utredningens huvuduppgifter, och därvid jämväl måste tagas i övervägande de särskilda åtgärder, som kunna finnas nödvändiga för att tillgodose obygdskolornas behov av lärare.» Nu förefaller det av utskottets utlåtande att döma, som om utskottets majoritet fattat kravet så, att det innebure endast ett fyllande av läraretjänsterna med lärare, som ha erforderliga pappersmeriter, d. v. s. som äro i laglig mening kompetenta. Men jag har velat nå ett steg längre. För närvarande är det väl så, att man tryggt kan påstå, att eliten av landets lärare söka sig till städerna och de andra större samhällena. Detta framgår bland annat av det förhållandet att antalet sökande till tjänsterna i de större samhällena är vida större än antalet sökande till de rena landsbygdsskolorna, som i många fall icke locka någon sökande alls. Det är ju alldeles klart, att följden därav blir ett stycke omsorgsfullare val bland de sökande, så att endast de dugligaste väljas. Givetvis missunnar jag icke de större samhällenas skolor att ha denna lärareelit, men jag är å andra sidan icke nöjd med att landsbygden får sämre lärare, och om det nu skall vara en sådan fördelning, att det å ena hållet skall finnas de dugligaste lärarna och man å det andra hållet skall vara i detta avseende sämre lottad, då borde det vara tvärtom så, att landsbygden finge de bästa. Jag vill icke med detta säga, att städerna skulle få de allra sämsta, men fördelningen borde i alla fall vara sådan, att ett stort antal av de bästa funnes på landsbygden. Och varför? Jo, det är på landsbygden, de allra sämsta skolformerna finnas och komma att finnas under åtminstone en ganska lång tid framåt, och det är ju klart, att de sämsta skolfor-

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.
(Forts.)

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.

merna behöva de bättre lärarna och att bättre skolformer kunna redas sig med lärare, som icke höra till de allra dugligaste. Vid reformerna av landsbygdens skolväsende får man därför enligt mitt förmenande särskilt tänka på lärarefrågan och då framför allt taga hänsyn till att ett större antal av de dugligaste lärarna måtte komma ut på landsbygden.

(Forts.)

Att just detta spörsmål skulle ingå i den påbörjade utredningen, anser jag alldeles uteslutet. Det finnes ingenting i riksdagens behandling av herr Kristenssons motion, som tyder därpå. För mig framstår saken som ett livsintresse för landsbygdens skola. Det är därför, jag velat litet utförligare motivera min motion här och som jag i utskottet på denna punkt måste lämna min reservation.

Jag får med dessa ord, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen, som under herr Berglunds anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav nu ordet till

Herr Berggren, som yttrade: Herr talman! Utskottet delar motionärens tanke, att det är av största vikt, att lärarefrågan löses för hela vårt land. Men därom pågår redan utredning i skolöverstyrelsen med anledning av en riksdagens skrivelse av år 1917. Det har också av överstyrelsen upplysts, att just lösningen av lärarefrågan betraktas som dess viktigaste uppgift och att den också därvid måste taga hänsyn till obygdens skolor.

Beträffande den senare delen av den föregående talarens anförande, däri han särskilt framhöll, att landsbygdens skolor behöfde få de bästa lärarekrafterna, må detta vara sant, men från statsmakternas sida lär väl ändå ingenting kunna åtgöras för att bereda den ena kommunen bättre lärarekrafter än den andra. Ty skall någonting i den vägen göras, så måste det anses vara en kommunens egen angelägenhet att göra läraretjänsterna så lockande som möjligt. Staten kan ju icke göra någonting för att göra en läraretjänst mera lockande på det ena stället än på det andra.

Vidare vill jag framhålla, att i den utredning, som pågår, är också ett av syftmålen det att föreslå åtgärder för att få bort dessa mindervärdiga och ogynnsamma skolformer, som finnas i en del av landets kommuner. Men om åtgärder vidtagas i det syftet, då ryckes grunden alldeles undan för vad motionären sagt. Ty dessa ogynnsamma skolformer äro just orsaken till svårigheten att få lärare på dessa platser. Blir det sålunda bättre skolform, löses lärarefrågan av sig själv, under förutsättning att vi få tillräckligt antal lärare. För närvarande är ju bristen stor i sistnämnda avseende.

Jag kan sålunda icke finna det ringaste skäl för, att riksdagen nu skulle besluta en ny skrivelse till Kungl. Maj:t i ett ärende, som redan är föremål för utredning, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Berglund: Herr talman! I anledning av utskottsordförandens sista anförande vill jag framhålla, att min motion syftar till någonting helt annat, än vad utskottets ordförande vill göra gällande. Han tror, att endast bättre skolformer kunna lösa landsbygdens skolfråga i stort sett. Men jag undrar, om det finnes tillräcklig grund för ett dylikt antagande. Förhållandena på landsbygden lägga själva hinder i vägen för att vi där skola kunna få lika bra skolformer som i de större samhällena eller städerna. Och det är alldeles givet, att vi, emedan förhållandena nu en gång äro ogynnsammare på landsbygden, icke kunna få lika bra lärarekrafter där som i städerna. Därför kvarstår alltid kravet på, att någonting särskilt göres för att få de dugligaste lärarna till landsbygden. Det är just denna åskädning, som jag här velat få fram men som från utskottets sida icke direkt har tagits upp till bemötande annat än i herr ordförandens anförande nyss.

Jag får fortfarande, just på grund av att jag anser denna fråga så ofantligt viktig, vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Elldin: Herr talman! Jag skulle icke yttrat mig i denna fråga, om icke motionären-reservanten delvis hade ändrat sin ståndpunkt. Han talar i sin motion om, att en utredning skulle avse tillförsäkrandet i allmänhet av *goda* lärarekrafter på landsbygden. I sin reservation åter uttalar han det önskemålet, »att fördelningen av lärarna bleve sådan, att de *dugligaste* lärarna i större utsträckning än vad nu är fallet sökte till landsbygden». Han har sålunda där skärpt sin fordran, kan man säga, icke så litet, då han begär, att landsbygdens skolor i allmänhet skulle få de dugligaste lärarna. Och det var med anledning därav, jag begärde ordet.

När nu i riksdagens skrivelse talas om att anskaffa meriterade lärare *överallt* i folkskolan, så måtte väl däri vara inbegripna även landsbygdens skolor. Men om nu motionären menar, att de dugligaste lärarna skulle dragas ut till landsbygden, så tycker jag, att däri ligger en sådan orimlighet, att man icke kan biträda den reservation, han här angivit. Och att detta är en orimlighet vill jag motivera därmed, att när en lärare över huvud söker en plats, så söker han den icke bara av ekonomiska skäl utan även av andra, t. ex. psykologiska. Han söker naturligtvis till staden för att få en relativt hygglig inkomst, så pass hygglig, som en del städer för närvarande bjuda sina lärare — jag betonar en del. Så finnes det andra ekonomiska förhållanden, tillfällen till biförtjänst o. s. v. som härvidlag spela in. Men de äro icke de enda skälen. Han har också det motivet, att han vill njuta litet av kulturens frukter i högre grad, än han kan gör på landsbygden. Och en person, som över huvud är så anlagd, resonerar kanske så, att detta senare kommer att bli det avgörande motivet för honom. En musikintresserad eller en konstintresserad lärare t. ex. kommer att trivas bättre i staden än på landsbygden. Skall nu överstyrelsen göra en utred-

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.
(Forts.)

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.
(Forts.)

ning så långt, som motionären-reservanten här avser, så tror jag, den ej kommer att gå i land därmed. Det kan ingen människa över huvud göra. Ty det bleve en utredning, som skulle avse, huru man skall förbättra förhållandena i allmänhet på landsbygden, så att landsbygden kan erbjuda samma kulturella förmåner som städerna. Man kan icke gärna begära, att en lärare skall idka välgörenhet, när han söker en plats, d. v. s. söka sig ut på landsbygden, söka sig till ställen, där okultur råder o. s. v., bara för att han där kan få litet högre lön. Det är en välgörenhet, som icke är av det mest tilltalande slaget åtminstone. Jag tror icke, man kan begära, att man skall göra en artificiell fördelning av tillströmningen av lärare, ty denna är beroende på någonting, som är grundat i människans väsen, vilket till väsentlig del gör, att det icke går att utträtta någonting i detta väsende genom en riksdagsskrivelse.

Men det är även en annan sak, jag velat peka på och som gjort, att jag anslutit mig till utskottets förslag. Och det är det, att motionären tycks vilja åstadkomma ett slags rekrytering till seminarierna på det sättet, att staten skulle helt eller delvis bekosta de personers utbildning, som sedan ville till landsorten förlägga sin läraregärning. Ja, att staten bör hjälpa på en sak, som jag visserligen kan vara enig med motionären om, men att den skall hjälpa så, att den sätter upp det kravet på vederbörande, att när denne kommit ut från seminariet, skall vara bunden att i visst antal år verka i den avlägsna landsbygden eller t. o. m., som det här gäller, den rena obygd, det tycker jag är litet för mycket begärt. Man må ju dock betänka, att pojkar och flickor i sjuttonårsåldern — den ålder, vid vilken de besluta sig för att ingå på denna bana — många gånger icke ha möjlighet att överblicka, huru förhållandena komma att te sig i framtiden, i all synnerhet om de ifrån obygd, från rena landsbygden, komma in till staden och sedan vistas vid seminariet i fyra år. Under fyra år hinna de omvändlas så pass mycket, att de kanske icke sedan önska sig tillbaka till landsbygden. Huru skulle man då kunna binda dem genom dessa lån eller stipendier, huru skulle man kunna binda dem att stanna ett visst antal år ute på obygd, sedan de kommit ut från seminariet? Det kan vara både det ena och det andra, som talar för att vederbörande vill och bör komma in till en stad eller ett större samhälle. Det kan vara hälsoskäl eller speciella intressen, konstintressen och andra intressen, som göra det. Jag för min del anser den punkten i motionärens motivering vara sådan, att man bara därför skulle kunna gå med på avslag. Jag behjärtar naturligtvis motionärens begäran om utredning, men då denna enligt överstyrelsens eget uttalande på sidan 5 kommer att äga rum, anser jag, att allan rättfärdighet mot motionären är uppfylld i och med utskottets hemställan, vilken även jag vill biträda.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Den fråga, vi här debattera, är av den största innebörd, och jag kan förstå, att motionären nu har framdragit spörsmålet inför riksdagen.

Han har rätt i, att vår folkskoleundervisning på landsbygden, i synnerhet i de avlägsna delarna av landet, står på en mycket låg ståndpunkt. Att man där lider brist på och får de sümsta lärarna är också helt naturligt, därför att dessa där måste leva ett tillbakadraget liv och icke kunna följa med det levande livet så, som man kan göra i städerna och andra större samhällen.

Något måste härvidlag göras. Jag delar icke den uppfattning, som utskottets ordförande hade, nämligen att det i detta fall över huvud beror på kommunerna själva, d. v. s. om de vilja giva högre avlöningar åt sina lärare, ty detta skulle endast resultera i, att de rika kommunerna få bra lärarekrafter och de fattiga få dåliga. Nej, statens skyldighet är att se till, att alla vårt lands uppväxande barn få lika och fullt tillfredsställande undervisning. Man menar, att om en kommun vill ha goda lärarekrafter, får den bekosta sådana. Men vissa kommuner ha icke råd härtill. Jag anser, att frågan icke kan lösas på annat sätt, än att staten i vida större omfattning, än nu sker, tar hand om vår folkskoleundervisning och genom att öka lärarnas löner försöker få dem ut även i obygdena. Och det kan ifrågasättas, huruvida icke lärarna i obygdena, som hava det bra mycket sämre ställt än lärarna i städer och andra större samhällen, borde tillerkännas högre avlöning.

Jag har begärt ordet för att giva uttryck åt dessa mina tankar. Frågan är under utredning, och jag hoppas, att de, som hava denna utredning om hand, icke taga intryck av vad vare sig den siste ärade talaren eller av vad utskottets ärade ordförande yttrade, utan tränga djupt in i frågan och se till, vad som kan göras för att vår folkskoleundervisning på landsbygden och i dess obygder må höja sig till den ståndpunkt, där den bör stå i ett så civiliserat land som Sverige. Jag har emellertid, herr talman, icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Vad tjänar det till att avlåta en skrivelse, då frågan redan är under utredning?

Häruti instämde herr *Molin* i Aspa.

Herr *Hage*: Herr talman, mina herrar! Jag representerar ett län, för vilket denna fråga alldeles säkert har ytterst stor aktualitet. Däruppe i de nordligaste bygderna av landet äro ju förhållandena i mycket stor utsträckning sådana, att de medföra missförhållanden av den art, som motionären påpekat. Jag begärde därför ordet för att understryka, att jag för min del i mångt och mycket kan dela den åskådning, som herr *Berglund* här gjort sig till tolk för.

Men jag begärde dessutom ordet för att bemöta herr *Elldin*. Jag vill då påpeka, att en del av de åtgärder, vilkas genomförande han motsatte sig och ansåg fullkomligt orimliga, redan äro vidtagna. Herr *Elldin* ville göra gällande, att det vore fullständigt orimligt, om man skulle försöka stimulera anskaffningen av lärare för avlägsna bygder på det sättet, att man gav stipendier mot villkor, att vederbörande fick förbinda sig att tjäntgöra en viss tid på av-

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.
(Forts.)

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.
(Forts.)

lägsna bygder. Herr Elldin! Den vägen hava vi redan slagit in på här i landet, fastän kanske herr Elldin icke känner till det. Det är nämligen så, att i Murjeks småskollärarynneseminarium i Norrbotten har man just ordnat denna angelägenhet så att man skaffar småskolelärarinnor till avlägsna bygder genom att giva eleverna vissa stipendier mot villkor, att de skola tjänstgöra viss tid i avlägsna bygder. Dessutom ha Norr- och Västerbottens läns lands- ting givit anslag till stipendier till folkskolelärare- och lärarinne- elever, vilka stipendier förbundits med liknande villkor. Och *det* systemet tycker jag verkligen är någonting, som man har all anled- ning att pröva och icke taga avstånd från.

Detta är ett sätt, varigenom man på samma gång understödjer möjligheten för fattiga elever att skaffa sig utbildning till folk- skollärare, folkskollärarynnes eller till småskollärarynnes och sam- tidigt vinner möjligheten att åstadkomma tillförsel av lärarekrafter till avlägsna bygder. Man vinner så att säga två fördelar på en gång efter detta system. Därför tror jag för min del, att om man använder sig av den vägen, är detta visst icke något att taga av- stånd ifrån, som herr Elldin här gör. Det finnes tvärtom, såvitt jag kan se, all anledning att fortsätta på den vägen, och jag vill säga i detta sammanhang, att det samtalsvis har varit fråga om, huru- vida man icke skulle övergå till detta system för att stimulera till- förseln av läkare till avlägsna orter. Det har talats om detta, när det varit fråga om att skaffa läkare till övre Norrland, då det visat sig mycket svårt att få sådana. Då finnes den möjligheten att till- lämpa detta system även med avseende på sådana förhållanden. Man kan nämligen till fattiga läkarestuderande exempelvis ge stipen- dier mot att dessa förbinda sig till att under viss tid, sedan de tagit examen, vara bosatta och tjänstgöra i avlägsna bygder. Jag vill alltså för min del säga, att jag tror, att den utvägen både på detta och på andra områden är mycket användbar.

För övrigt vill jag, utan att taga bestämd ståndpunkt till allt vad som yttrats och påståtts av herr Berglund, dock tillåta mig yrka bifall till den reservation, som han avgivit.

Herr Kristensson: Herr talman! Som gammal motio- när i denna fråga anhåller jag att få yttra ett par ord.

Det synes mig, som om man i dag ville bortse från det vä- sentliga i denna fråga. Jag vill erinra herrarna om, att det för närvarande icke är så mycket fråga om, huruvida dessa lärarekraf- ter skola vara goda eller dåliga, utan fastmera fråga om, huruvida det på landsbygden skall finnas lärare. Det finnes i närvarande stund icke mindre än 2,000 vakanta platser på landet, och det blir väl er fråga i främsta rummet att verkligen kunna fylla dessa plat- ser på vederbörligt sätt. Det kommer att kosta ganska stora sum- mor för statsverket att dels ombygga nuvarande enkelseminarier till dubbelseminarier, dels ock att uppföra nya seminariebyggnader. Jag vill dock hoppas, att riksdagen icke skall härvidlag alltför mycket frångå den plan, som på sin tid — jag tror det var för en 7,

8 år sedan — uppgjordes inom ecklesiastikdepartementet beträffande denna sak. Nu har under krigsåren en stagnation i fråga om seminariebyggnader och omändringar där inträtt, och det är detta, som bland annat gjort, att dessa vakanser på landsbygden så väsentligt ökat.

Det är också ett annat förhållande, som spelat in härvidlag. Man har icke under krigsåren kunnat få vad de manliga seminarierna beträffar platserna där fullbesatta, följaktligen har också år efter år inträffat, att lärarbristen blivit allt större. Jag vill dock hoppas, att genom de anordningar, som delvis nu äro föreslagna och delvis, efter vad jag hört, komma att föreslås, det verkligen skall bliva möjligt, för det första att fylla de seminarier, som redan nu finnas, och för det andra att fylla de ytterligare platser, som skola komma att inrättas.

Denna fråga är den närmast trängande, men då riksdagen för ett par år sedan avlätit en skrivelse i densamma och då jag speciellt vet, att den för närvarande är föremål för ingående utredning och prövning inom skolöverstyrelsen, kan jag icke yrka annat än bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Herr talman! Jag kan icke finna annat, än att här föreligger ett missförstånd i fråga om vad saken gäller. Herr Kristensson kastade in i debatten en fråga, som jag icke direkt berört, fastän jag visserligen indirekt något uppehållit mig vid densamma. Det är alldeles klart, att man får tänka på att först afhjälpa lärarebristen i allmänhet, men det är icke den saken, jag här velat framföra, utan frågan om fördelningen av de kompetenta lärarna. Jag kan icke vara nöjd med de nuvarande förhållandena i det avseendet, vilka säkerligen alltid komma att fortfara, om inga särskilda åtgärder vidtagas för att de dugligaste lärarna icke skola strömma endast till de större samhällena och vi på landsbygden och obygderna få behålla de mindre dugliga lärarna — jag måste använda det uttrycket. Frågan gäller att vända om denna ström, så att den går i en annan riktning. Jag vill förstås icke gå så långt, att vi skola få alla de dugligaste lärarna på landsbygden och de mindre dugliga i städerna, men det är av vikt att få det så, att det finnes åtminstone *en* av de dugligaste lärarna i varje skoldistrikt. Det skulle verka mycket gott på de övriga lärarna inom distriktet.

Den utredning, som pekats på här, berör icke denna fråga, och att då hänvisa till denna utredning och yrka avslag på motionen förefaller mig orimligt. Just av den behandling, jag nödgas upprepa det, som herr Kristenssons motion fick vid 1917 års riksdag framgår det, att denna tanke icke varit framme. Det gällde då endast att fylla platserna, så att man över huvud taget fick lärare, men det talades aldrig om fördelningen av dessa lärare.

Herr Elldin ville göra gällande, att motionären ändrat sig. Det tror jag icke jag gjort, men jag vill i stället konstatera, att utskottet ändrat sig. I sitt utlåtande säger utskottet ingenting just om denna punkt, utan säger endast, att i stort sett äro mina krav före-

*Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygderna m. m.*

(Forts.)

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
obygden m. m.

(Forts.)

mål för utredning. Men nu framkommer det från ordförandens och från herr Elldins sida, att det kan ingenting åtgöras i saken. Det skulle utskottet ha sagt i sitt betänkande, men det har det icke gjort.

Herr Elldin och för resten även herr ordföranden i utskottet påstodo, att staten icke kan göra något i detta fall. Jag är i alla fall övertygad om, att skall något kunna göras, skall staten göra det, ty man kan icke ålägga småkommunerna större bördor i detta fall än nu, och jag vidhåller därför, att särskilda åtgärder här måste vidtagas.

Jag pekar i min motion på ett par utvägar, som blivit föremål för herr Elldins kritik. Jag har bland annat talat om, att det är nödvändigt att öka lönerna för lärarna. Det är visserligen sagt i fråga om obygdsskolorna, men det är också klart, att detsamma bör gälla för andra landsbygdens skolor. Visserligen kan det sägas, att det icke endast är ekonomiska orsaker, som göra, att lärarna söka sig till städerna, men jag undrar, om icke i stort sett det är så, att där lönerna äro förmånligast, dit söka sig också lärarna, och då menar jag, att om man kunde göra lönerna på landsbygden förmånligare, skulle man också få lärare att söka sig dit. Vidare har kritiserats den tanken att i fråga om obygdsskolorna söka stimulera tillströmningen till seminarierna av män och kvinnor, som äro födda i obygden. Jag har den uppfattningen — kanske den är naiv — att en person, en man eller en kvinna, som är född i obygd, skall mycket lättare än någon annan kunna reda sig med de förhållanden, som råda där. Jag kan icke förstå annat, än att det skulle vara sämre för en stadsbo eller en person, som vuxit upp i ett större samhälle, att kunna reda sig så bra i obygd som den, vilken vuxit upp där.

Det kan ju förefalla envist att här yrka på mera utredning, men när, som jag här försökt påvisa, denna sak icke ligger under utredning, så menar jag, att vi äro tvungna att söka få även denna fråga utredd i samband med de andra frågor rörande landsbygdens skolväsen, som nu äro under utredning i skolöverstyrelsen.

Herr Jungnell: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga debatten. Jag har begärt ordet med anledning av vad herr vice talmannen yttrade, då han så skarpt betonade nödvändigheten av, att staten säge till, att sådana bidrag lämnades till lärarnas löner, att även de fattigare landskommunerna finge tillgång på lärare. Ja, det är just vad utskottet särskilt kraftigt markerat, då det säger, att det bör vidtagas åtgärder »i syfte att stimulera tillströmningen av inträdessökande till seminarierna. Kraftigaste medlet härför är utan tvivel att bereda folkskolans lärare sådana ekonomiska villkor, att lärarebanan blir mera lockande». Jag vill i detta sammanhang gärna erkänna, att riksdagens beslut 1918 var för lärarkåren ett glädjande riksdagsbeslut och att vi sågo tiden an med stor glädje och stora förhoppningar. Men kristiden har verkat full-

komligt ruinerande på lärarekårens ekonomiska villkor, och, som herr Kristensson säger, tillströmningen till seminarierna har varit betydligt mindre under de senare åren. Det har varit så, att man till och med omvandlat en manlig parallellavdelning i ett seminarium i Norrland till en kvinnlig avdelning, och på andra ställen hava icke klasserna kunnat helt fyllas, och det är väl icke något att undra på att så skett, då riksdagen ändock måste erkänna för sig själv, att här har syndats, då lönekronan under dessa år har uppehållits till ett helt annat värde för statens tjänstemän än lönekronan med avseende på statsbidraget till folkskolläraernas avlöning. Det är nu så, att en lönekrona på en 1200 kronors lön kompenseras för statstjänstemännen med 141 öre, under det att motsvarande statsbidrag för lärarekåren kompenseras med 34 öre. En lön på 2,100 kr. kompenseras med något över en krona för statstjänstemännen men för statsbidraget åt lärarna med endast 33 öre, och en lön på 3,000 kr. kompenseras med 85 öre för statstjänstemännen men för lärarekåren uppgår ökningen av statsbidraget — det är icke fråga om annat — med 21 öre. Detta gäller statsbidraget, icke lönen för övrigt, som ju kommunerna svara för.

Givetvis har detta medfört, att lärarebanan har blivit mycket litet lockande. Lärarna söka sig till städerna, och varför det? Det är icke mycket att undra över, ty städerna hava följt med sin tid i allmänhet. Den lilla stad, där jag är hemma, har sökt följa med, och givit samma dyrtidstillägg åt lärare som till stadens övriga befattningshavare, och så sker på många andra ställen. Dessutom finnes i städerna tillgång till många extra förtjänster, som icke förekomma på landet. Vi betala också sådana extra arbeten som slöjd och fortsättningsskola på ett helt annat sätt, än vad man gör på landsbygden, där man icke kan komma ut med samma belopp som i städerna. När riksdagen därför har att besluta om sådana arvoden — en motion är väckt i år om höjning av slöjdarvodena — så är att märka, att landsbygden ofta icke ger något utom stadsbidraget, och detta stadsbidrag är icke ersättning för utfört arbete. Det är klart att man drar sig dit, där man får den största avlöningen. Jag vill vid detta tillfälle särskilt hava markerat dessa förhållanden på det att, när vi komma till lärarnes avlöningsfrågor, där det verkligen gäller att fatta ett avgörande och hjälpa den svenska folkskolan, vi också fatta ett beslut i den riktningen att vi ge full rättvisa, att vi upprätthålla värdet på det vi en gång givit åt denna kår genom beviljande av dyrtidstillägg i överensstämmelse med vad statstjänarne erhålla och ingenting annat.

Herr talman, för övrigt gillar jag i allt utskottets motivering och ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
bygden m. m.
(Porta.)

Ang.
anskaffande
av kompetenta
lärare för
skolorna i
bygden m. m.
(Forts.)

likväl av herr Berglund, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 130 ja mot 33 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Vidare föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av dels herr Andersons i Knapasjö m. fl. motion i andra kammaren, nr 204, och dels herr Edward Larsons inom första kammaren väckta motion, nr 126, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för av landsting vald ledamot i inskrivningsrevision eller dennes suppleant att åtnjuta dagtraktamente; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Ang. rätt för
landsting att
självt utse
ordförande.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting.

I anslutning till vad herr *Hage* föreslagit i en inom andra kammaren väckt motion, nr 9, hemställde konstitutionsutskottet, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upp-rop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning mot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas

fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

Ang. rätt för landsting att självt utse ordförande.

(Forts.)

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima sammankomst.

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingen, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingens ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordförande avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima sammankomst. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan stadgat är.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.»

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *von Geijer*, *J. B. Johansson*, *Henrikson* och *Nilsson* i Antnäs yrkat, att ifrågasvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Henrikson*: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, har jag jämte några andra utskottsledamöter vid detta betänkande avgivit en reservation, däri vi yrka avslag på motionen. Denna fråga har ofta varit föremål för behandling i denna kammare. Ömsom har den framförts av högermän och ömsom av vänstermän, så att den tycks ej vara någon partifråga. Skälen för och emot ha grundligt ventilerats här vid alla möjliga tillfällen, och skälet, som skulle tala för bifall till motionen, har jag endast kunnat finna vara det, att det är en reform, som länge stått på dagordningen, och att den därför nu bör genomföras. Å andra sidan är det många, som uttalat betänkligheter mot ett sådant för-

Ang. rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.

slag. Det kan ej förnekas, att det kommer att medföra många olägenheter, att en landstingsordförande på förhand ej blir i tillfälle att sätta sig in i ärendena, utan får hux flux gripa sig an därmed, när han kommer till landstinget. Detta blir naturligtvis förenat med besvärligheter. Jag har vänt mig till några landstingsordförande och landstingssekreterare och frågat om deras mening. Alla ha uttalat mycket stora betänkligheter mot denna reform. En landstingssekreterare, på vilken jag sätter mycket stort värde, och som i många år varit landstingets sekreterare, har svarat följande. Det är endast några ord, och jag skall ej besvära kammaren längre. Han säger: »Det torde för envar stå klart, att det bliver förenat med vissa svårigheter för en landstingsordförande, om han icke på förhand bliver i tillfälle sätta sig in i ärendena. En landstingsordförande bör vara i tillfälle att på förhand sätta sig in i varje vid landstinget förekommande ärende, så att han om möjligt behärskar alla detaljer, icke minst med hänsyn till den brådska, som i allmänhet präglar landstingets arbete. Han bör vara i tillfälle att i samråd med sekreteraren eller förvaltningsutskottet uppgöra förslag till remiss av de olika ärendena och i förväg meddela förutvarande utskottsordförande, vilka frågor som kunna förväntas till respektive utskott, en åtgärd, som mycket underlättar utskottsordförandenas arbete, så att jämväl de kunna i förväg sätta sig in i just de frågor, som skola behandlas. Ordföranden bör i förväg kunna konferera med kamreraren om budgetförslaget och ordna vissa praktiska åtgärder m. m.»

Jag tror icke, att någon här i kammaren kan förneka, att vad denne landstingssekreterare framhållit är riktigt. Nu tror jag ej, att denna fråga är så riksviktig, och det är möjligt, att den vinner kammarens bifall. Men för min del har jag icke kunnat finna något skäl, som talar för bifall, annat än det, att det är ett reformförslag, men däremot mycket stora och kraftiga skäl, som tala för avslag, då det icke kan förnekas, att reformen kommer att medföra mycket stora olägenheter.

Jag har därför icke kunnat förena mig med utskottet och ber, herr talman, att få yrka avslag på motionen och utskottets hemställan samt bifall till reservationen.

Med herr Henrikson förenade sig herrar *Olsson* i Berg och *Nilsson* i Anträs.

Herr *Larsson* i Västerås: Herr talman! Jag vill för min del instämma med herr Henrikson däri, att den nu föreliggande frågan icke kan betraktas som någon partifråga, och den har nog icke heller setts från partisynpunkt, då den tidigare behandlats. Men jag ber dock att få erinra kammaren om, att denna fråga har varit föremål för behandling vid icke mindre än sju föregående riksdagar. Detta torde väl dock vittna om, att här föreligger ett behov, som bör tillgodoses.

Det skäl, som främst talar för ett bifall till utskottets hemställan, torde vara det, att den kommunala självstyrelsen även bör få göra sig gällande i fråga om val av landstingsordförande. De olägenheter, som enligt vad man tidigare har velat göra gällande skulle följa med en sådan reform och som lagutskottet i sitt utlåtande vid 1909 års riksdag anförde och som vidare reservanterna i detta utlåtande också stött sig på, torde helt bliva undanröjda, om det förslag, som här föreligger, blir antaget av riksdagen. Detta förslag är detsamma, som framlades av Kungl. Maj:t i en proposition till 1913 års riksdag och då bifölls av andra kammaren.

Herr Henrikson gjorde gällande, att mycket starka skäl tala mot en sådan här reform, men då han skulle söka bevisa detta påstående, så kunde jag för min del icke finna, att han riktigt lyckades i det avseendet. Han tillät sig citera ett uttalande av någon sakkunnig person, som framhållit, att det vore nödvändigt, att landstingsordförandena bleve i tillfälle att på förhand sätta sig in i de ärenden, som skulle föreligga på landstinget, och det skulle vara ett huvudskäl till, att Kungl. Maj:t borde utse ordförande i landstinget. Jag vill då fästa den ärade reservantens och även kammarens uppmärksamhet på, att den förändring, som vidtogs i landstingsförordningens § 32 vid 1913 års riksdag, tillgodoser nämnda krav. Betänkligheterna i det avseendet kan jag sålunda icke förstå nu behöva föreligga, då i denna § 32 stadgas, att de ärenden, som skola föreläggas landsting, skola av landstingets sekreterare tryckas och utsändas i så god tid, att de komma landstingets samtliga ledamöter tillhanda minst åtta dagar före landstingets sammanträde. På grund av denna bestämmelse blir sålunda icke endast den blivande ordföranden i landstinget i tillfälle att sätta sig in i ärendena, utan jämväl de blivande utskottsordförandena och samtliga landstingets övriga ledamöter. Det föreligger sålunda, såvitt jag kan se, inga som helst skäl att ur den synpunkten yrka avslag på det här föreliggande förslaget.

Jag skall, herr talman, icke upptaga tiden vidare, utan anholder att i anslutning till vad jag nu sagt och under hänvisning till konstitutionsutskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindvall: Herr talman! I olikhet med den föregående talaren anser jag, att det icke föreligger något behov av förändring i nuvarande bestämmelser för tillsättande av landstingsordförande, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Henrikson, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

*Ang. rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)*

Ang. rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 108 ja mot 41 nej; vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogos vart för sig
konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om införande av proportionellt valsätt vid val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg;

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige i stad, stadsfullmäktige i Stockholm samt kommunal- och municipalfullmäktige; och

nr 7, i anledning av väckt motion om ändring av 24 § i förordningen om landsting; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion om upphävande av gällande bestämmelser angående skattefrihet för medlemmar av konungäkten.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 19.

Ang.
upphävande
av mönstrings-
och adress-
anmälnings-
skyldigheten
för land-
stormsmän.

Till avgörande förelåg vidare första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om upphävande av mönstrings- och adressanmälningskyldigheten för landstormsmän.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hävisad motion, nr 225, som behandlats av första lagutskottet, hade herr *Bergström* i Bäckland hemställt, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen om mönstrings- och adressanmälningskyldighet för landstormen måtte utgå ur värnpliktslagen samt att utskottet ville föreslå de ändringar av värnpliktslagen, som nödvändiggjordes av ett bifall till motionen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr *Bergström* i Bäckland: Herr talman! Vid riksdagen

1918 blev förslaget om mönstrings- och anmälningsskyldighet för landstormen först av denna kammare avslaget, trots det att det gjordes kraftiga försök att få igenom detsamma. Förslaget blev emellertid senare utav denna kammare antaget, fastän endast med tvenne rösters majoritet.

Nu kan det ju förefalla nog så djärvt att redan vid denna riksdag försöka att få en ändring uti riksdagens beslut i detta hänseende. Jag vågar emellertid säga, att denna kammare har aldrig varit för denna mönstringsskyldighet för landstormen, och när två rösters majoritet kunde erhållas för förslaget, så var det nog blott en lycklig tillfällighet. Denna kammare kände vid riksdagen 1918 till vad vederbörande departementschef hade yttrat om mönstringsskyldigheten för landstormen i den kungl. propositionen därom, vilket nu utskottet anför såsom stöd för sitt avslagsyrkande på min motion. Men ändå avslög andra kammaren detta förslag 1918. Departementschefen höll då vidare ett anförande till förmån för mönstringsskyldigheten för landstormen. Kammaren var emellertid obeveklig. Statsrådet försökte att genom votering få igenom denna mönstringsskyldighet. Inte heller det lyckades. Majoriteten utav denna kammare ansåg väl, att vissa olägenheter skulle medfölja denna mönstringsskyldighet för landstormsmännen, och detta har också visat sig bli fallet. Inom min hemtrakt exempelvis ha rätt många landstormsmän fått böta för uraktlätenhet att insända mönstringsanmälan.

Nu vet jag alltför väl, att riksdagen icke kan upphäva de lagar, mot vilka folk bryta och bli straffade. Men man bör inte ändå i onödan reta folk med sådana militära bestämmelser som kunna undvikas. Den, som har fullgjort sin värnplikt, varit med om försöksmobiliseringen 1912, deltagit i krigstjänstgöring i olika repriser, ja, en sådan vill börja känna sig fri ifrån det militära, när han kommer in uti landstormen. Han vill icke för varje år erinra sig själv och andra om, att han är krigsman. Mönstringsskyldigheten för landstormen kan förvisso också undvikas med hänsyn därtill, att landstormsmännen äro i bostadshänseende mindre rörliga än andra värnpliktiga.

Den, om jag så får säga, nuvarande chefen för landförsvarsdepartementet har gjort allt för att genomdriva mönstringsskyldigheten just för landstormen. Jag hoppas, att den blivande chefen skall gå i motsatt riktning. Jag tror icke, att han vill under sitt chefskap strama till de militära banden.

Nu är det en given sak, att det icke är så lätt att gå emot ett enhälligt utskott. Jag skall ändå, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till min motion om mönstrings- och anmälningsskyldighetens slopande ur värnpliktslagen.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Så vitt jag kan förstå, inskränkte sig den föregående talarens argument till stöd för hans motion till två. Dels påpekade han, att andra kammaren vid föregående tillfällen visat starka sympatier

Ang.
upphävande
av mönstrings-
och adress-
anmälnings-
skyldigheten
för land-
stormsmän.

för att taga bort mönstringskyldigheten, och dels framhöll han, att den värnpliktige vill, sedan han fullgjort sina övningar, icke längre erinra sig själv och andra, att han är krigstjänstskyldig. Jag kan icke se, att dessa skäl vare sig vart för sig eller om man lägger dem tillsammans, äro av synnerligen bärande natur. Utan det är nog nödvändigt att tänka efter vad här i själva verket är fråga om och huruvida ifrågavarande medborgerliga plikt är av sakliga skäl motiverad.

Man finner då, att mönstrings- och adressanmälningskyldigheten har införts för att kunna utöva någon kontroll över, att rullorna äro tillförlitliga, och för att få till stånd en jämförelse mellan de värnpliktigas inskrivningsböcker och de rullor, som föras på expeditionerna. Det borde icke vara nödvändigt att erinra om att för så vitt vi finna oss böra underkasta vår ungdom värnplikt i viss utsträckning, bestämmelserna härom måste göras sådana, att de verkligen bli till nytta och icke blott bestämmelser på papperet. Är det nu så, att de förteckningar över de värnpliktiga, som finnas, icke äro tillförlitliga, så hava vi icke den påräknade nyttan av vårt besvär och våra kostnader för värnplikten. Att mönstringsplikten av militära skäl är nödvändigt, synes mig således vara tämligen klart. Men det är nog också så, att den är till fördel för de värnpliktiga själva, såsom upprepade gånger framhållits.

Frågan, huruvida mönstrings- och adressanmälningskyldigheten skulle kunna upphävas, har varit förenål för en särskild utredning, verkställd av en särskild kommission eller kommitté med olika namn under olika tider av sin verksamhet. Under namn av 1917 års värnpliktskommission sammanfattade den sitt omdöme i saken på följande sätt: »De sakkunniga hava icke kunnat finna något sätt för ernående av ifrågavarande uppgifter rörande de värnpliktiga, som bättre och med mindre besvär för de värnpliktiga själva än den nuvarande mönstringen tillgodoser såväl statens berättigade krav härutinnan som den enskildes intressen. Att märka är nämligen, att *primäruppgifterna* under alla förhållanden *måste lämnas av de värnpliktiga själva*. De sakkunniga anse det därför vara nödvändigt att bibehålla den årliga mönstringen och vilja till stöd härför, utöver vad ovan anförts, framhålla, att det icke minst i de värnpliktigas eget intresse är nödvändigt, att deras vistelseort och adress ständigt är känd för militärbefälet, enär de eljest vid förefallande inkallelser icke med säkerhet anträffas med order och därigenom kunna utsättas för att bliva på egen bekostnad hämtade till tjänstgöring, underkastade ansvar för uteblivande m. m.»

Ut denna värnpliktskommission sutto bland andra den nuvarande finansministern statsrådet Thorsson och en åttminstone för de äldre riksdagsmännen väl känd ledamot av denna kammare, herr Ericsson i Vallsta. Ingendera av dessa bägge har under sin långa riksdagspolitiska verksamhet gjort sig känd för att på något sätt vara anstucken av en militaristisk åskådning, men de voro eniga med övriga ledamöter i kommissionen även i fråga om förslaget, att mönstrings- och adressanmälningskyldigheten skulle utsträckas

till landstormen, vilket också 1918 blev riksdagens beslut.

Med vad jag nu sagt anser jag mig ha så långt det är möjligt visat, att denna skyldighet verkligen är nödvändig och att den påkallas icke endast av rent militära skäl, utan också enligt deras mening, som grundligt sysslat med frågan, av hänsyn till de värnpliktiga själva.

Å andra sidan kan det vara skäl att tänka på vad det är för skyldighet, som här diskuteras. Det är att vad mönstringsskyldigheten beträffar, en gång om året samt vad adressanmälningsskyldigheten angår, så ofta man ombyter vistelseort och ännar vara borta mer än en månad, ur inskrivningsboken rycka lös ett blad, mllägga det i kuvert och skicka i väg brevet till vederbörande befäl. Detta måtte väl dock icke vara så betungande, att det kan väcka allmän indignation.

Jag finner således, herr talman, att å ena sidan denna adress- och mönstringsskyldighet är av starka skäl påkallad och att å andra sidan dess fullgörande är så pass litet betungande, att det icke är mycket att tala om, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag kan verkligen icke dela den uppfattning, som första lagutskottets ärade ordförande här gör sig till tolk för, så tillvida att det är väl icke så alldeles självfallet, att riksdagen här skall ställa sig på första lagutskottets ståndpunkt i denna fråga. Det förefaller mig tvärtom, som om det vore mycket enastående ifall särskilt andra kammaren så fullständigt skulle ha förändrat ståndpunkt i en fråga, som sköts fram i förgrunden vid 1918 års riksdag, även om utskottet nu föreslår en sådan helomvändning och det icke finns ens en enda reservation till förmån för den ståndpunkt, som andra kammaren intog år 1918.

Vad beträffar de militära skälen, så ber jag att få erinra, den ärade talaren om, att när man efter så långa utredningar, som föregingo 1917 års beslut beträffande vårt militära försvar, icke kom fram till den ståndpunkt, att denna skyldighet borde åläggas jämväl landstormsmännen, så kan man väl knappast säga, att det från militär synpunkt sett har så oerhört stor betydelse, som den siste ärade talaren ville göra gällande. Det är ju tvärtom så, att i 1914 års härordningsförslag och den värnpliktslag, som då antogs, var denna skyldighet icke stadgad, utan först 1918 framlades förslag därom på grund av en tillsatt kommissions utredning och förslag, och ej heller förhåller det sig på det sättet, synes det mig, att man kan åberopa ett enhälligt tillstyrkande ifrån myndigheternas sida. Icke heller i detta avseende råder någon enhällighet.

Slutligen, herr talman, ber jag att få säga, att då man alldeles bagatelliserar den skyldighet, som här åligger landstormsmännen, så är det ju känt för oss alla, att uraktlåtenhet att fullgöra denna skyldighet dock kan ha konsekvenser, som äro ganska långt gående och synnerligen obehagliga för dem, som av en eller annan anledning icke uppfylla densamma. Anledningen, varför brott emot denna för-

*Anf.
upphäfvande
av mönstrings-
och adress-
anmälningsskyldigheten
för land-
stormsmännen.*

(Forts.)

Ang.
upphävande
av mönstrings-
och adress-
anmälningsskyldigheten
för land-
stormsmän.

(Forts.)

fattning så ofta förekomma, är givetvis, att, sedan man väl kommit in i landstormen, har man ju sedan gammalt haft den uppfattningen på grund av gällande bestämmelser, att man icke vidare har någon anmälningsskyldighet. Men nu försummas ju denna stadgade anmälningsskyldighet ofta därigenom, att man glömmer den, och detta medför ju, — jag säger det ännu en gång — vissa följder, som äro synnerligen obehagliga. Därtill kommer ytterligare, synes det mig, att då man i denna tid mer och mer inskränker på övningstiden och indrager landstörmsövningarna, bortfaller ju därigenom ett moment, som eljest skulle givit anledning till eftertanke beträffande den anmälningsskyldighet för landstormsmännen, som här föreligger.

För övrigt framhölls ju i riksdagen 1918 i den långa debatt, som då ägde rum rörande denna fråga, en hel del, som det synes mig, fullt bärande motiv för strykande av denna skyldighet, vilket då också blev kammarens beslut. Jag skall emellertid för min del, herr talman, så här strax före middagstiden icke upptaga kammarens tid med att relatera dessa motiv. Dock synes det mig, som om de fortfarande ägde gällande kraft.

Nu är det ju klart för mig liksom för motionären, att det icke är möjligt att gent emot ett enhälligt utskott komma till något annat resultat än det, som föreligger, men jag har icke kunnat underlåta att framhålla dessa synpunkter emot det påstående, som man vill göra gällande, att det är alldeles uppenbart och självfallet, att man skall bibehålla denna anmälningsskyldighet, som enligt mitt förmenande mycket väl kunde i enlighet med kammarens förut uttalade önskan bortfalla.

Herr *Sävström* instämde häruti.

Herr *Leo*: Herr talman! Då herr *Hamrin* påstår, att utskottet vill söka förmå kammaren att intaga en annan ståndpunkt, än den gjorde förra gången, frågan var uppe, är detta oriktigt, ty då denna fråga i föl förelåg i form av ett sammanjämningsförslag, antog kammaren förslaget om lagen i dess nuvarande lydelse, även om det skedde med knapp majoritet, och då andra kammaren sålunda en gång antagit denna lag och den har trätt i kraft, har jag verkligen för min del vid ärendets behandling inom utskottet icke kunnat finna, att denna fråga är av den betydelse, att man nu skulle riva upp det en gång fattade beslutet. Jag kan icke se på samma sätt på denna fråga, som motionären och den siste ärade talaren göra. Jag kan icke finna, att man på något sätt kan blåsa upp denna lilla detaljfråga till en sak, som man kan beteckna såsom en tunga ur militär synpunkt för landstormsmännen. Det är så, att det här gäller en ren ordningsfråga, och utskottets ordförande har ju redan anmärkt, att, så länge vi skola dragas med en härordning, den må nu ha lång eller kort övningstid eller vara beskaffad huru som helst, är det ett faktum, att en sådan institution ställer stora krav på ordning och reda, och därvid har naturligtvis mönstrings- och anmälningsskyldigheten en mycket stor uppgift att fylla.

Herr Hamrin talade om, att denna lag kan medföra svåra konsekvenser. Jag får uppriktigt säga, att jag för min del icke kan finna, att den kan medföra andra konsekvenser än att den, som försummar att fullgöra sin mönstring, kommer att få böta fem kronor, och det är ju i varje fall icke en sak, som kan betecknas som synnerligen svår. Att det kan vara i viss mån ett obehag att försöka en gång om året hålla reda på den skyldighet, som åligger en, kan man ju kanske säga, men jag vill påpeka, att denna mönstringsskyldighet icke blir någon nyhet för dem, som överföras i landstormen. Den åligger dem ju redan förut under beväringstiden, och det blir endast att fortsätta med densamma i ytterligare sju år.

Ja, herr talman, ur dessa synpunkter har jag inom utskottet kunnat ansluta mig till dem, som förenat sig om yrkande om avslag på motionen.

I detta yttrande instämde herrar *Lindley* och *Rehn*.

Herr Hamrin: Jag skall tillåta mig säga endast ett par ord.

Jag förmodar, att det framgick av mitt första anförande, att jag mycket väl kände till den ståndpunkt, kammaren intog, då sammanjämningsförslaget förelåg, men jag ber att få erinra herr Leo om, att denna sammanjämnning framkom på grund av olika beslut i en hel del paragrafer, framför allt § 27 värnpliktslagen, och vidare ber jag att få säga, att, då det talas om den ordning och reda, som skulle göra sig gällande, då återkommer jag till vad jag nyss sade, att det förefaller mig, som om de, vilka upprättade det vidlyftiga förslaget till 1914 års härordning, bort ha tagit med detta i beräkningen och då föreslagit dess genomförande.

Med svåra konsekvenser menar jag alltid, då en person, blir ådömd böter för brott emot de stadganden, som finnas. Det har åtminstone jag alltid betraktat som en konsekvens av ganska obehagligt slag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Blott ett par ord, jag vågar mig ej på att auktoritativt förklara det förhållande, herr Hamrin anmärkte på, nämligen att icke mönstrings- och adressanmälningsskyldighet för landstormen föreslogs redan 1914. Men det förefaller mig, att orsaken till detta förhållande kan ligga däri, att riksdagen, om jag minns rätt 1912, hade skrivit och begärt undersökning, om icke mönstrings- och adressanmälningsskyldigheten kunde avskaffas och inskränkas, och den saken var icke avslutad och klar 1914. Därför är det möjligt, att man vid den tidpunkten drog sig för, att komma med ett förslag om skyldighetens utsträckande till landstormen. Men 1917 var saken avslutad och utredd med det resultat, jag nu nämnt.

Nu säger herr Hamrin vidare, att myndigheterna icke skulle vara ense i den här frågan. Ja, det kan vara sant, att olika meningar uttalats i en eller annan detalj, men i den punkten voro alla de hörda

Ang.
upphävande
av mönstrings-
och adress-
anmälningsskyldigheten
för land-
stormsmän.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av mönstrings-
och adress-
anmälnings-
skyldigheten
för land-
stormsmän.
(Forts.)

militära myndigheterna ense, att denna skyldighet borde utsträckas till landstormen.

Herr Leo har redan bemött herr Hamrins tal om, att andra kammaren, om den nu skulle följa lagutskottet, måste anses ha avvikit från sin ståndpunkt 1918. Det är naturligtvis oriktigt, eftersom andra kammaren 1918 antog ett förslag om mönstringsskyldighetens utsträckande till landstormen. Det är visserligen sant, som herr Hamrin säger, att det skedde, då frågan kom före sammanjämningsvis, men naturligtvis hade andra kammaren full frihet att då avslå hela sammanjämningsförslaget, om kammaren varit så övertygad om det farliga i skyldighetens utsträckande.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Hage, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ömöstningen utföll med 103 ja mot 37 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Ang.
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten.

Härefter upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning, i vilken utsträckning de kungl. slotten kunna och böra användas för statens sjukvårdsväsende, skolväsende eller andra statsändamål.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 210, hade herr Hage hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilken utsträckning de kungl. slotten kunde och borde omändras och användas för statens sjukvårdsväsen, skolväsen eller andra statsändamål, samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att föreliggande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang.
föranträd an
vändning av
de kungl.
slotten.
(Korta)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag skall göra pinan kort i denna affär. Jag kan dock icke underlåta att åtminstone något belysa den sak, det här är fråga om.

Det rör sig här om en föreslagen *praktisk* åtgärd. Det förhåller sig nämligen så, som vi alla veta, att staten har ett ökat behov av nybyggnader; detta konstateras ju ständigt och jämt. Då nybyggnader äro dyra och statens finanser icke äro så synnerligen glänsande, framställer sig inför denna situation det spörsmålet: finns det möjligen icke några staten tillhöriga byggnader, som för närvarande icke användas och som man därför kan taga i anspråk och därmed söka minska tvånget att uppföra nybyggnader för statens räknning? Jo, svarar motionären, som är undertecknad, här finns en del slott runt om i landet, som stå tomma och icke användas till någonting, och motionen utmynnar i det yrkandet: låt oss undersöka, om det icke finns en möjlighet att få nyttig användning av dessa slott för att man därigenom skulle kunna minska statens behov av nybyggnader och minska statens utgifter.

Jag tycker att en sådan tankegång är riktig och förnuftig, och jag må säga, att det är förvånansvärt att utskottet avvisar den så knapphändigt som skett d. v. s. endast med några få raders motivering. Utskottet faller emellertid fullkomligt till föga inför påvisandet, att Kungl. Maj:t har en viss dispositionsrätt över de ifrågasvarande slotten. Ja, skulle man resonera på det sättet, skulle vi även för några år sedan, vid det tillfälle då fråga var om dispositionsrätten över Djurgården, fallit till föga inför samma faktum. Jag var år 1913 ledamot i ett tillfälligt utskott här i kammaren, uti vilket behandlades den då väckta motionen om, att förhållandena på Djurgården skulle ordnas på ett visst sätt. Det begärdes då med ett ord sagt, att riksdagen på något vis skulle inskrida och vidtaga dispositioner i särskilt syfte. Även vid *det* tillfället konstaterades i det utskottsutlåtande, som förelåg, den omständigheten, att Kungl. Maj:ts dispositionsrätt sträckte sig även till Djurgården och att denna dispositionsrätt var grundad på samma riksdagsbeslut, som åberopas i detta utskottsutlåtande. Men man föll icke till föga för denna upplysning utan sökte *trots* detta genomtränga frågan och belysa saken från olika synpunkter, varvid man kom till ett tillstyrkande av motionärens förslag.

Men på *den* tiden låg det så till — jag vågar påstå det och det finns många i kammaren, som ha samma uppfattning som jag härvidlag, — att de tillfälliga utskotten arbetade på ett annat sätt än de för närvarande göra. Jag måste för min del säga, att när man ser dessa futtiga utlåtanden, som så ofta föreligga från de tillfälliga utskottens sida, utlåtanden med några få raders motivering, där ingen ordentlig utredning är gjord och där man vägrat att gå in på

Ang.
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten.

en fullständig bevisning om sakförhållandena, så blir man verkligen förvånad över, att arbetet i dessa utskott kan ha fått utveckla sig på ett sådant sätt. För några år tillbaka, då de något äldre riksdagsmän, som numera i allmänhet sitta i de ständiga utskotten, voro ledamöter av de tillfälliga, var läget ett annat. Jag måste framhålla, att den vilja, man då hade att i de tillfälliga utskotten tränga igenom sakens kärna var ofantligt mycket större än den för närvarande är. Om herrarna gå något tillbaka i tiden, är det lätt att finna detta. Jag tillät mig här om dagen att i kammarens bibliotek läsa en del tillfälliga utskotts utlåtanden från den tiden, och fann då vid en jämförelse, att det är en oerhörd skillnad mellan förhållandena då och nu. Man behöver endast se, med vilken grundlighet man då såg på saker och ting och hurusom man undersökte de samma på ett betydligt mera inträngande sätt, än man faktiskt gör nu. Vid det tillfälle, jag nyss nämnde, kunde jag just konstatera, hurusom detta var händelsen med angelägenheter av samma art som dessa. Jag var själv med, då utskottsmedlemmarna genomreste hela Djurgården och med ett ord sagt på alla vis sökte tränga in i sin uppgift. Vi skrevo ett längre utskottsutlåtande, vi vände oss till myndigheter och fingo deras yttranden, och vi kunde med ledning av det avsevärda arbete, som presterades, få fram ett verkligt *vederhäftigt* utlåtande. Nu måste man däremot säga, att detta utskottsutlåtande på en halv sida är oerhört tarvligt och undermåligt; det vågar jag bestämt påstå. Man har här, som nämnt, icke i ringaste mån sökt tränga in i vad frågan gäller. Man har icke på något sätt sökt belysa, hur denna dispositionsrätt, man talar om, är beskaffad, man har t. ex. icke velat undersöka vilka slott eventuellt kunde användas för det föreslagna syftet, vilka alltså möjligen skulle kunna tagas i anspråk för åsytade ändamål. För min del tycker jag, att det inte är mycket att säga om, att utskottet i och för sig avstyrker en motion — det må vara utskottets ensak — men jag menar, att andra kammaren har rätt att fordra att, när det här framlägges ett förslag, som rör en rent praktisk angelägenhet, det utskott, som har att behandla förslaget helt enkelt anser som sin skyldighet att verkligen söka komma till botten av saken och verkligen göra en utredning, som kan vara i någon mån tillfredsställande. Det borde icke få gå för sig att prestera ett sådant travligt utskottsutlåtande som detta.

Med denna utgångspunkt, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till motionen.

Herr Carlström: Herr talman! Den ärade motionären, herr Hage, har med ganska stor förgrimmelse uttalat sig över det »futtiga» utlåtande, som fjärde tillfälliga utskottet i detta fall avgivit. Jag vet icke, om herr Hage i följ, då statsutskottet kom med ett liknande utlåtande i samma ärende, hade samma reflexioner. Han tycks tydligen ha mycket större anspråk på ett tillfälligt utskott, än han har på statsutskottet.

Fästän det tillfälliga utskottet nu icke har förebragt mer än

ett skäl för sin ståndpunkt, nämligen det, som statsutskottet i fjol anförde till stöd för sitt avslagsyrkande, har, herr Hage, frågan dock rätt så ingående diskuterats inom utskottet. Och då herr Hage påstår, att detta utlåtande är »futtigt», så må jag säga, att herr Hages motion är också ganska futtig. Vad menar herr Hage med kungliga slott? Är det de slott, som ligga i Stockholms närhet, såsom Drottningholm, Gripsholm, Ulriksdal, Haga, Rosersberg eller är det även andra slott i landet, som icke konungen, utan staten har dispositionsrätt över? Är t. ex. Svartsjö ett kungligt slott? Det är ju, såsom vi veta, använt för visst ändamål, och det har ur pietetssynpunkt icke mött några hinder för en dylik användning av slottet. Om man läser riksdagens revisorers senaste berättelser finner man, att Drottningholm som är ett kungligt lustslott enligt herr Hages uppfattning, haft en avkomst av 1,500 kronor från Svartsjö. Sålunda är väl även Svartsjö ett kungligt slott?

*Ang.
förändrad an-
vändning af
de kungl.
slotten.
(Forts.)*

När alltså motionären kommer med sådana förslag som dessa, borde han själv söka en liten smula tränga in i desamma, särskilt då det gäller en motionär, som är känd för en så oerhörd arbetsamhet som herr Hage. Nu talar herr Hage företrädesvis om kungliga lustslott. Ja, hur skall man då närmare intränga i dessa förhållanden? Vi ha av de myndigheter, som för någon tid sedan fått tillstånd att använda Haga slott såsom sjukvårdsanstalt, gjort oss underrättade om, hur försöket utfallit. Man har då från det hållet förklarar, att det var med mycket stor tvekan, som man över huvud antog erbjudandet, och dessutom har det visat sig, att utnyttjandet av Haga slott på detta sätt varit mycket olämpligt. Nu är väl förhållandet detsamma med övriga slott, även dem som icke ligga alldeles i närheten av Stockholm; de äro icke lämpliga att användas i och för sjukvård.

För övrigt är det klart, att det icke kan tillkomma ett tillfälligt utskott att försöka få fram ändringar uti lagar, vilka, såsom statsutskottet påvisat, stiftades redan år 1908, lagar av innehåll att konungen under sin livstid skulle ha dispositionsrätt till vissa slott.

Jag vill också till svar på herr Hages angrepp mot utskottet, att det icke skulle tillbörligen satt sig in i frågan, framhålla, att det hade varit mycket lyckligt, om herr Hage såsom motionär utpekat några riktlinjer för sättet att förverkliga sina önskemål i stället för att vältra allt på utskottet. Man talar om lättvindiga motioner, och det är fråga om, huruvida denna motion icke kan stämplas såsom en sådan.

Annars vill jag icke förneka, att man nog i och för sig kan vilja tillgodose det ändamål motionen vill främja på detta sätt. Ginge det verkligen för sig att utnyttja slotten på det sätt, som ifrågasatts, då skulle det vara skäl att, såsom herr Hage önskar, gå närmare in i saken. Men erfarenheterna från Haga lustslott dels såsom sjukvårdsanstalt och dels såsom mottagningsanstalt för de s. k. krigsbarnen ha ju givit vid handen, att det icke alls är lyckat

Ang.
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten.
(Forts.)

att använda slotten på detta sätt, då de icke lämpa sig för ändamålet utan oerhörda ombyggnadskostnader, som möjligen skulle medföra lika stora kostnader som att uppföra nybyggnader — och då har man ändå att taga hänsyn till att slotten icke ligga på platser, som äro passande för ifrågavarande ändamål.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g e: Herr talman! Det är ju dock ett faktum, att de tillfälliga utskotten i alldeles särskild grad tillkommit för att skaffa *utredning* i olika frågor. Det har talats om, och det känna vi alla till, att de ständiga utskotten beklagligtvis många gånger ha mycket liten tid på sig för att göra tillfredsställande utredning. För min del vill jag beklaga detta, och jag vill också säga, att det nog ibland händer, att även de ständiga utskotten icke prestera tillräcklig utredning. Men jag vågar påstå, att de tillfälliga utskotten ha mycket bättre tid på sig att tränga in i de angelägenheter, de ha att behandla — det kunna vi väl alla vara överens om här i kammaren. En av orsakerna till tillkomsten av de tillfälliga utskotten var ju, såsom envar av oss vet, att man ville skaffa utskott, dit man kunde hänvisa bl. a. motioner, för vilka en verklig *utredning* vore av nöden. Från denna utgångspunkt har man också bedömt dessa saker, åtminstone förr i världen, på den tid jag själv satt i ett tillfälligt utskott. Jag vågar påstå att man på den tiden beaktade olika synpunkter på ett mycket mera tillfredsställande sätt, än man faktiskt gör för närvarande.

Till bemötande av vad den föregående ärade talaren nämnde om kungliga slott och lustslott, vill jag säga, att det i klämman till min motion talas om kungliga slott. Det säges för övrigt, att det skulle undersökas, i vilken utsträckning man borde använda de kungliga slotten för föreslagna ändamål. Alltså ifrågasättes det naturligtvis, att både det ena och det andra slaget av slott skulle komma att användas, och det är avsett, att utredningen skulle konstatera, vilka av dessa slott som borde kunna tagas i anspråk.

Jag tror för min del, att man kan inskränka sig till detta, och jag måste fortfarande vidhålla mitt yrkande.

Herr Karlsson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! För det utskott, som behandlat denna fråga, har den avgörande synpunkten varit, att riksdagen redan 1908 upplåtit dessa slott med dispositionsrätt. Om man nu skall utreda frågan, huruvida dessa slott böra användas för annat ändamål, så måste man också göra klart för sig, om riksdagen, ifall utredningen kommer att leda till, att slotten med fördel kunna få sådan användning, verkligen är beredd att lägga beslag på slotten och därmed frånträda sitt en gång tidigare givna löfte i detta avseende. Jag har den uppfattningen, att på vem än riksdagen finner för gott att överlåta dispositionsrätten till statens egendomar, riksdagen skall stå vid sitt en gång fattade beslut, oavsett, som sagt, vem det än må gälla.

Vad beträffar själva sakfrågan, kan jag hålla med motionären om, att det kan förefalla olämpligt, att i tider som dessa, då stor brist på lokaliteter gör sig gällande, lustslotten skola få stå oanvända. Emellertid har man under senare åren inhämtat en viss erfarenhet om dessa lustslotts lämplighet för föreslagna ändamål. Man har sålunda i Stockholm kunnat bilda sig ett omdöme om den av motionären framkastade synpunkten, att lustslotten borde användas för sjukvårdsändamål. Det var nämligen då Haga slott under en tid begagnades såsom sjukhus vid det tillfälle, spanska sjukan i oroväckande grad härjade härstades. Haga slott ställdes då välvilligt till hälsovårdsnämndens förfogande och Röda korset bidrog med avsevärda belopp för att byggnaden skulle försättas i sådant skick, att man där kunde mottaga patienter. Men trots detta bidrag och trots den medverkan, som sålunda erhöles från såväl Röda korsets som Konungens sida, blev experimentet en oerhört dyrbar historia för Stockholms stad. Kostnaderna för byggnadens användande i sjukvårdssyfte belöpte sig enligt uppgift till 36,000 kronor endast för fjorton dagars tid. Den, som endast något så när känner till byggnadsfrågor, skall ha alldeles klart för sig, om han betraktar ifrågavarande byggnader, att en ombyggnad av desamma för sjukhus- eller skolhusändamål ställer sig betydligt dyrare än uppförande av nya byggnader. Jag är för min del alldeles övertygad om, att om någon den dag som är erbjöde Stockholms stad, att den skulle få övertaga Haga slott för att där inreda ett sjukhus, Stockholms stad skulle säga nej och förklara, att den hade möjlighet att uppföra ett nytt sjukhus till betydligt billigare pris, särskilt som man i en ny anläggning kunde tillgodose sjukvårdens krav på ett helt annat sätt, än som är möjligt uti dessa gamla byggnader, det här är fråga om. När man är på det klara med detta förhållande, förstår man, att det i och för sig icke förefinnes så synnerligen stort behov av utredning i detta hänseende.

Men det är ett annat skäl, som här bör komma fram och i fråga om vilket jag tror motionären skall vara villig att ge mig rätt. Utgår man ifrån, att man bör taga slotten i anspråk för sjukhus eller skoländamål, är det tydligen det permanenta behovet, som härvidlag omedelbart gör sig gällande och som man vill tillgodose, då man upplåter och lägger beslag på dessa byggnader. Inträffar det nu, såsom varit händelsen vid några tillfällen under de senare åren, exceptionella förhållanden, såsom att vi t. ex. bliva utsatta för en större epidemi, då det behöves ett oerhört stort lokalutrymme, vilka reserver ha vi då att tillgå? Hade riksdagen för några år sedan beslutat att taga Haga slott i anspråk och bygga om det till sjukhus, hade det naturligtvis varit fullkomligt upptaget för ordinarie behov och man hade icke haft tillgång till dessa lokaler, när spanska sjukan kom med sitt krav på ökat utrymme. Jag antager, att de slott och byggnader, som nu icke användas för ett särskilt samhällsnyttigt ändamål, alltid skola stå till förfogande vid exceptionella förhållanden, då samhället behöver ökat utrymme för att tillgodose sjukhussynpunkten. Det är just ur denna synpunkt, som det för

*Ans-
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten
(Forts.)*

Ang.
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten.
(Forts.)

mig förefaller vara synnerligen värdefullt, att samhället har en reserv att tillgripa vid särskilda tillfällen.

Detta, herr talman, har för mig varit det avgörande skälet till, att jag icke kunnat ansluta mig till begäran om utredning i frågan. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Endast några ord! Jag skulle vilja påpeka, att den äganderätt, som man här söker vindicera åt majestätet med avseende å ifrågavarande slott, icke existerar. Det gäller ju här endast *dispositions rätt*. Det äldre riksdagsbeslutet innebär nämligen blott ett tillerkännande av *dispositions rätt* till slotten.

Jag tycker också, att åtminstone en socialdemokrat borde kunna förstå den uppfattningen, att om en riksdag långt tillbaka i tiden medgivit en dylik *dispositions rätt*, det icke skulle vara synnerligen egendomligt, om en riksdag *nu* med en annan sammansättning vill åstadkomma en ändring härutinnan. Det är ju, som sagt, alls icke fråga om äganderätt.

Sedan skulle jag vilja nämna, att jag i min motion har betonat, att det kan ifrågasättas, att dessa slott användas även till annat ändamål än det här talats om. En utredning får avgöra vad som är lämpligast. Det finns så många andra statsändamål, som man icke kan fylla för närvarande och för vilkas tillgodoseende staten behöver ökat utrymme. Jag vill peka på biblioteks- och arkivförhållandena, på behovet av utrymme för offentliga samlingar och dylikt. för skolor m. m., för vilka ändamål man mycket väl kan använda sådana lokaler som dessa, utan att större ändringar behöva företagas. Och även om man icke kan använda slotten såsom sjukhus, kunna de tämligen säkert begagnas såsom rekreatiönsställen — möjligen också i vissa fall som hem för husvilla. Det blir nog många gånger möjligt att utan företagande av större ändringar i fråga om inredning och sådant få lokalerna lämpliga just för rekreatiönsändamål.

Jag för min del ser fortfarande så på saken, att jag har anledning yrka bifall, och jag kommer också att begära votering i denna fråga.

Herr Carlström: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Hage har här velat göra skillnad på besittningsrätt och äganderätt. Om jag icke misstager mig, är man inom de kretsar, där herr Hage hör hemma, mycket angelägen om, att t. ex. jordupplåtelse skall ske med tryggad besittningsrätt. Men om man den ena gången tillerkänner någon sådan rätt, bör man väl icke den andra gången taga tillbaka den. Har nu Konungen fått rätt att disponera dessa slott under sin livstid, torde man böra respektera även denna fria besittningsrätt. Det var endast detta jag ville säga.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock

på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Herr Hage begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 102 ja mot 9 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 21.

Slutigen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående bondebefolkningens rätt till kreatursarbete å renbeteslanden i fjälltrakterna.

Därvid yttrade:

Herr Viklund i Oviken: Herr talman! Utskottet har ju kommit till det icke alltför ovanliga resultatet vid behandlingen av motioner, att föreliggande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Jag skulle ju sålunda ha all anledning att känna mig missnöjd med utskottets utlåtande, men mitt missnöje mildras emellertid högst betydligt av den välvilliga motivering, som föregår avstyrikandet. Jag tänker då närmast på att utskottet i tämligen tydliga ordalag opponerat sig mot den vetorätt, som lapparna enligt nu gällande lagstiftning ha, då det gäller upplåtande av rätt till kreatursbeten å renbeteslanden och mot vilken vetorätt jag ju vänt mig i min motion.

Utskottet visar, på vilka lösa grunder denna vetorätt tillkommit. Den har, säger utskottet, mera kommit till genom »en tillfällig känslöstämning än efter moget öfvervägande». Det är ju sålunda att hoppas, att denna vetorätt kommer att upphöra, vid den nu förestående revisionen av hithörande lag och ersättas med den bestämmelsen, att lapparna allenast skola höras vid upplåtande av dylik rätt.

Vad nu åter angår mina uttalanden i motiveringen till motionen, så har jag där bland annat uttalat, dels att upplåtelsesrätten skulle givas under mera betryggande former och för längre tid än nu sker och dels, »att den bonde, som innehar fäbodlott å kronans renbetesland eller annars haft sedvanerätt till sådan, skulle i okvald besittning få inneha denna både för sig och sina efterkommande på samma

*Ang.
förändrad an-
vändning av
de kungl.
slotten.
(Forts.)*

*Ang. rätt till
kreatursarbete
å vissa
renbetesland.*

Ang. rätt till gård, så länge husen där, stängsel och vall underhölles i försvarligt
 kreatursbete SKICK.»

ö vissa
 renbetesland.
 (Forts.)

Beträffande dessa uttalanden säger sig utskottet icke alls kunna biträda min åsikt, och detta därför, att det synes utskottet vara ett alltför stort intrång i lapparnas rätt till sina områden.

Jag förstår mycket väl utskottets betänkligheter i dessa avseenden, men jag vagar säga, att om utskottet lika väl som jag kände till, hur det i allmänhet tillgått då kronan förvärvat böndernas fyllnadsjordar däruppe för att införliva dem med renbeteslanden, då tror jag icke, att utskottet skulle finna den av mig föreslagna lagstiftningen så värst orimlig. Vid sådana förvärv tillgick det nämligen så, att bönderna bibragtes den uppfattningen, att de voro *tvungna* att sälja sina fyllnadsjordar till kronan, då staten i annat fall skulle komma att expropriera dem för lapparnas räkning. Följden blev, att bönderna helt enkelt skrämdes att sälja sina fyllnadsjordar, oaktat de själva voro beroende av dessa för kreatursbetet på sina fåbodvallar. Det var just med tanke på, att bönderna direkt blivit tvingade att sälja dessa jordar, som jag för min del tyckte, att en lagstiftning av nu antytt slag icke skulle vara så orimligt, utan tvärtom synnerligen befogat.

Vad beträffar talet om, att vad som i motionen ifrågsättes skulle innebära ett alltför stort intrång i lapparnas rätt att förioga över sina områden, vill jag endast peka på, att upplåtelsen av dessa fåbodlotter på renbeteslanden under de betryggande former, jag föreslagit, icke skulle bli till ringaste skada för lapparna, utan tvärtom till nytta för dem, såsom jag också närmare utvecklat i min motion. Emellertid säger sig utskottet ha inhämtat, att den s. k. lappkommissionen kommer att ägna även denna fråga sin uppmärksamhet, och därför får jag väl i detta avseende nöja mig med utskottets uttalande.

Jag vill slutligen endast taga fasta på ett uttalande, som utskottet gjort i sin motivering och som återfinnes i slutet av uttalandet på sidan 4. Där säger utskottet: »Det vill också synas utskottet, som om frågan om fåbodsystemet icke blivit tillräckligt uppmärksammat vare sig av 1896 års kommitté eller av riksdagen.» Detta uttalande skall jag be att få på det livligaste understryka, och jag skall sluta med att uttala den förhoppningen, att den sittande s. k. lappkommissionen måtte ägna även denna fråga om fåbodsystemets vidmakthållande i vissa delar av landet den uppmärksamhet, som densamma onekligen förtjänar.

Jag har således, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr O l s o n i Mora: Herr talman! Såsom representant för en landsända, där fåbodssystemet ännu florerar, särskilt i fjällbygden, ber jag att i allra största korthet få i den föreliggande frågan uttala, att det å ena sidan synes, som om motionären i sin motivering gått för långt i sina krav på brukningsrätt till fåbodlotter på renbeteslanden och likaså ifråga om arrendetidens längd för fåbodlotter och betesrätt å renbeteslanden. Å andra sidan förefaller det emellertid, som om utskottet icke visat den förståelse för motionärens yrkande, som detta

förtjänar. Syftet med motionen, såsom jag uppfattat det, är att möjliggöra ett sådant utnyttjande av de rika fjällbetena, som kan ske utan nämnvärd olägenhet för lapparna. Syftet är med andra ord att genom undanröjande av ett par hinder för fåbodsväsendets utveckling motverka fåbodssystemets tillbakagång och förfall i de bygder, där detta system ännu är icke endast berättigat, utan otvivelaktigt också av en mycket stor betydelse för fjällrasernas bevarande och utveckling, liksom för människornas sommartrevnad under en sund naturs välgörande inflytande, för att nu icke tala om turistväsendet, som för mig i detta sammanhang är av mycket underordnad vikt.

Jag har med hänsyn härtill icke kunnat underlåta att uttala, att utskottet, som dock säger, att frågan om fåbodssystemet icke blivit tillräckligt uppmärksammat vare sig av 1896 års kommitté eller av riksdagen, i stället för att polemisera mot motionärens överdrifter och misslag bort uttrycka sin anslutning till motionens syfte och åtminstone med några ord erkänna betydelsen av, att betesrätten å renbetesmarken, där så utan avsevärd olägenhet ske kan, upplätas i vidsträcktare grad och framförallt under mera betryggande former än hittills.

Med detta uttalande till kammarens protokoll ber jag, herr talman, att få ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Då intet yrkande gjorts av de föreående talarna, skall jag söka fatta mig ganska kort. Jag anser mig dock skyldig att söka belysa frågan såsom utskottet sett den, i all synnerhet nu, då herr Olsson i Morastrand sagt, att utskottet icke ägnat frågan tillbörlig uppmärksamhet och förstäelse.

Jag får verkligen säga, att utskottet faktiskt sökt tränga in i denna fråga, som ingalunda är så enkel, som man skulle kunna tro, då man läser motionen. Om man vill gå till den utredning, som föregick 1898 års beslut angående ordnande av förhållandena mellan den bofasta befolkningen däruppe och lappbefolkningen, så skall man finna att denna fråga varit av synnerligen ömtålig karaktär. Man skall då också finna, att det första kravet motionären framställt i sin motion, nämligen att lapparnas vetorätt skall upphöra, aldrig påyrkats vare sig i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets betänkande över 1898 års lagförslag, utan där hade paragrafen en annan lydelse. Lapparna skulle nämligen enligt detta förslag höras, men deras vetorätt fanns icke omtalad. Då emellertid denna fråga var före i kammaren, var det en herr Cardell, som gjorde kammaren uppmärksam på, att om lapparna icke finge en sådan vetorätt, skulle den bofasta befolkningen otillbörligt tränga in på lapparnas område. Han hade varit där uppe och talat vid en lapp, som var inne i förhållandena, och denne hade sagt, att det skulle vara en stor olägenhet, om fåbodvallarna finge upplätas på lapparnas område. Det vore nämligen icke så, att renarna icke åto gräs, utan det gjorde de mycket gärna, åtminstone vad det gällde i viss sorts gräs, och å andra sidan skulle nötboskapen söndertrampa renmossan, så att den icke repade sig kanske på flera år, under torr väderlek och ogynnsamma förhållanden. Andra kammaren

Ang. rätt till
kccaturarbete
i vissa
renbetesland.
(Forts.)

Ang. rätt till kreatursbete å vissa renbetesland. tog också då ställning till frågan på så sätt, att den med avslag å Kungl. Maj:ts förslag i frågan förde in denna paragraf, som herr Viklund nu riktar sig emot.

(Forts.) Vid 1917 års riksdag, enligt vad jag sett av katalogen, kom Kungl. Maj:t återigen fram med ett lagförslag, där lapparnas vetorätt ej var upptagen. Ej heller då skedde emellertid någon ändring i detta avseende.

Jag kan icke finna det lämpligt, att riksdagen nu skulle avlåta en skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t i denna punkt ville framlägga förslag om, att denna vetorätt skulle uteslutas, då Kungl. Maj:t två gånger förut framlagt proposition i den riktningen. Även vid 1917 års riksdag var det andra kammaren, som medverkade till att just det krav, som herr Viklund framhållit, icke blev tillgodosett, ty man reserverade sig på vissa punkter, bland annat i fråga om denna paragraf, som hänsköts till utredning och nu är föremål för lappkommisionens prövning. Därför anser jag ett skrivelseförslag nu icke vara att förorda.

Då det gäller den andra frågan, nämligen frågan om mera tryggnads förhållanden i avseende på arrendetiden för fåbodvallarna, får man utgå ifrån att redan då frågan vid 1886 års lagstiftning var uppe. man vidtog mycket stora åtgärder för att trygga lapparnas rätt till renbete, vilket redan resulterat i inköp av 100,000 tunnland mark som tillagts de s. k. renbetesjällen. Det är klart, att det då är en mycket grannlaga fråga att säga, att nu skola de bofasta ha en viss besittningsrätt här uppe så länge, de hålla sina fåbodar i ordning, utan att lapparna skulle ha någon rätt att säga nej. Därav förstår man, att saken har en mycket djupare innebörd, än som framgår av motionen.

Nu vill herr Olsson i Mora, att utskottet skulle ha uttalat sin avslutning till motionärens syfte i den senare frågan. Jag svarar härpå, att då hade också utskottet blivit tvunget att gå med på ett skrivelseförslag i denna fråga. Vi ha ju i utskottet poängterat, att det beslut, som förekom här 1898, kanske var dikterat av en tillfällig känslöstämning och att fåbodvallsfrågan icke varit tillräckligt beaktad vare sig vid utredningen eller av riksdagen. Men Kungl. Maj:t har i det fallet ingen skuld, ty det är riksdagen, som båda gångerna beslutat på detta sätt, och då synes det mig, att det, när frågan kommer upp härnäst, bör bli motionärens uppgift, att förmå riksdagen att i denna senare fråga gå med på hans synpunkter. Kungl. Maj:t har redan förut varit villig att göra det i den förra.

Det är ju vissa uttalanden i motionen, man skulle kunna vända sig emot, men jag vill endast be att få fasta uppmärksamheten på motionärens uttalande på sidan 6: »Påståendet, att fåbodsystemet på grund av utvecklingens lag så småningom kommer att av sig självt upphöra, vederlägges för övrigt av den hittills gjorda erfarenheten. Ätminstone vad Jämtland beträffar, är det en ofta gjord iakttagelse, att i många av de socknar, där jordbruket och ladugårdsskötseln stå högst, där florerar också fåbodsystemet allra kraftigast. Och snart

sagt överallt å de ännu i enskild ägo befintliga fyllnadsjordarna i fjälltrakterna finnas mycket väl underhållna s. k. fåboddar uppbyggda, där sommartiden fåbodlivet blomstrar i minst lika stor utsträckning som i gamla tider.»

Ang. rätt till
kreaturskotte
å vissa
renbetesland.
(Forts.)

Jag vill nu icke vidare gå in på den frågan. Jag kan naturligtvis icke för min enskilda del säga, hur det förhåller sig med detta, men jag har här i min hand en vetenskapligt utarbetad avhandling, som berör fåbodssystemet i tvenne av Jämtlands socknar, Kalls och Offerdals, utarbetad av docenten John Fröding vid Lunds universitet. Den heter »Geografiska annaler». Han säger här i inledningen: »Fåbodarna komma allt mindre till användning, och på några håll ha de alldeles övergivits.» Vidare framgår av utredningen i fortsättningen, att fåbodssystemet har hos de enskilda, som ha egna fåbodvallar, gått tillbaka väsentligt under de senaste åren. Han säger i avseende å Kalls och Offerdals byar, som det här är fråga om, att beträffande den första byn, Kalls, saknades 41 av namnen på listan av dem, som nu hade fåbodvallar där uppe, d. v. s. de hade fåbodvallar, men tillämpade icke systemet. Det visar, att, även om man icke är hänvisad till att beta på lapparnas renbetesfjäll, ser det ut, som om fåbodssystemet började gå tillbaka. Av statistiken över dessa båda socknar framgår, att antalet nuvarande fåbodvallar i Kalls socken är 62, men använda äro icke mer än 13. I Offerdal finnas 87 fåbodvallar, varav 68 användas; det är alltså där en betydligt högre procent. Jag menar emellertid att detta väl ändå visar, att, även om det är så, att man har egna fåbodvallar på sin mark, tenderar systemet att gå tillbaka. Och man kan nog icke, såsom motionären gjort, tillskriva detta förhållande lapparnas vetorätt och den mindre upplåtelseiden och anse, att det är på grund därav, som systemet är i avtagande där uppe.

Jag vill naturligtvis icke, som jag förut sagt, närmare ingå på frågan, huru det förhåller sig i detta fall. Motionären har icke förebragt någon statistik om, *huru många* bofasta, som kan anses ha sedvanerätt där uppe och blivit frånhända den av lapparna, men jag tror, att det kanske icke är så synnerligen många. Jag tror för övrigt, eftersom frågan även i sista delen kan sägas vara hänskjuten till lappkommissionen, att någon anledning att begära ett skrivelseförslag icke förefinnes.

Då intet yrkande är gjort, behöver ju icke heller jag framställa något yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Mora: Herr talman! Jag förstår mycket väl herrarnas otålighet, och jag skall icke hålla något så långt tal, som utskottets ärade ordförande. Jag vill endast säga, att jag icke förebrått utskottet för att ej ha inträngt i frågan och att jag icke på något sätt gjort mig solidarisk med herr Hage i hans förebräelser mot de tillfälliga utskotten i allmänhet för bristande utredning; men om man med få ord sammanfattar utskottets yttrande, finner man, att det sagts ungefär, att riksdagen icke ägnat fåbodfrågan tillbörlig uppmärksamhet, men att den frågan nu skötes av lappkommissionen. För min del vill

Ang. rätt till
skattutskottets
i vissa
rådsberedning.
(Forts.)

jag emellertid betona, att jag icke är tillfredsställd med detta besked. Jag saknar i utskottets utlåtande ett erkännande av betydelsen av, att man gör vad som göras kan för att motverka fäbodväsendets tillbakagång i de fall, där detta kan ske utan nämnvärda olägenheter för lapparna.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 11 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 16, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående tillfälligt anslag till bestridande av expenser vid justitie- och ombudsmansexpeditionen samt kostnader för justitieombudsmannens ämbetsresor;

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålens gång inom justitieombudsmansexpeditionen m. m. anvisade anslagen;

nr 18, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående avlöningsvillkoren för en sekreterare vid justitieombudsmansexpeditionen; och

nr 19, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålens gång, till expenser och till resekostnader anvisade anslag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan järnvägsstyrelsen och Mjölby municipalsamhälle ingånget bytesavtal ifråga om vissa områden vid Mjölby järnvägsstation;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antagande av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller annat under svenska statens kontroll ställt penninglotteri;

nr 6, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ökad användning av fisk inom landet; och

nr 7, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av en byggnadsstadga för rikets landsbygd.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Föredrogs en av herr *Räf* ingiven, av sjukbetyg åtföljd ansökan om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 11 innevarande mars till och med den 7 nästkommande april; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

En av herr *Engberg* gjord anhållan att på grund av utrikes resa erhålla ledighet under 20 dagar från och med den 11 i denna månad rörda anhållan av kammaren bifallen.

Vidare beviljades ledighet åt:

herr <i>Hammar skjöld</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 13 mars,
» <i>Osberg</i>	» 4 » » » 11 »
» <i>Lindman</i>	» den 13 mars,
» <i>Jonsson</i> i Hökhult	» 3 dagar fr. o. m. den 11 mars,
» <i>Molin</i> i Aspa	» 6 » » » 13 » och
» <i>Röing</i>	» den 13 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.